

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Podlogar Žnidaršič

Evropska energetska unija med harmonizacijo in renacionalizacijo

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Podlogar Žnidaršič

Mentor: doc. dr. Boštjan Udovič

Somentorica: izr. prof. dr. Ana Bojinović Fenko

Evropska energetska unija med harmonizacijo in renacionalizacijo

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

IZJAVA O AVTORSTVU

Evropska energetska unija med harmonizacijo in renacionalizacijo

POVZETEK

Področje energetike je bilo ključno za zgodnje začetke oblikovanja evropske integracije, vendar pa se kasneje predvsem zaradi deljene pristojnosti med Evropsko unijo in državami članicami ter zaradi različnih interesov držav članic, še posebej na področju zagotavljanja zanesljive oskrbe, ki je v izključni pristojnosti držav članic, ni izoblikovala resnično enotna energetska politika na ravni Evropske unije. Šele leta 2009 je prišlo do pomembnega koraka naprej, ko so se države članice uspele dogovoriti o obvezujočih nacionalnih energetskih ciljih do leta 2020, Lizbonska pogodba pa je v primarno pravo umestila trojno paradigmo evropske energetske politike konkurenčnost-trajnost-zanesljivost. Lizbonska pogodba je hkrati tudi utrdila deljeno pristojnost na področju energetske politike med državami članicami in EU ter je jasno izpostavila popolno suverenost držav članic pri določanju pogojev za izkoriščanje svojih energetskih virov, pri izbiri med različnimi viri energije in pri splošni strukturi njihove oskrbe z energijo. Posledično so se države članice začele posluževati različnih enostranskih načinov za doseganje zanesljivosti oskrbe do te mere, da lahko govorimo o renacionalizaciji energetske politike, ki je dosegla vrh leta 2014, ko je prišlo do t. i. elementa diskontinuitete, ko so se države članice pri določanju energetskih ciljev do leta 2030 odmaknile od obvezujočih nacionalnih ciljev. V tem okviru magistrsko delo na osnovi analize dosedanjega razvoja evropske energetske politike in njegovih ključnih značilnosti prouči nedavni predlog Evropske komisije o vzpostavitvi evropske energetske unije iz leta 2015. Pri tem se osredotoči na vprašanje, ali pomeni koncept evropske energetske unije bistven preskok v dosedanjem razvoju evropske energetske politike, ter ugotovi, da ideja evropske energetske unije v danih okoliščinah ne bo uspela preseči različnih okoliščin in pogledov držav članic glede evropske energetske politike, nadaljnji razvoj ideje energetske unije pa je možen v okviru ožjega kroga držav, ki jih združujejo podobne okoliščine in interesi.

KLJUČNE BESEDE: evropska energetska politika, zanesljivost oskrbe z energijo, Lizbonska pogodba, evropska energetska unija.

European Energy Union between harmonisation and renationalisation

SUMMARY

The energy field was crucial for the early development of European integration, but later had not materialised in a truly common energy policy at European Union level, mainly because of shared competence between the European Union and the Member States as well as the diverging interests of the Member States, especially in the provision of security of energy supply, which is under exclusive competence of the Member States. An important step forward took place as late as in 2009 when Member States have managed to agree on binding national energy targets for 2020, and the Treaty of Lisbon incorporated the triple paradigm of European energy policy competitiveness-sustainability-security into primary law. The Treaty of Lisbon has also strengthened the shared competence in the field of energy policy between Member States and the EU, and clearly specified the full sovereignty of the Member States to determine the conditions for exploiting its energy resources, the choice between different energy sources and the general structure of its energy supply. Consequently, Member States have begun to make use of different unilateral ways to achieve the security of energy supply to the extent that the process of ever greater renationalisation of energy policy could be observed, which culminated in 2014, when it came to the so called element of discontinuity, when Member States moved away from binding national targets, in setting the energy targets for 2030. In this context, this Master Thesis examines the recent proposal from 2015 by the European Commission on the establishment of a European Energy Union based on an analysis of development of European energy policy to date and its key features. It focuses on the question whether the concept of European Energy Union represents an essential shift in the development of European energy policy. It finds that the idea of a European Energy Union in current circumstances will not be able to overcome the various circumstances and views of the Member States relating to European energy policy. However, further development of ideas, incorporated in the concept of a European Energy Union, is possible within the limited number of Member States at the regional level, brought together by similar circumstances and interests.

KEY WORDS: European energy policy, security of energy supply, Lisbon Treaty, European Energy Union.

KAZALO

SEZNAM SLIK.....	7
SEZNAM KRATIC.....	8
1 UVOD	9
1.1 Opredelitev teme in obrazložitev raziskovalne relevantnosti teme	9
1.2 Namen magistrskega dela, omejitve, raziskovalna vprašanja in teze/hipoteza.....	15
1.3 Metodologija in utemeljitev strukture magistrskega dela	17
2 TEMELJNI KONCEPTI IN TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	19
2.1 Evropska energetska politika med supranacionalizmom in medvladnim sodelovanjem	19
2.2 Koncept zanesljive oskrbe z energijo.....	22
3 ZGODOVINA IN RAZVOJ EVROPSKE ENERGETSKE POLITIKE DO LETA 2014	26
3.1 Prvo obdobje – od zgodnjih začetkov prek Enotnega evropskega akta do prvega energetskega svežnja	26
3.2 Začetek liberalizacije energetskih trgov – prvi, drugi in tretji energetski sveženj.....	29
3.3 Vzpostavitev trojne paradigme trajnost-konkurenčnost-zanesljivost in podnebno-energetski sveženj	34
3.4 Evropska energetska politika po Lizbonski pogodbi	39
3.5 Primeri renacionalizacije evropske energetske politike.....	46
3.5.1 Podporne sheme za obnovljive vire energije	47
3.5.2 Mehanizmi zmogljivosti	50
3.6 Podnebno energetski cilji do leta 2030 – element diskontinuitete	54
3.7 Ovrednotenje razvoja evropske energetske politike do konca leta 2014	59
4 IDEJA EVROPSKE ENERGETSKE UNIJE	62
4.1 Prvi zametki ideje o evropski energetski uniji	62

4.2	Evropska komisija	2014–2019
.....	64	
4.3	Koncept energetske unije kot ga razumejo države članice	65
4.4	Koncept energetske unije kot ga razume Evropska komisija – Okvirna strategija za trdno energetske unijo s podnebno politiko, usmerjeno v prihodnost	67
4.5	Izvajanje časovnega načrta za uresničevanje energetske unije.....	73
4.6	Pot naprej – regionalno sodelovanje ožjega kroga držav	77
5	ZAKLJUČEK	82
6	LITERATURA	86

SEZNAM SLIK

Slika 3.1: Pregled podpornih shem za obnovljive vire energije v državah članicah EU	48
Slika 3.2: Pregled mehanizmov zmogljivosti v evropskih državah	52
Slika 4.1: Ključni elementi petih razsežnosti strategije za evropsko energetska unijo	69

SEZNAM KRATIC

ACER	Agencija za sodelovanje nacionalnih regulatorjev
BEMIP	Načrt o povezljivosti baltskega energetskega trga
ESPJ	Evropska skupnost za premog in jeklo
EU	Evropska unija
IEA	Mednarodna agencija za energijo
OECD	Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj
PEU	Pogodba o delovanju Evropske unije
ZDA	Združene države Amerike

1 UVOD

1.1 Opredelitev teme in obrazložitev raziskovalne relevantnosti teme

Področje energetike se v Evropski uniji (EU) zakonodajno ureja že vsaj 20 let,¹ energetske teme pa so bile ključne tudi v zgodnjih začetkih oblikovanja evropske integracije. Tako sta Evropska skupnost za premog in jeklo, vzpostavljena s Pogodbo iz Pariza v letu 1951, in Evropska skupnost za atomsko energijo, vzpostavljena s pogodbo iz Rima v letu 1957, odraza takratnega prepričanja ustanoviteljev, da je energetika pomemben element za izgradnjo sodelovanja in solidarnosti med evropskimi državami (Tagliapietra 2014, 3).

Skozi številne zakonodajne pobude smo od 90. let 20. stoletja lahko opazovali postopke oblikovanja enotnega energetskega trga. Vidiki so bili najprej samo ekonomski, v zadnjih letih pa se je vprašanje energetske unije razširilo tudi na okoljska vprašanja. A ključna težava, zakaj do energetske unije še po dvajsetih letih ni prišlo, niso vprašanja, ki se vsakič – ko mislimo, da smo jih že rešili – odpirajo znova, ampak deljena pristojnost med državami članicami EU in EU samo. Posledica tega je nejasnost delitev pristojnosti in fragmentacija (skupne) energetske politike (Tagliapietra 2014, 2). Do tega prihaja predvsem zaradi tega, ker EU energetske politiko razume predvsem skozi spekter skupnega trga in okoljskih politik, na drugi strani pa se države članice niso pripravljene odreči svoji suverenosti na področju izrabe energetskih virov in določanju svoje energetske mešanice, kar vodi do tega, da sprejemajo samostojne odločitve pri pomembnih vprašanjih energetske politike, kot sta spodbujanje obnovljivih virov energije in vzpostavitev mehanizmov zmogljivosti, ki imajo velik vpliv na ostale države članice. Rezultat tega je, da je prav zaradi takega vedenja držav članic oblikovanje enotne energetske politike na ravni EU nemogoče (Andoura in Vinois 2015, 30).

Da bi poskušala preseči te razlike, je Evropska komisija v začetku leta 2015 predstavila predlog vzpostavitve t. i. energetske unije, ki je sicer požel odobravanje držav članic, hkrati pa je nadaljnji razvoj te ideje odvisen od interesov držav članic, ki koncept energetske unije predvsem zaradi trenutno še precej nejasne vsebine, razumejo po svoje in vsaka drugače (Fischer in Geden 2015, 2). Zastavlja se torej vprašanje, kako uspešna bo Evropska komisija pri nadaljnjem razvoju te ideje.

¹ Na področju nafte je bila prva direktiva sprejeta že v letu 1968, in sicer Direktiva 68/414/EEC o minimalnih zalogah surove nafte in naftnih derivatov. Podobne direktive, ki so podaljševale zahtevano obdobje vzdrževanja minimalnih zalog so sledile še v letih 1972 (Direktiva 72/425/EEC), 1973 (Direktiva 73/238/EEC) in 1975 (Direktiva 75/339/EEC) (Jegen 2014, 6).

Za razumevanje nadaljnjih možnosti razvoja energetske politike v EU je treba poznati njen dosednji razvoj. Prve zakonodajne pobude s strani Evropske komisije, t. i. prvi energetski sveženj,² so bile sprejete v letih 1996 za področje električne energije in 1998 za področje plina.³ Sledil je t. i. drugi energetski sveženj v letu 2003,⁴ ki je postavil rok za liberalizacijo maloprodajnih energetskih trgov do julija 2004 za industrijske odjemalce in do julija 2007 za gospodinjstva. Ker je bil napredek v smeri popolnega odprtja trga električne energije in plina pomanjkljiv, je bil v letu 2009 sprejet še tretji energetski sveženj,⁵ in sicer s ciljem vzpostavitve enotnih pravil na področjih proizvodnje, prenosa, distribucije in dobave (The European House – Ambrosetti 2015, 30). Vzporedno z urejanjem delovanja energetskega trga je v EU potekal tudi proces, ki je izhajal iz naraščajoče porabe energije v svetu in s tem povezanih netrajnostnih nivojev izpustov toplogrednih plinov, v ospredje pa je postavljala povezavo energetike s podnebnimi spremembami oz. možnost, da se bo morala EU soočiti, prvič, z energetsko krizo, ko bo začelo primanjkovati energetskih virov, odvisnost od uvoženih virov energije pa se bo povečevala, in drugič, z okoljsko krizo, ko bo zaradi podnebnih sprememb treba radikalno spremeniti načine proizvodnje, prenosa, distribucije, shranjevanja in porabe energije (Andoura in Vinois 2015, 25).

V letu 2005 so v luči teh sprememb na neformalnem vrhu EU razpravljali o načrtu za oblikovanje prave evropske energetske politike kot enega od načinov odgovarjanja na izzive globalizacije,⁶ čemur je v letu 2006 sledila Zelena knjiga Evropske komisije »Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in varno energijo« (*Green Paper: A European strategy for sustainable, competitive and secure energy*) (EK 2006), ki je prvič na tak način izpostavila tri stebre evropske energetske politike, ki ostajajo ključni do danes (Tagliapietra 2014, 6). Evropska komisija je na poziv Evropskega sveta⁷ januarja 2007 predstavila t. i. podnebno-energetski sveženj oz. Sporočilo »Energetska politika za Evropo« (*An energy policy for Europe*) (Evropska komisija 2007b), ki je poleg ponovne izpostavitve trojne paradigme trajnost-konkurenčnost-zanesljivost vseboval pomemben napredek, saj je določil cilje energetske politike do leta 2020 na področjih obnovljivih virov energije, znižanja izpustov toplogrednih plinov in energetske učinkovitosti.⁸ Ti cilji so bili s strani Evropskega sveta v istem letu tudi potrjeni in v 2009 tudi zakonodajno urejeni s sprejetjem podnebno-energetske

² Direktiva 96/92/ES za električno energijo in Direktiva 98/30/ES za zemeljski plin.

³ Namen svežnja je bilo odprtje trga električne energije in plina ter postopna uvedba konkurence.

⁴ Direktiva 2003/54/ES, Uredba 1228/2003 in Direktiva 2005/89/ES.

⁵ Direktiva 2009/72/ES, Direktiva 2009/73/ES, Uredba 713/2009, Uredba 714/2009 in Uredba 715/2009.

⁶ Tiskovna konferenca na neformalnem vrhu EU v Hampton Courtu, 27. oktober 2005.

⁷ Evropski svet, 23. in 24. marec 2006, Sklepi predsedstva, 7775/1/06 REV 1 (Evropski svet 2006).

⁸ Do leta 2020: najmanj 20-odstotni delež obnovljivih virov energije v končni bruto porabi energije EU, 20-odstotno znižanje emisij toplogrednih plinov v EU in 20-odstotno povečanje energetske učinkovitosti v EU.

zakonodaje.⁹ Splošni 20–odstotni cilj glede deleža obnovljivih virov energije na ravni EU do leta 2020 je bil s tem preveden v nacionalne cilje, ki so za države članice zavezujoči (Direktiva 2009/28/ES, 3. člen).

V vsem tem obdobju je Evropska komisija pri podajanju zakonodajnih predlogov na področju energetike izhajala iz svojih pristojnosti na področju notranjega trga in okolja, saj področje energetike, razen skromne omembe v Maastrichtski pogodbi,¹⁰ v Pogodbi o Evropski skupnosti ni imelo posebnega mesta (Andoura in drugi 2010, 11). Šele leta 2009 je prišlo do pomembne spremembe evropskega primarnega prava in energetika je z Lizbonsko pogodbo¹¹ dobila svoje poglavje v Pogodbi o delovanju Evropske unije (PEU) (Braun 2011, 1).¹² Člen 194 PEU tako v prvem odstavku navaja cilje energetske politike EU, ki so:

- (a) zagotoviti delovanje energetskega trga;
- (b) zagotoviti zanesljivost oskrbe z energijo v Uniji;
- (c) spodbujati energetske učinkovitost in varčevanje z energijo ter razvijanje novih in obnovljivih virov energije in
- (d) spodbujati medsebojno povezovanje energetskih omrežij.

Ti cilji naj bi se izvajali v duhu solidarnosti med državami članicami. Vendar pa člen 194 v nadaljevanju v drugem odstavku določa, da ukrepi na ravni EU »ne vplivajo na pravico držav članic, da določijo pogoje za izkoriščanje svojih energetskih virov, na izbiro med različnimi viri energije in na splošno strukturo njihove oskrbe z energijo, ne glede na člen 192(2)(c).« Katerikoli ukrep, ki spada na področja, opredeljena v drugem odstavku člena 194, se tako lahko sprejme le soglasno. To pravilo velja tudi za področje obdavčitve energije, kot navaja člen 194(3). V tem smislu je najbolj ključen učinek Lizbonske pogodbe na področju energetike ta, da je jasno ohranila pravice držav članic na občutljivem področju varne preskrbe z energijo (Leal–Arcas in Filis 2013, 1250–1251), saj gre za kompromis med nacionalno suverenostjo nad energetskimi viri in obdavčitvijo na eni strani, ter za deljeno pristojnost EU na ostalih področjih energetike, navedenih v prvem odstavku člena 194, na drugi strani (Andoura in drugi 2010, 12).

⁹ Direktive 2009/28/ES, 2009/29/ES, 2009/30/ES, 2009/31/ES, Odločba 406/2009 in Uredba 443/2009.

¹⁰ Maastrichtska pogodba oz. Pogodba o Evropski uniji, podpisana v Maastrichtu 7. februarja 1992. Da bi se dosegli splošni cilji pogodbe, ki jih navaja 2. člen, 3. člen našteva več akcijskih področij, med drugim ukrepe na področju energetike, ki so bili omenjeni v alineji skupaj z ukrepi na področjih turizma in civilne zaštite.

¹¹ Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti, podpisana v Lizboni dne 13. decembra 2007.

¹² Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti se je preimenovala v Pogodbo o delovanju Evropske unije.

Posledično so države članice pogosto odgovorile na energetske izzive individualno, z nacionalnimi ukrepi – to je razvidno na področjih podpornih shem za OVE, uvedbe nacionalnih mehanizmov zmogljivosti, pa tudi na področju ukrepov, ki so jih nekatere države članice unilateralno sprejele po jedrski nesreči v Fukušimi.¹³ Govorimo torej lahko o renacionalizaciji energetske politike v EU (Hanrahan 2013, 9; Andoura in Vinois 2015, 70; Zachmann 2015, 3), ko se stopnja integracije pomika od visoke k nižji stopnji (Andoura in drugi 2010, 14). Zato ne čudi, da je pri določanju ciljev energetske politike EU do leta 2030 v letu 2014 prišlo do pomembnih sprememb oz. elementa diskontinuitete, kot ga imenuje Termini (2014, 3), v primerjavi s cilji, določenimi za obdobje do leta 2020. Evropska komisija je v Sporočilu »Okvir podnebne in energetske politike za obdobje 2020–2030« (Evropska komisija 2014b) predlagala, Evropski svet pa kasneje potrdil (Evropski svet 2014d), da se za leto 2030 na področju obnovljivih virov energije določi cilj, ki bi bil zavezujoč za EU kot celoto, ne bi pa bil zavezujoč za posamezne države članice, temveč bi se dosegal z jasnimi zavezami, o katerih bi samostojno odločale države članice ob upoštevanju potrebe, da EU skupaj doseže zastavljeni cilj. Ta cilj bo tako uresničen ob doslednem spoštovanju pravice držav članic, da same določijo svojo kombinacijo energetskih virov (*prav tam*).

V takšnih okoliščinah je novembra 2014 nastopila mandat nova Evropska komisija, ki si je za eno do desetih ključnih prioritet postavila odporno energetske unijo z v prihodnost usmerjeno politiko podnebnih sprememb (Juncker 2014a). Februarja 2015 je Evropska komisija podrobneje predstavila to vizijo v dokumentu »Okvirna strategija za trdno energetske unijo s podnebno politiko, usmerjeno v prihodnost« (*A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy*) (Evropska komisija 2015b), ki opredeljuje pet ključnih dimenzij energetske politike EU:

1. energetsk zanesljivost, solidarnost in zaupanje;
2. povsem integriran evropski energetski trg;
3. energetsko učinkovitost, ki prispeva k zmanjšanju povpraševanja;
4. razogljičenje gospodarstva;
5. raziskave, inovacije in konkurenčnost.

Pri navedenih petih dimenzijah ne gre za nič posebej novega, nova pa je uporaba koncepta 'energetska unija', ki je na ta način prvič uporabljen s strani EU institucije. Koncept je sicer

¹³ Tako se je Nemčija odločila, da postopno ustavi svoje jedrske elektrarne, kar je v njeni izključni nacionalni pristojnosti, pomembno pa vpliva na celotno EU (Andoura in Vinois 2015, 37–38).

prvič uporabil poljski premier Tusk v začetku leta 2014 kot odgovor na izzive rusko-ukrajinske krize, Evropska komisija pa ga je posvojila in mu dala svojo vsebino, ki z izvirnim Tuskovim razumevanjem nima veliko skupnega (Haas 2015, 4).¹⁴ Hkrati je predlog Evropske komisije dovolj nejasen, da so ga podprle vse države članice (Evropski svet 2015), ki pa koncept vztrajno uporabljajo v podporo svojim lastnim stališčem glede energetske podnebne politike v EU (Fischer in Geden 2015, 2). Konsenz o konceptu je bil torej mogoč zaradi nejasne in obširne formulacije ukrepov s strani Evropske komisije, zato so številne države članice predstavile svoje predloge v zvezi z različnimi dimenzijami energetske politike. Velika Britanija in Češka sta v delovnem dokumentu o svojem pogledu na energetske unijo na primer zahtevali, da se vpliv Bruslja na energetske politiko EU zmanjša, nasprotno pa je Nemčija poudarila nujnost tesnega sodelovanja med državami na področju energetske učinkovitosti in podnebnih sprememb (Zachmann 2015, 3).

Ključno vprašanje je torej, kako se bo ideja energetske unije, kot jo razume Evropska komisija, razvijala in kakšne elemente bo v luči različnih interesov in pogledov držav članic lahko vsebovala. Tako Tagliapietra (2014, 13) ugotavlja, da je zaradi nepripravljenosti držav, da bi odstopile del suverenosti na za njihove nacionalne interese strateško tako pomembnemu področju, kot je energika, edina pot naprej oblikovanje manjše koalicije držav članic. Podobnega mnenja je tudi Zachmann (2015, 4), ki kot eno od rešitev navaja večjo regionalizacijo energetske politike, katere prednost je, da se med seboj tesneje povežejo države s podobnimi okoliščinami, ki skupaj zasledujejo podobno energetske podnebno politiko, pri čemer pa opozarja, da tovrstna regionalizacija lahko vodi tudi v formalizacijo med seboj različnih politik in ciljev, kar spodbija dolgoročno evropeizacijo energetske politike. Andoura in Vinois (2015, 11) pa regionalno dimenzijo razumeta kot nujen vmesni korak pri vzpostavitvi širše integracije. Na takšno možnost je opozoril tudi Juncker (2014, 12) ob predstavitvi prioritet nove Evropske komisije, podoben pristop je viden v pismu o poslanstvu, ki ga je Juncker naslovil na podpredsednika Evropske komisije za energetske unijo, in v katerem poudarja, da se bo EU osredotočila na tista področja, kjer lahko skupno delovanje na evropski ravni prinese zaželene rezultate na najbolj učinkovit način, na drugih

¹⁴ Ko se je v začetku leta 2014 politični konflikt med Rusijo in Ukrajino stopnjeval in skoraj zaustavil dobavo ruskega plina v vzhodno Evropo, se je takratni poljski premier Donald Tusk v pismu, objavljenem 21. aprila 2014 v časniku Financial Times, zavzel za vzpostavitev energetske unije, v središču katere je bil njegov predlog za skupno nabavo plina s strani držav članic. Tusk se je zavzel tudi za zmanjšanje uvozne odvisnosti od ruskega plina ter za večji poudarek na izkoriščanju domačih primarnih energetskih virov, kot sta premog in plin iz skrilavcev (Tusk 2014; Haas 2015, 4). Predlog Evropske komisije v zvezi z nabavo plina izpostavlja le, da bo »Komisija ocenila možnosti prostovoljnih mehanizmov za združevanje povpraševanja za kolektivni nakup plina v času krize in v primeru, ko so države članice odvisne od enega samega dobavitelja. To bi moralo biti povsem v skladu s pravili STO in pravili EU o konkurenci« (Evropska komisija 2015, 6).

področjih pa je treba delovanje prepustiti državam članicam, kjer so bolj legitimne in bolj usposobljene, da sprejmejo učinkovite rešitve na nacionalni, regionalni in lokalni ravni (Juncker 2014b, 2). Nedavni primer takšnega sodelovanja ožjega kroga držav članic je, med drugim, Deklaracija 12-ih držav za regionalno sodelovanje na področju zanesljive oskrbe z električno energijo z dne 8. junija 2015.

Uspešna implementacija evropske energetske unije tako zahteva uravnoteženje interesov različnih akterjev: odjemalcev, podjetij, držav članic, EU institucij. V magistrskem delu se bom osredotočila na odnos med zadnjima dvema akterjema in ga predstavila v okviru modela, iz katerega izhaja Jegen (2014). Jegen (2014, 4) na primeru okvira trajnost-konkurenčnost-zanesljivost, ki ga je oblikovala Evropska komisija, dokazuje, da je od odnosa med uokvirjanjem (*framing*) s strani Evropske komisije (ideje), energetskimi situacijami posameznih držav članic (interesi) in obstojem regulativnega okolja EU (institucije) oziroma od tega, ali se ti omenjeni elementi medsebojno krepijo ali spodkopavajo, odvisno, kako uspešna je Evropska komisija pri uveljavljanju svoje agende. V pričujočem magistrskem delu bom ta koncept treh elementov navezala na idejo energetske unije, saj dobro pojasnjuje odnos med državami članicami in Evropsko komisijo, in dejstvo, da je ideja/predlog Evropske komisije uspešna toliko, kolikor jo prevzamejo in v svoj diskurz o nacionalni politiki vključijo države članice (Jegen 2014, 4), kar jasno kaže na logiko medvladnega sodelovanja, ki ostaja ključni element evropske energetske politike, vsaj na področju zanesljivost oskrbe, kot trdi Maltby (2012, 435–444). Uokvirjanje s strani Evropske komisije je torej najučinkovitejše takrat, ko se navezuje na močno institucionalizirano pristojnost Evropske komisije, kot na primer na področju notranjega trga, manj učinkovito je takrat, ko je odvisno od interesov nekaterih držav članic – to velja za trajnostno dimenzijo, najmanj učinkovito pa je na področju zanesljivosti oskrbe z energijo, kjer se Evropska komisija ne more opreti ne na svoje formalne pristojnosti ne na podobne interese večjih držav članic (Jegen 2014, 18).

Kingdon (1995, 94–96) ugotavlja, da se sprememba v razvoju politike zgodi, ko se zaradi središčnega dogodka prekrizajo trije tokovi: problemi, rešitve/politike (*policy*) in politika (*politics*). Tak dogodek ima lahko obliko krize (Keeler v Haas 2014, 2), kjer je uokvirjanje še posebej pomembno, saj je od načina predstavitve ideje odvisna možnost sprejetja te ideje (Haas 2014, 2). Haas (2014, 1) tako trdi, da je Evropska komisija izkoristila krizo glede nezanesljive dobave plina zaradi rusko-ukrajinskega konflikta in problemu zanesljive oskrbe, ki je bil v takratnih okoliščinah prepoznan kot ključen, pripisala rešitev v obliki energetske unije, ki pa zasleduje predvsem cilje enotnega trga in konkurence. Pri tem ideja energetske unije naleti tudi na svojo največjo oviro, saj je tudi v preteklosti uokvirjanje energetike kot

varnostnega problema z namenom pridobivanja podpore za skupno energetska politiko imelo omejen učinek, saj je prispevalo k nadaljnji legitimaciji odpora držav članic, da na področju energetike prenesejo del svoje suverenosti na EU (Natorski in Surralles 2008, 71). Takšno razumevanje bo izhodišče moje analize nadaljnjih možnosti razvoja energetske unije. Posebno pozornost bom zato namenila tudi konceptu zanesljive oskrbe z energijo oz. energetske varnosti.

Urejanje področja energetike je torej v EU prisotno vse od njenih začetkov, pa je šele po letu 2005 z oblikovanjem trojne paradigme trajnost-konkurenčnost-zanesljivost, še posebej pa z letom 2009, ko so si države zadale obvezujoče cilje za obdobje do leta 2020, doživelo preporod. Temu je sledila tudi precejšnja prisotnost tematike v akademskih okvirih (Solorio in Morata 2012, 4). V letu 2014 pa je prišlo do dveh pomembnih, delno nasprotujočih premikov na področju energetske politike, ko so države po eni strani odstopile od pristopa obvezujočih ciljev na ravni EU, na drugi strani pa je nov koncept t. i. energetske unije dobil pomembno mesto med prioritetami nove Evropske komisije. Ti premiki zaradi svoje časovne bližine še niso v večji meri raziskani, zato bi magistrsko delo, ki bo proučilo vsebino in pomen teh premikov, lahko prispevalo k širšemu in bolj poglobljenemu poznavanju teh nedavnih sprememb na področju evropske energetske politike.

1.2 Namen magistrskega dela, omejitve, raziskovalna vprašanja in teze/hipoteza

Namen magistrske naloge je preučiti idejo evropske energetske unije, izpostaviti ključne značilnosti tega koncepta in analizirati možnosti, da se ta koncept uspešno implementira. Pri tem bom analizirala (ne)pripravljenost držav članic, da odstopijo del svoje suverenosti na vsaki od treh dimenzij paradigme trajnost-konkurenčnost-zanesljivost.

Ker je področje razvoja evropske energetske politike obsežno, prvo zakonodajno urejanje tega področja sega v 90. leta 20. stoletja, v njem pa se prepletajo številni interesi različnih akterjev, sem si morala pri magistrskem delu postaviti omejitve. Prva omejitev se nanaša na obravnavane akterje, saj v okviru tega magistrskega dela ni mogoče preučiti prepletajočih se interesov vseh relevantnih akterjev v okviru energetske politike, zato se bom osredotočila na odnos med državami članicami in evropskimi institucijami, predvsem Evropsko komisijo.

Druga omejitev je časovna – ker je evropska energetska politika osredotočena na trojno paradigmo trajnost-konkurenčnost-zanesljivost, se bo podrobnejši zgodovinski pregled razvoja evropske energetske politike pričel z nastankom te paradigme v letu 2006, ko je s

priključitvijo okoljskih vidikov energetike prišlo do preskoka v razvoju evropske energetske politike. Pregled razvoja evropske energetske politike pred tem obdobjem bo manj podroben.

Tretja omejitev magistrskega dela pa se nanaša na teoretska izhodišča. Pričujoče magistrsko delo se ne bo podrobno ukvarjalo s klasičnimi teorijami mednarodnih odnosov in evropske integracije v povezavi z nastankom in razvojem evropske energetske politike. Medtem ko je zgodovina tega razvoja do leta 2009 v literaturi relativno dobro zastopana¹⁵ in tudi deloma teoretično ovrednotena, pri čemer velja konsenz, da razvoj evropske energetske politike vsebuje tako elemente medvladnega sodelovanja kot supranacionalizma (glej na primer Birchfield in Duffield 2011; Fischer 2011; Wallace, Pollack in Young 2015) oziroma da »lahko faze razvoja skupne energetske politike služijo kot paradni primeri za skoraj vse teoretične šole evropske integracije« (Fischer 2011, 45), pa se to magistrsko delo osredotoča predvsem na dogajanja v evropski energetske politiki v zadnjih petih letih, kjer gre za novo tematiko, ki v literaturi v večji meri še ni obravnavana ali preučevana v okviru različnih teoretičnih pristopov. V tem smislu bo magistrsko delo ponudilo predvsem podroben empirični vpogled v ta dogajanja ter predstavilo nove koncepte na tem področju, kar lahko služi za nadaljnje teoretiziranje oziroma kot podlaga za kasnejšo refleksijo v teoriji. Kot poudarjata tudi Sandoval in Morata (2012, 10), je kljub pospešenemu razvoju energetske politike na evropski ravni v zadnjih letih opaziti, da razumevanje tega procesa zaostaja, saj je na voljo le malo empirične literature, ki bi poskušala razložiti nedavni razvoj na energetskem področju (Morata in Sandoval 2012, 222). Še več, proučevanje obnovljene izpostavljenosti energetike v okviru evropske integracije v večini ne vsebuje podrobne konceptualizacije, ugotavljata Aalto in Korkmaz Temel (2014, 758).

Magistrsko delo se bo torej osredotočilo na koncepte, procese in različne interese ključnih akterjev v teh procesih, kjer pa se bom zaradi uporabnosti za razmislek o možnostih nadaljnjega razvoja energetske politike v EU naslonila na diskurz t. i. treh tokov in uokvirjanja, ki se v literaturi v zadnjih letih pojavlja kot uporaben okvir za proučevanje evropske energetske politike (glej na primer Maltby 2013; Jegen 2014; Haas 2015).

Osnovna raziskovalna vprašanja, ki bodo zamejila področje raziskovanja magistrskega dela, so:

- a) Kako se je evropska energetska politika razvijala do sedaj?
- b) Ali razvoj evropske energetske politike poteka kontinuirano k vedno večji integraciji?

¹⁵ Čeprav Duffield in Birchfield (2011, 6) trdita, da je literature o evropski energetske politiki glede na relevantnost teme presenetljivo malo.

- c) Ali ideja evropske energetske unije pomeni bistven preskok v dosedanjem razvoju evropske energetske politike?

Na osnovi zgornjih raziskovalnih vprašanj sem izoblikovala dve tezi, ki ju želim v magistrskem delu preveriti:

T 1: Evropska energetska politika je zaradi deljene pristojnosti med državami članicami in Evropsko unijo fragmentirana, države članice pa so obdržale popolno suverenost nad načinom energetske oskrbe.

T 2: Na področju evropske energetske politike prihaja do procesa renacionalizacije, saj države članice sprejemajo avtonomne odločitve, ki izhajajo iz različnih nacionalnih okoliščin in onemogočajo razvoj enotne evropske energetske politike.

V magistrskem delu bom tako preverila naslednjo hipotezo: ideja evropske energetske unije v danih okoliščinah ne bo uspela preseči različnih okoliščin in pogledov držav članic glede evropske energetske politike, je pa nadaljnji razvoj ideje energetske unije možen v okviru ožjega kroga držav.

1.3 Metodologija in utemeljitev strukture magistrskega dela

V prvem poglavju bom uvedla temo magistrskega dela, utemeljila izbrano temo raziskovanja ter pojasnila relevantnost področja raziskovanja. Nadalje bom razložila temeljne cilje naloge, opredelila raziskovalna vprašanja, teze in hipotezo ter predstavila raziskovalni načrt.

V drugem poglavju bom obravnavala oz. opredelila temeljne koncepte naloge, potrebne za nadaljnjo analizo, ki jih bom ustrezno umestila v teoretična izhodišča, s poudarkom na medvladnem sodelovanju in uokvirjanju, kar bo omogočilo boljše razumevanje dosedanjega in bodočega razvoja evropske energetske politike. Ker je ključen element dosedanjega in nadaljnjega razvoja evropske energetske politike področje zanesljive oskrbe z energijo, ga bom na tem mestu podrobneje opredelila. Drugo poglavje bo temeljilo na analizi in interpretaciji obstoječih sekundarnih virov, ki se ukvarjajo z obravnavano tematiko.

V tretjem poglavju bom predstavila zgodovino in razvoj evropske energetske politike, pri čemer se bom osredotočila predvsem na razvoj po letu 2005, ko je opazen preskok v razvoju

evropske energetske politike. Osredotočila se bom predvsem na odnos med institucijami EU in državami članicami v smislu delitve pristojnosti za odločanje na področju energetske politike in element diskontinuitete, ki ga v tem smislu prinaša odločitev o neobvezujočih ciljih na področju obnovljivih virov energije za obdobje do leta 2030. Tretje poglavje bo temeljilo deloma na analizi obstoječih sekundarnih virov, uporabila pa bom tudi analizo primarnih virov, ki bodo prevladovali, ter primerjalno–zgodovinsko analizo, ki mi bo omogočila primerjavo razvoja evropske energetske politike skozi različne zakonodajne svežnje od njenih začetkov do danes. Primarni viri bodo med drugim vključevali PEU, relevantne direktive in uredbe, sklepe Evropskega sveta in sporočila Evropske komisije. Pri analizi primerov t.i. renacionalizacije energetske politike s strani držav članic bom uporabila tudi študijo primera, saj bom ta proces predstavila na primeru podpornih shem za obnovljive vire energije, mehanizmov zmogljivosti in odločitev o energetski mešanici.

V četrtem poglavju bom predstavila idejo evropske energetske unije, od njenih zametkov do vsebine, ki jo temu konceptu pripisuje Evropska komisija. Predstavljeno bosta tudi razumevanje koncepta s strani držav članic in ocena dosedanjega napredka na osnovi prvega poročila o stanju energetske unije in zadnjih zaključkov Evropskega sveta, orisala pa bom tudi možne nadaljnje poti razvoja koncepta energetske unije. V četrtem poglavju bo analiza temeljila tako na primarnih kot na sekundarnih virih, slednji bodo zaradi obravnavane teme, ki je v okviru Evropske unije prisotna šele od leta 2014, vsebovali predvsem znanstvene in strokovne članke v angleškem jeziku.

V zaključnem delu magistrskega dela bom predstavila ugotovitve in na podlagi zastavljenih raziskovalnih vprašanj in tez ovrgla oziroma potrdila zastavljeno hipotezo. V njem bom izpostavila tudi morebitne druge probleme, ki so povezani z obravnavano temo in so se pojavili med proučevanjem, pa zaradi vsebinskih razlogov niso mogli biti podrobneje obravnavani.

2 TEMELJNI KONCEPTI IN TEORETIČNA IZHODIŠČA

Kot je bilo omenjeno v uvodnem poglavju, bo magistrsko delo zaradi časovne bližine dogajanj in procesov, s katerimi se ukvarja, bolj kot na podrobno ovrednotenje razvoja evropske energetske politike zadnjih nekaj let v okviru klasičnih teorij mednarodnih odnosov in evropske integracije, osredotočeno na koncepte, procese in različne interese ključnih akterjev v teh procesih. V tem poglavju bo tako le okvirno predstavljeno dosedanje teoretiziranje o evropski energetske politiki v okviru klasičnih teorij mednarodnih odnosov in evropske integracije, večji poudarek pa bo na treh glavnih konceptih, ki so postali ključni stebri sodobne evropske energetske politike. V tem okviru bo podrobneje predstavljen predvsem koncept zanesljivosti oskrbe, ki je, kot bo pojasnjeno v četrtem poglavju, ključen element dosedanjega in nadaljnjega razvoja evropske energetske politike, hkrati pa je to, kot ugotavljata Lilliestam in Patt (2012, 4), koncept, ki je kljub široki uporabi v literaturi nejasen in dvoumen.

2.1 Evropska energetska politika med supranacionalizmom in medvladnim sodelovanjem

Dostopna literatura, ki analizira razvoj evropske energetske politike, ni obsežna, Duffield in Birchfield (2011, 6) celo trdita, da je literature o evropski energetske politiki glede na relevantnost teme presenetljivo malo. Morata in Sandoval (2012, 221–222) ugotavljata, da je proučevanje evropske energetske politike še na zgodnji stopnji razvoja, saj je »[...] energetska politika novinec v 'družini' EU politik« (Morata in Sandoval 2012, 222), Dannreuther (2010, 1) pa meni, da je kljub jasnemu in očitnemu pomenu energije v mednarodnih odnosih opaziti le malo neposredne uporabe teorij mednarodnih odnosov pri razumevanju načinov sodelovanja na področju energije. Sam klasične teoretične pristope realizem, liberalizem in marksizem¹⁶ smatra za ključen okvir razumevanja sodelovanja na področju energetike, pri čemer poudarja, da pogosto razumevanje teh paradigem kot nasprotujočih in nezdružljivih ni potrebno, saj so potencialno lahko komplementarne. Vsaka se namreč osredotoča na določene elemente in dimenzije ter daje prednost določenim spremenljivkam razumevanja vzrokov

¹⁶ Dannreuther (2010, 1–13, 14–17) sledi tradicionalni delitvi teorij mednarodnih odnosov na realizem, liberalizem in marksizem/radikalizem, ki jih dopolni z dvema alternativnima teoretičnima pristopoma – konstruktivizmom in zgodovinskim institucionalizmom.

ne(sodelovanja) in izključuje druge, zato se jih lahko poveže v bolj holističen inter-teoretični okvir razumevanja (Dannreuther 2010, 1, 13–14).

Teoretično ovrednotenje vloge institucij in oblikovanja energetske politike obravnava na primer Birchfield (2011, 235–262), ki na podlagi analize teoretičnih in konceptualnih modelov razumevanja EU institucij in procesa oblikovanja politik ugotavlja, da na oblikovanje evropske energetske politike delujejo tako elementi medvladnega sodelovanja kot supranacionalizma.¹⁷ Podobno ugotavlja tudi Fischer (2011, 45–46), ki poudarja, da je v razvoju evropske energetske politike opaziti obdobja, za katera je značilno močno medvladno sodelovanje, ko so države članice le v redkih primerih izpuštile nadzor iz svojih rok, prav tako pa obstajajo obdobja, ki jih najbolje opiše funkcionalistični pristop, v katerih je glavno vlogo brez eksplicitnih pooblastil prevzemala Evropska komisija, oziroma da »lahko faze razvoja skupne energetske politike služijo kot paradni primeri za skoraj vse teoretične šole evropske integracije« (Fischer 2011, 45).¹⁸ Kot bodo pokazala sledeča poglavja, lahko različni teoretični pristopi razložijo ne le različna obdobja v razvoju evropske energetske politike, ampak se različni pristopi izkažejo kot ustrezni tudi za razlago različnih področij evropske energetske politike, ki se posledično razvijajo vsak v svojem tempu. Birchfield (2011, 243) tako poudarja, da je že pri izolirani obravnavi ene dimenzije energetske politike EU zaznati kompleksnost razlage, ki presega okvire zgolj enega teoretičnega pristopa.

Morata in Sandoval (2012, 210), ki se ukvarjata s povezavo med okoljskimi in energetske politiki, na primer ugotavljata, da je liberalni pristop medvladnega sodelovanja najbolj ustrezen teoretični pristop za razlago nezmožnosti, da bi se države članice po šestih desetletjih evropske integracije dogovorile o nujnosti vzpostavitve skupne energetske politike, saj energetska politika, še posebej pa zanesljivost oskrbe, kar podrobneje obravnava poglavje 3.5, oblikuje del suverenosti držav. Do sorodnih ugotovitev je prek proučevanja pomena zanesljivosti oskrbe in energetskih virov v mednarodnih odnosih prišel

¹⁷ Birchfield (2011, 237–243) obravnava neofunkcionalistične pristope, pristope medvladnega sodelovanja, institucionalizem in komparativizem ter zaključi, da je okvir večnivojskega vladanja (*multilevel governance*) najbolj primeren za razlago oblikovanja energetske politike. Meni namreč, da okvirji, ki se tradicionalno uporabljajo za razumevanje procesov oblikovanja politik v EU, ponujajo le delne razlage in ne zadostujejo za poglobljeno razumevanje, kako institucionalna arhitektura v EU oblikuje ta proces (Birchfield 2011, 241–242). Boljši vpogled po njenem ponujajo pristopi, ki povezujejo večnivojsko vladanje in teorijo oblikovanja policy omrežij (Birchfield 2011, 242).

¹⁸ Pri obravnavi teorij evropske integracije izhajam iz delitve, ki jo za teorije evropske integracije uporablja Pollack (2015, 12–26): neofunkcionalizem, medvladno sodelovanje, novi institucionalizem, konstruktivizem in vrnitev realizma. Pollack (2015, 26–43) omenjenim teorijam evropske integracije, ki so teoretično povezane s proučevanjem mednarodnih odnosov, pri teoretiziranju o oblikovanju politik v EU doda še teorije, ki izhajajo iz področja proučevanja EU kot političnega sistema – federalizem in komparativizem, ter pristop vladanja (*governance*) oz. razumevanja EU kot politične skupnosti (*polity*), ki med drugim vsebuje pristop vladanja brez vlade in pristop večnivojskega vladanja. Podobno razdelitev uporablja tudi Bergmann in Niemann (2013, 3–14).

Česnakas (2010, 31), in sicer da so primarni energetske viri pomembni elementi državne moči, zato je realizem kot teoretični pristop najbolj ustrezen za razlago pomena energetskih virov v zunanji politiki.

Po drugi strani pa Maltby (2013, 441) z uporabo 'agenda-setting' pristopa in uokvirjanja prikaže, da je v evropski energetske politiki na področju notranjega trga (ne pa tudi na področju zanesljivosti oskrbe) moč opaziti omejeno, a naraščajočo nadnacionalno raven upravljanja. Svoje proučevanje umesti v Kingdonov pristop (Maltby 2013, 436), ki trdi, da politična agenda nastane iz procesa treh tokov – problemi, rešitve/politike (*policy*) in politika (*politics*), ki se ob določenem primernem trenutku (*policy window*) povežejo in s tem omogočijo oblikovanje rešitve, v povezavi z relevantnimi zunanjimi okoliščinami (Kingdon 1995, 86–88). Sprememba v razvoju politike se torej zgodi, ko se zaradi središčnega dogodka prekrizajo ti trije tokovi (Kingdon, 1995, 94–96). Tak dogodek ima lahko obliko krize (Keeler v Haas 2014, 2), kjer je še posebej pomembno t. i. uokvirjanje, saj je od načina predstavitve ideje odvisna možnost sprejetja te ideje (Haas 2014, 2). Maltby (2013, 435) to dokazuje na primeru plina in ugotavlja, da se je *policy window* v prvem desetletju novega tisočletja zgodil kot posledica širitve EU oz. vključitve držav, ki so bile bolj uvozno odvisne, trenda povečevanja uvoza energije in naraščajočih cen ter prekinitve dobave plina. Evropska komisija je v tistem obdobju uvozno odvisnost uokvirila kot problem, ki zahteva rešitev na ravni EU. Temu so sledile zakonodajne pobude Evropske komisije, ki so bile v obliki tretjega energetskega svežnja in podnebno-energetskega svežnja, ki sta podrobno predstavljena v podpoglavjih 3.2 in 3.3., uspešno prevedene v zakonodajo zaradi aktivnosti Evropske komisije na eni strani in interesov držav članic na drugi strani (Maltby 2013, 441). S tem je delno povezan model, iz katerega izhaja Jegen (2014), ki pravi, da odnos med predlogi Evropske komisije, interesi držav članic in obstoječim institucionalnim okvirom pogojuje, kako uspešna bo Evropska komisija pri uveljavljanju svoje agende (Jegen 2014, 4).

Birchfield (2011, 241) sicer meni, da je Kingdonov pristop zaradi nejasnosti in pomanjkanja analitičnega fokusa na institucionalne akterje, ki niso državni akterji, kot na primer Evropska komisija in Evropski parlament, za analizo oblikovanja energetske politike EU v večji meri neuporaben in neučinkovit, Fisher (2011, 87) pa po drugi strani ugotavlja, da lahko 'agenda-setting' pristop razloži predvsem pomemben del procesa iskanja skupnih rešitev in približevanja interesov različnih držav, ki je eden ključnih elementov v postopku nastajanja predlogov nove zakonodaje na področju evropske energetske politike.

Haas (2014, 1) tako trdi, da je Evropska komisija izkoristila krizo glede nezanesljive dobave plina zaradi rusko-ukrajinskega konflikta in problemu zanesljive oskrbe, ki je bil v

takratnih okoliščinah prepoznan kot ključen, pripisala rešitev v obliki energetske unije, ki pa zasleduje predvsem cilje enotnega trga in konkurence. Kot pojasnjujem v podpoglavju 4.4, pri tem ideja energetske unije naleti tudi na svojo največjo oviro, saj je imelo tudi v preteklosti uokvirjanje energetike kot varnostnega problema z namenom pridobivanja podpore za skupno energetske politiko omejen učinek, saj je prispevalo k nadaljnji legitimaciji odpora držav članic, da na področju energetike prenesejo del svoje suverenosti na EU (Natorski in Surralles 2008, 71).

Takšno razumevanje bo tudi izhodišče analize nadaljnjih možnosti razvoja energetske unije, ki jih obravnava podpoglavje 4.6. Posebno pozornost bom zato v nadaljevanju namenila konceptu zanesljive oskrbe z energijo oz. energetske varnosti,¹⁹ ki velja za najmanj razvito, najbolj problematično in najbolj nacionalno dimenzijo trojne paradigme evropske energetske politike, ki je hkrati v ozadju ideje energetske unije (Haas 2015, 1) in manjkajoči element energetske politike v EU (Tagliapietra 2014, 8–9).

2.2 Koncept zanesljive oskrbe z energijo

Če je jasno, da se področje podnebnih sprememb nanaša na izpuste toplogrednih plinov, področje ekonomsko učinkovite dobave energije pa na cene in delovanje trga, je manj jasno, kaj je bistvo področja zanesljive oskrbe z energijo oz. energetske varnosti (*energy security*) (Lilliestam in Patt 2012, 5). Kot ugotavljata Lilliestam in Patt (2012, 5), literatura pri razjasnitvi termina ni v veliko pomoč, saj se razmišljanja o njegovi vsebini zelo razlikujejo in segajo od zelo ozkih do ekstremno širokih definicij.²⁰ V odsotnosti jasnih definicij je pojem energetske varnosti postal krovni pojem za veliko število različnih ciljev politik (Winzer 2011, 2).²¹

¹⁹ Pojma energetska varnost in zanesljivost oskrbe se v dokumentih EU uporabljata izmenjaje (Lilliestam in Patt 2012, 7). V pričujočem magistrskem delu se bodo izmenjaje uporabljali pojmi energetska varnost, zanesljivost oskrbe in varnost oskrbe, saj se vsi trije izmenjaje uporabljajo v dokumentih EU.

²⁰ Kot primer ozke definicije navajata definicijo Ocaña in Haritona (2002, 9), ki zanesljivost oskrbe razume kot »verjetnost, da bo energija dobavljena brez prekinitev«, kot primer zelo široke definicije pa definicijo Sovacoola in Rafeya (2011, 93), ki pravita, da gre za »izziv enakovredno dobavljati dostopne, zanesljive, učinkovite, okoljsko neškodljive, ustrezno regulirane in socialno sprejemljive energetske storitve« (Lilliestam in Patt 2012, 5). Za zelo podroben pregled literature, ki se ukvarja z definicijo zanesljivosti oskrbe glej Winzer (2011, 4–8), ki predstavi tako avtorje, ki eksplicitno definirajo ta koncept, kot tudi literaturo, iz katere lahko izpeljemo implicitne definicije.

²¹ Zmeda glede pojma energetske varnosti se odraža tudi v političnih aktivnostih. V ZDA je fokus energetske varnosti tradicionalno usmerjen v odpravo ranljivosti za politična izsiljevanja, v Braziliji pa so v določenih obdobjih spodbujali večji uvoz fosilnih goriv. V nekaterih državah je poudarek na zaščiti revnejših slojev pred cenovno volatilnostjo, v drugih je izpostavljen pomen jedrske energije oz. obratno, jedrsko energijo razumejo kot grožnjo energetske varnosti (Winzer 2011, 2).

Metais (2013, 8–12) tako ugotavlja, da gre pri konceptu zanesljive oskrbe z energijo za kompleksen in večstranski pojem, ki vsebuje strateško dimenzijo, saj »moderno življenje, razumljeno v širokem ekonomskem, političnem in socialnem smislu, ne bi bilo možno brez večje količine energije, še posebej iz fosilnih goriv« (Metais 2013, 8), zanesljivost oskrbe z energijo pa v vedno večji meri postaja varnostno vprašanje (Metais 2013, 9).²² Koncept je treba zato po njegovem mnenju obravnavati iz dveh perspektiv, geopolitične in ekonomske. V okviru geopolitične perspektive poudarja predvsem pomen fosilnih goriv, ki so visoko koncentrirana le v nekaj regijah, kar ima pomembne geopolitične posledice, saj gre večinoma za politično nestabilne regije. Ko zanesljivost oskrbe analizira z vidika ekonomske perspektive, pa poudarja pomen stabilnosti cen energije in liberalizacije trga (Metais 2013, 10–12). Metaisovo razmišljanje lahko navežemo na razumevanje koncepta s strani Lilliestama in Patta (2012, 27), ki poudarjata, da sta dve ključni komponenti energetske varnosti dostopnost in zanesljivost, dve pomembni podkomponenti pa sta cena in odvisnost.

Takšno razumevanje energetske varnosti bodisi z geopolitičnega bodisi z ekonomskega vidika pa ne pripomore veliko k razumevanju tega koncepta v okviru energetske politike EU, ki zaradi svoje uvozne odvisnosti koncept energetske varnosti razume predvsem v okviru zanesljive oskrbe (Leal–Arcas in Filis 2013, 1229). V tem smislu je treba koncept razumeti kot »stalen in varen dostop do energije za izpolnitev energetskih potreb vseh 28 držav članic EU« (Leal–Arcas in Filis 2013, 1229), v zadnjem obdobju pa je k temu treba dodati tudi pridevnik 'trajnosten' (Leal–Arcas in Filis 2013, 1230).²³ Tak pristop poudarja tudi Bilgin (2011, 1083), ki pravi, da je treba k razumevanju energetske varnosti pristopiti z združevanjem konvencionalnih kriterijev – cene, količine, časovne komponente in lokacije, ter okoljskih in družbenih vidikov.

Fischer (2011, 31) tako ugotavlja, da so energetske-politični izzivi v Evropi prisotni na treh med seboj povezanih ravneh, vsaka pa je povezana z zanesljivostjo oskrbe. V prvi vrsti gre za že v prejšnjem odstavku omenjeno uvozno odvisnost EU.

EU uvozi 53 % energije, ki jo porabi. Odvisna je od uvoza surove nafte (skoraj 90 %) in zemeljskega plina (66 %), v manjšem obsegu pa tudi od trdnih goriv (42 %) in jedrskega goriva (40 %). Najbolj pereče vprašanje v zvezi z zanesljivo oskrbo z energijo je močna odvisnost od enega zunanjega dobavitelja. To je zlasti problematično na področjih plina in tudi električne energije. Šest držav članic je odvisnih od Rusije kot edine zunanje

²² O t. i. sekuritizaciji energetske politike govorita Natorski in Surrallés (2008, 71–89).

²³ Nedavno predstavljen zakonodajni sveženj s področja zanesljivosti oskrbe v EU na primer govori o trajnostni zanesljivi oskrbi z energijo (Evropska komisija 2016d).

dobaviteljice za celotni uvoz plina, pri čemer tri države uporabljajo zemeljski plin za zadostitev več kot četrtnine skupnih potreb po energiji. Leta 2013 je oskrba z energijo iz Rusije obsegala 39 % uvoza zemeljskega plina v EU ali 27 % porabe plina v EU; Rusija je izvozila 71 % plina v Evropo, največ v Nemčijo in Italijo. V zvezi z električno energijo so tri države članice (Estonija, Latvija in Litva) odvisne od enega zunanjega upravljavca, ki upravlja in usklajuje njihovo električno omrežje. Račun EU za zunanjo energijo znaša več kot 1 milijardo EUR na dan (približno 400 milijard EUR leta 2013) in pokriva več kot eno petino celotnega uvoza EU. EU uvozi za več kot 300 milijard EUR surove nafte in naftnih derivatov, od tega eno tretjino iz Rusije (Evropska komisija 2014a, 2).

Druga raven, ki jo je treba upoštevati pri obravnavi zanesljivosti oskrbe z energijo in je neposredno povezana z uvozno odvisnostjo, je nepredvidljiva cenovna politika, ki se na prvi pogled lahko zdi zgolj kot gospodarski izziv, a vsebuje tudi varnostno politično dimenzijo. Če cene energije nenadzorovano, nepredvidljivo in v kratkem času narastejo predvsem zaradi odvisnosti od posameznih držav, to vpliva na številne sektorje družbenega in gospodarskega življenja, hkrati pa se lahko razvije možnost pogojevanja oz. izsiljevanja, še posebej takrat, ko države nimajo na voljo alternativnih poti dobave (Fischer 2011, 32). To je še posebej očitno v zadnjih letih, ko smo bili priča dvema prekinitvama dobav zemeljskega plina s strani Rusije čez Ukrajino, kjer smo poleg očitnih pomanjkljivosti prevelike uvozne odvisnosti EU od Rusije lahko opazovali tudi vedno večjo emancipacijo tranzitnih držav v evropski okolici, ki svojo geografsko lego uporabljajo za svoje lastne politične cilje (Fischer 2011, 32, 35).²⁴

Tretja raven pri obravnavi problematike zanesljive oskrbe z energijo pa so funkcionalne sposobnosti prenosne infrastrukture in transportnih poti. V ta okvir sodi varnost plinovodov in stabilnost elektroenergetskih omrežij, zanesljivost tranzitnih držav in želja po večji diverzifikaciji transportnih poti (Fischer 2011, 32).

Če omenjene definicije in razmišljanja o zanesljivosti oskrbe z energijo oz. energetske varnosti primerjamo z nekaterimi nedavnimi navedbami Evropske komisije o tem konceptu, lahko zaključimo, da so v EU ključne dimenzije energetske varnosti dostopnost, stabilnost in zadostnost. Evropska komisija (Evropska komisija 2014a, 2) tako zanesljivost oskrbe z energijo v okviru EU razume predvsem kot »stabilno in zadostno oskrbo z energijo« ter kot »neprekinjen dostop do energetske virov po dostopni ceni« (Evropska komisija 2014b, 3), ki temelji na širokem spektru področij urejanja, od vzpostavitve solidarnostnih mehanizmov,

²⁴ Fischer na tem mestu poleg Ukrajine omenja tudi Belorusijo, ki prav tako svoje plinovodne povezave v takšni ali drugačni obliki uporablja kot orodje v odnosih z Moskvo. Nasploh vse bivše sovjetske republike svojo vlogo kot most med Rusijo in EU izrabljajo kot priložnost za emancipacijo od obeh strani ter za postavljanje političnih zahtev na osnovi svoje geografske lege (Fischer 2011, 35).

zmanjšanja povpraševanja po energiji, oblikovanja dobro delujočega in popolnoma povezanega notranjega trga do povečevanja proizvodnje energije v EU, spodbujanja nadaljnega razvoja energetskih tehnologij, povečevanja raznovrstnosti zunanje oskrbe in pripadajoče infrastrukture ter nenazadnje večjega usklajevanja nacionalnih energetskih politik in skupnega nastopa v zunanji energetski politiki (Evropska komisija 2014a).²⁵ Izkaže se torej, da je za razpravo o energetski varnosti v EU značilna nepregledna mreža različnih vsebin in nasprotujočih si interesov, ki se le težka povežejo okrog skupnega evropskega interesa (Buchan 2015, 357), kar bo podrobneje pokazala razprava v naslednjih poglavjih.

²⁵ O energetski varnosti kot izzivu zunanje energetske politike EU podrobno razpravlja Youngs (2009), o razvoju zunanje dimenzije energetske politike in vlogi konfliktnih pristopov držav članic pri tem pa Baumann in Simmerl (2011) ter Richert (2015).

3 ZGODOVINA IN RAZVOJ EVROPSKE ENERGETSKE POLITIKE DO LETA 2014

Da bi lahko razumeli najaktualnejša dogajanja na področju razvoja evropske energetske politike in možnosti njenega nadaljnjega razvoja, o čemer bo govora v 4. poglavju, je treba razumeti zgodovino in ključne mejnike njenega dosedanjega razvoja, nekatere temeljne koncepte v tem procesu ter pravno podlago za delovanje posameznih akterjev na tem področju. Pregled v tem poglavju se bo pri obravnavi razvoja evropske energetske politike osredotočil na vprašanje (ne)napredovanja politike oziroma na vprašanje, ali razvoj evropske energetske politike poteka kontinuirano k vedno večji integraciji – na tej osnovi sem razvoj evropske energetske politike razdelila na posamezna smiselna obdobja.

Če so energetske teme botrovale samemu začetku povezovanja med državami v 50. letih 20. stoletja, iz katerega se je kasneje razvila EU, pa se skozi čas ti ambiciozni začetki niso manifestirali v oblikovanje koherentne politike, saj lahko govorimo o marginalizaciji energetske politike, ki je še posebej opazna v luči velikega integracijskega napredka, ki ga je EU dosegla na drugih področjih (Duffield in Birschfield 2011, 2). Sandoval in Morata (2012, 1) celo trdita, da gre za enega najšibkejših področij integracijskega procesa. Šele v zadnjih dveh desetletjih je opaziti postopne spremembe – res bistvene spremembe pa so se začele v prvem desetletju 21. stoletja, ko je govora o preporodu evropske energetske politike (Duffield in Birschfield 2011, 5).

3.1 Prvo obdobje – od zgodnjih začetkov prek Enotnega evropskega akta do prvega energetskega svežnja

V zgodnjih letih evropske integracije sta imela premog in jedrska energija pomembno vlogo, kar se je odrazilo s Pariško pogodbo iz leta 1951 o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (ESPJ) ter Rimsko pogodbo iz leta 1957 o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom) (Buchan 2015, 346).²⁶ Motivacija za vzpostavitev obeh skupnosti so bili izzivi, povezani z energijo, s katerimi se je EU soočala v tistih letih (Sandoval in Morata 2012, 1). V letu 1950 je premog predstavljal več kot 80 % porabljene energije v izvornih šestih državah članicah, ESPJ pa je vzpostavila skupni trg premoga (in jekla) in

²⁶ 25. marca 1957 so Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Zvezna republika Nemčija in Nizozemska v Rimu podpisale dve Rimski pogodbi, saj so sočasno s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo podpisale tudi Pogodbo o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS).

odpravila vse omejitve pri njegovem trgovanju (Diebold v Duffield in Birchfield 2011, 2). Ob ustanovitvi Euratoma, ki je bil manj ambiciozen kot ESPJ in se je osredotočal predvsem na financiranje skupnih raziskovalnih programov in skupno politiko dobave, je veljajo prepričanje, da bo jedrska energija postala ključni vir energije, še posebej v luči sueške krize, ki je zamajala zanesljivost naftnih dobav (El-Agraa in Hu 1984).

Premog in jedrska energija sta v naslednjih letih izgubila na pomenu v primerjavi z nafto – njena uporaba se je v petdesetih in 60. letih 20. stoletja zelo razširila, delež premoga v porabi energije v šestih državah članicah je v letu 1960 padel na 60 odstotkov, sredi desetletja pa je bil delež nafte že višji od deleža premoga. Nafta je tako postala najpomembnejši energetski vir, s tem pa se je pomen ESPJ zmanjšal.²⁷ S povečevanjem povpraševanja po nafti je v ospredje prišla tudi nova tema, in sicer zanesljivost oskrbe in uvozna odvisnost od držav izven Evrope. Prva naftna kriza v letih 1973–74 je tako razkrila, da takratna evropska skupnost držav na ta energetsko-politični izziv ne najde skupnega odgovora, saj so bili interesi držav preveč različni, solidarnost pa premalo razvita. Države so pomoč poiskale pri Organizaciji za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD – *Organization for Economic Cooperation and Development*), v kateri so sodelovale tudi ZDA (Združene države Amerike) in pod okriljem katere so leta 1975 ustanovili Mednarodno agencijo za energijo (IEA – *International Energy Agency*) z namenom nadzora nad oskrbo z nafto in energetsko varnostjo (Duffield in Birchfield 2011, 3; Fischer 2011, 41; Buchan 2015, 346–346).

Ker se kot skupnost niso uspele dogovoriti o nadaljnjih korakih, so se države na tem področju začele razvijati vsaka po svoje. Velika Britanija se je odločila za pospešeno izkoriščane nafte in plina v Severnem morju, Francija je v ospredje svoje energetske strategije postavila jedrsko energijo, v Nemčiji pa so v luči naftnih kriz ohranjali subvencije za črni premog (Fischer 2011, 41–42). Začetni, ustanovni fazi je torej sledilo obdobje stagnacije, ki je trajalo skoraj tri desetletja (Eckert 2016, 508). Evropska komisija je s podporo Evropskega parlamenta tekom let sicer sprožila več pobud za spremembo pogodb z vključitvijo energetskega poglavja, a zaradi nasprotovanja držav članic, da bi prenesle del svojih pristojnosti na energetske področje na EU, pobude niso uspele (Biesenbender 2015, 23).²⁸

²⁷ Med premogovno krizo leta 1958/1959, ko se je premogovni sektor spopadal s preveliko ponudbo premoga na trgu in padajočimi cenami premoga na svetovnih trgih, so se pokazale tudi institucionalne omejitve ESPJ, saj so države članice blokirale priporočila Visoke oblasti glede omejitve prevelike ponudbe premoga na trgu (Duffield in Birchfield 2011, 3; Alter in Steinberg 2007, 7).

²⁸ Eckert (2016, 508) tako omenja pobudo Evropske komisije iz leta 1958 za večjo koordinacijo energetske politike ter pobudo iz leta 1964, ko so se države članice dogovarjale o vzpostavitvi notranjega trga in skupne energetske politike, ki pa je ostala na deklarativni ravni (Pollack, Schubert in Slominski v Eckert 2016, 508).

Tudi v času druge naftne krize leta 1978/79 države takratne EGS niso uspele najti skupnega odgovora in so bile v naslednjih letih le v omejenem obsegu dejavne na energetsko-političnem področju. Preobrat se je pričel s podpisom Enotnega evropskega akta (Fischer 2011, 42).

Enotni evropski akt je v veljavo stopil leta 1987 in postavil podlago za vzpostavitev enotnega evropskega trga ter kodificiral evropsko pristojnost na področju okoljske politike.²⁹ Evropska komisija je tako ukrepe, povezane z energetiko, lahko predlagala na podlagi svojih razširjenih pooblastil bodisi na področju trga bodisi na področju okolja, kar je s pridom izkoristila, saj je v naslednjih letih oblikovala precejšnje število predlogov.³⁰ A hkrati je treba poudariti, da energetska politika kot taka v Enotnem evropskem aktu ni omenjena. To se je le delno spremenilo z Maastrichtsko pogodbo,³¹ ki je stopila v veljavo leta 1993 in prvič usidrala aktivnosti evropske ravni na področju energetike v primarno pravo, a zgolj v obliki pristojnosti EU za izboljšanje čezmejne energetske infrastrukture v okviru programa Vseevropska omrežja,³² povečala pa je tudi pristojnosti EU za delovanje na okoljskem področju (Fischer 2011, 42; Buchan 2015, 347; Eckert 2016, 508).³³ Izpostaviti velja, da je področje energetike v Maastrichtski pogodbi zapisano povsem na koncu seznama aktivnosti skupnosti skupaj s področji turizma in civilne zaščite – kot ugotavlja Tagliapietra (2014, 3), gre za zelo šibko in nejasno navedbo.³⁴

Te novosti torej Evropski komisiji vseeno niso omogočile zakonodajnih aktivnosti na področju energetike, zato je, podobno kot po sprejetju Enotnega evropskega akta, v ta namen izrabila zakonodajne pristojnosti na povezanih področjih notranjega trga in okolja. Z uporabo teh sicer nepopolnih orodij je Evropska komisija v naslednjih letih naredila napredek predvsem na področju notranjega trga – ob nasprotovanju številnih držav članic je pričela z aktivnostmi za razvoj notranjega energetskega trga, ki so vodile do sprejetja prvih dveh liberalizacijskih direktiv v okviru t. i. prvega energetskega svežnja v letih 1996 (za električno

²⁹ Člen 100a Enotnega evropskega akta.

³⁰ Eckart (2016, 508) tako omenja Strategijo »Notranji energetski trg« (*The Internal Energy Market*) iz leta 1988 (COM(88)238), ki je identificirala oportunitetne stroške neuspešne integracije trga, spodbujala konkurenčnost in tržno integracijo kot ključni načeli in predlagala nabor ukrepov na področju električne energije in plina. Temu je sledil sveženj zakonodajnih predlogov v letu 1989 na področju prenosa plina (COM(89)334) in prenosa električne energije (COM(89)336), leta 1990 pa še Sporočilo »Energijska in okolje« (*Energy and the Environment*) (COM(89)369), ki se je ukvarjalo z integracijo okoljske politike.

³¹ Pogodba o Evropski uniji, 1993.

³² Člen G (B)(2) Maastrichtske pogodbe, ki med drugim spreminja 3. člen Pogodbe o Evropski skupnosti.

³³ Člen G (B)(38) Maastrichtske pogodbe, ki med drugim spreminja 130s. člen Pogodbe o Evropski skupnosti in razširja odločanje s kvalificirano večino na večino področij okoljske politike (Lenschow 2015, 323).

³⁴ Nobena od obeh kasnejših pogodb, Amsterdamska pogodba iz leta 1997 (stopila v veljavo 1999) in Pogodba iz Nice iz leta 2001 (stopila v veljavo 2003), ureditve na področju energetike ne spreminjata (Lenschow 2015, 323).

energijo) in 1998 (za zemeljski plin) (Duffield in Birchfield 2011, 4; Fischer 2011, 42; Lenschow 2015, 323; The European House – Ambrosetti 2015, 30).

3.2 Začetek liberalizacije energetskega trga – prvi, drugi in tretji energetskega sveženj

Začetek postopka oblikovanja in sprejemanja prvega energetskega svežnja sega v leto 1988, ko je Evropska komisija objavila Strategijo »Notranji energetski trg«, ³⁵ v kateri se je zavzela za nediskriminatorski dostop do omrežja, ne glede na lastništvo tega omrežja. Ker so veliko vlogo v sektorjih električne energije in plina igrala nacionalna, vertikalno integrirana podjetja, ³⁶ bi bilo treba v luči cilja vzpostavitve svobodnega in konkurenčnega notranjega energetskega trga te strukture razgraditi, kar so države članice razumljivo sprejele precej zadržano in prek lobiranja nacionalnih vlad, energetske industrije in Evropskega parlamenta Evropski komisiji jasno sporočile, naj se ne loteva urejanja področja notranjega energetskega trga (Eikeland 2011, 17–19).

Prvi energetski sveženj, ki je vseboval Direktivo 96/92/ES o električni energiji in Direktivo 98/30/ES o zemeljskem plinu, je bil po težkih in dolgotrajnih pogajanjih sprejet šele v drugi polovici 90. let 20. stoletja, določbe obeh direktiv pa so bile v primerjavi s prvotnimi predlogi Evropske komisije zelo oslABLJENE. Pravica do proste zamenjave dobavitelja je bila podeljena le omejenemu številu velikih odjemalcev plina in električne energije, Direktiva o električni energiji je sicer vsebovala kvantitativne cilje in rok za reforme, a določila glede lastniškega ločevanja (t. i. *unbundling*) ³⁷ proizvodnje in trgovalnih aktivnosti od prenosnih aktivnosti so bila precej široka in nedorečena, zato so imela vertikalno integrirana podjetja še vedno na razpolago različne možnosti za omejevanje dostopa konkurentom do omrežja, ki je bilo v njihovi lasti (Eikeland 2011, 19; The European House – Ambrosetti 2015, 30). Ti dve prvi direktivi sta torej predvsem primer »upravljanja upravljanja«, kot ugotavlja Eckert (2016, 509) s postavitvijo širokega institucionalnega okvira, ki je državam članicam dopuščal veliko

³⁵ Glej opombo št. 30.

³⁶ Vertikalno integrirano podjetje pomeni elektroenergetsko podjetje ali skupino elektroenergetskih podjetij, v katerih lahko nadzor izvaja ista oseba ali iste osebe, in sicer neposredno ali posredno, in v katerih podjetje ali skupina podjetij opravlja vsaj eno od dejavnosti prenosa ali distribucije in vsaj eno od dejavnosti proizvodnje ali dobave električne energije. Definicija izhaja iz Direktive 2009/72/ES o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo, ki je del t. i. tretjega energetskega svežnja, o katerem bo govora v podpoglavju 3.2.

³⁷ Lastniško ločevanje je podrobno definirano v 9. členu v prejšnji opombi omenjene Direktive 2009/72/ES o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo, v najbolj osnovnem pomenu pa pomeni, da ista oseba ne sme: izvajati nadzora nad podjetjem, ki opravlja katerokoli od dejavnosti proizvodnje ali dobave, in izvajati nadzora nad upravljavcem prenosnega omrežja ali prenosnim omrežjem; ali izvajati nadzora nad operaterjem prenosnega sistema ali prenosnim sistemom, in hkrati ne sme izvajati nadzora nad podjetjem, ki opravlja katero koli dejavnost proizvodnje ali dobave. O lastniškem ločevanju oz. unbundlingu podrobno govori Kroes (2007, 1387–1441), več o liberalizaciji evropskega energetskega trga pa tudi Jamasb in Pollitt (2005).

prostora pri konkretnih odločitvah o regulatornih organih, režimih dostopa in lastništvu omrežja (Eckert 2016, 509).

Ker se je izkazalo, da so ukrepi prvega svežnja premalo učinkoviti, nekatere ovire za vzpostavitev notranjega trga pa so zunaj njegovega dosega, je Evropska komisija predlagala novo zakonodajo, ki je bila kot t. i. drugi energetski sveženj s strani Sveta EU sprejeta leta 2003.³⁸ Postopek oblikovanja tega svežnja se je razlikoval od postopka priprave prvega svežnja, saj je Evropska komisija prepoznala, da pristop od zgoraj navzdol prejšnjih dveh direktiv ni prinesel uspeha. Tokrat je zato v pripravo zakonodaje vključila širok spekter deležnikov v okviru pristopa od spodaj navzgor, s pomočjo katerega je identificirala in iskala konsenz o harmonizaciji čezmejnih prenosnih pravil. V ta namen sta se v tistem obdobju organizirala Evropski forum elektroenergetskih regulatorjev in Evropski forum regulatorjev za plin, v katerih so sodelovali nacionalni regulatorni organi, vlade držav članic, Evropska komisija, upravljavci prenosnih sistemov, trgovci z električno energijo, odjemalci, uporabniki omrežja in borze z električno energijo (Eikeland 2011, 19–20; Buchan 2015, 348).

Sprejeta zakonodaja je določila dodatne zahteve glede lastniškega ločevanja (t. i. pravno ločevanje, ki je zahtevalo organizacijsko ločitev enot, ki izvajajo prenosne aktivnosti od enot, ki izvajajo proizvodne in dobavne aktivnosti),³⁹ države članice so bile zadolžene za implementacijo dostopa tretjih strani do omrežja, definirala je mehanizme za čezmejni prenos električne energije, prenosne dajatve in dodeljevanje zmogljivosti, določila pa je tudi dva roka za liberalizacijo maloprodajnih trgov – julij 2004 za industrijske odjemalce in julij 2007 za gospodinske odjemalce (Eikeland 2011, 20–21; The European House – Ambrosetti 2015, 30).

Ponovno pa se je izkazalo, da ti ukrepi ne zadoščajo za liberalizacijo trga, zato je Evropska komisija leta 2007 predlagala še t. i. tretji energetski sveženj ukrepov (Buchan 2015, 349). Junija 2005 je namreč Evropska komisija sprožila preiskavo sektorja, preliminarno poročilo,⁴⁰ sprejeto leta 2006, pa je pokazalo, da so pomanjkljivosti pri dostopu do energetske infrastrukture v številnih državah članicah povzročile nepotrebno visoke cene energije v Evropi in vplivale na blagostanje odjemalcev. Vertikalno integrirana podjetja so omejevala konkurenco s pomočjo diskriminatornih praks pri dostopu tretjih strani do infrastrukture ter

³⁸ Drugi energetski sveženj je vseboval: Direktivo 2003/54/ES o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo, Uredbo 1228/2003 o pogojih za dostop do omrežja za čezmejne izmenjave električne energije in Direktivo 2005/89/ES o ukrepih za zagotavljanje zanesljivosti oskrbe z električno energijo in naložb v infrastrukturo.

³⁹ Tekom priprave zakonodaje so različni deležniki predlagali polno lastniško ločevanje, a ga Evropska komisija v končni predlog zaradi nasprotovanja številnih držav članic ni vključila (Eikeland 2001, 21).

⁴⁰ Končno poročilo preiskave sektorja (EK 2007d) je bilo predstavljeno 10. januarja 2007.

preprečevala nove infrastrukturne investicije, kar je težave povzročalo predvsem neodvisnim proizvajalcem in s tem omejevalo proizvodnjo električne energije iz domačih obnovljivih virov. To je posledično povzročalo vedno večjo zaskrbljenost v EU tudi glede podnebnih sprememb in zanesljivosti oskrbe, kar je Evropsko komisijo vodilo v pripravo Zelene knjige »Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in varno energijo« marca 2006 (Eikeland 2001, 21–22), ki je evropsko energetske politiko prvič postavila na tri temeljne stebre, ki jih podrobneje obravnava naslednje podpoglavje, in dimenziji notranjega trga dodala še dimenziji trajnosti in zanesljivosti.

V tretjem energetske svežnju, ki ga je Evropska komisija predstavila 19. septembra 2007, je poudarila pomen popolnoma liberaliziranega trga električne energije in plina ne le za konkurenčnost Evrope, ampak tudi za področje podnebnih sprememb in zanesljive oskrbe, saj se le na osnovi konkurenčnega in učinkovitega trga lahko vzpostavi delujoč mehanizem trgovanja z emisijami, takšen trg pa lahko generira tudi ustrezne investicijske signale za upravljavce omrežja in proizvajalce. Opozorila je, da razvoj konkurenčnega in delujočega trga še zdaleč ni zaključen, saj v praksi prosta zamenjava dobaviteljev še ni povsem zaživela, trga je še vedno razdrobljen, na njem pa še vedno vztrajata močna vertikalna integracija in tržna koncentracija (Evropska komisija 2007a, 2).

Evropska komisija je zato poleg drugih ukrepov⁴¹ predlagala popolno ločitev proizvodnje in dobave od prenosnih omrežij, kjer je državam članicam ponudila dva modela – razdvojitve lastništva kot prvo možnost ali sistem neodvisnega upravljavca sistema kot drugo možnost, ki bi omogočila, da vertikalno integrirana podjetja obdržijo lastništvo prenosnega omrežja, pod pogojem, da ga upravlja družba/organ, ki je od njih neodvisen (Evropska komisija 2007e).

Odziv držav članic na predstavljene predloge je bil zelo različen (Fischer 2011, 173). Veliko število jih je predlog o lastniškem ločevanju podprlo, saj je kar 13 držav v letu 2007 že samostojno začelo uvajati različne oblike lastniškega ločevanja na področju električne energije. Kot močna podpornica lastniškega ločevanja je bila v tej skupini držav tudi Velika Britanija. Na drugi strani pa so se kot nasprotnice takšnega predloga povezale Francija, Nemčija in šest manjših držav (Avstrija, Bolgarija, Grčija, Luksemburg, Latvija in Slovaška). V Franciji, kjer je delovalo močno vertikalno integrirano podjetje v državni lasti EDF, so

⁴¹ Drugi predlagani ukrepi so bili naslednji: zaščitni ukrepi, ki bi zagotovili, da bi podjetja iz tretjih držav, ki bi želela postati lastnik omrežja v EU, morala spoštovati enake zahteve glede lastniškega ločevanja kot podjetja EU; ustanovitev Agencije za sodelovanje nacionalnih regulatorjev (ACER – *Agency for the Cooperation of Energy Regulators*); ukrepi za okrepitev in zagotovitev neodvisnosti nacionalnih regulativnih organov v državah članicah; vzpostavitev nove evropske mreže za upravljavce prenosnega omrežja (ENTSO – *European Network for Transmission System Operators*); ukrepi za izboljšanje transparentnosti trga glede upravljanja omrežij in oskrbe (Evropska komisija 2007e).

mehanizem lastniškega ločevanja razumeli kot ukrep prisilne privatizacije, v Nemčiji, kjer je bil energetske sektor v zasebni lasti, pa kot razlastitev. Manjše države so trdile, da so njihova energetska podjetja premajhna za lastniško ločevanje (Buchan 2015, 349).

Stališča držav, Evropske komisije in tudi Evropskega parlamenta⁴² se dolgo časa niso uspela zblížati,⁴³ saj so politični dogovor dosegli šele marca 2009, čemur je sledila potrditev zakonodajnega svežnja v Evropskem parlamentu aprila 2009 ter junija 2009 še s strani Sveta (Fischer 2011, 177–179).⁴⁴ Na področju najbolj zahtevne teme svežnja, lastniškega ločevanja, sprejeta Direktiva 2009/72/ES ne predpisuje obveznega lastniškega ločevanja, ampak državam članicam omogoča dve možnosti: poleg ločevanja prenosnih sistemov in operaterjev prenosnih sistemov (9. člen)⁴⁵ državam članicam na področju električne energije omogoča tudi, da 9. člena ne upoštevajo in uvedejo samostojnega operaterja sistema na predlog lastnika prenosnega sistema, ki s tem ohrani lastništvo omrežja in hkrati z različnimi ukrepi zagotovi neodvisno delovanje samostojnega operaterja sistema (13. in 14. člen).⁴⁶

Dejstvo, da Evropski komisiji ni uspelo s predlogom obveznega lastniškega ločevanja Eikeland (2011, 26–33), poleg z že omenjenimi razlogi, ki izhajajo iz notranjih ureditev trgov v posameznih državah članicah, povezuje tudi z vedno bolj različnimi pogledi držav članic na drugih področjih energetske politike. Na področju podnebnih sprememb in spodbujanja obnovljivih virov, kar je bila tema, ki je v tistem času pridobivala na pomenu, so nekatere države članice, kot na primer Velika Britanija, zagovarjale tržne mehanizme, ki so skladni z notranjim energetskega trgom, medtem ko so druge države, še posebej Nemčija, trdile, da tržni mehanizmi ne bodo ustrezno spodbudili tehnoloških sprememb, ki so potrebne za širšo uporabo obnovljivih virov na dolgi rok. Tudi področje zanesljive oskrbe je zaradi trenda naraščajoče uvozne odvisnosti v tistem obdobju prihajalo vedno bolj v ospredje,⁴⁷ še posebej s

⁴² Evropski parlament si je zelo močno prizadeval za popolno lastniško ločevanje. V maju 2008 so evropski poslanci v okviru Odbora za industrijo, raziskave in energijo, sicer s tesno večino, zavrnili tako francosko-nemški predlog o ohranitvi lastništva omrežja in vpeljavi zgolj nekaterih zaščitnih ukrepov kot tudi alternativo lastniškemu ločevanju v obliki neodvisnega sistemskega operaterja, ki jo je v svojem zakonodajnem predlogu ponudila Evropska komisija (Euractiv 2008).

⁴³ Zelo podroben pregled pogajanj med državami in Evropsko komisijo glede lastniškega ločevanja, ki so sledila predstavitvi predlogov komisije in privedla do dokončne kompromisne rešitve, je opravil Fischer (2011, 173–179).

⁴⁴ Sprejeti tretji zakonodajni sveženj je vseboval: Direktivo 2009/72/ES o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo, Direktivo 2009/73/ES o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom, Uredbo 713/2009 o ustanovitvi Agencije za sodelovanje energetske regulatorjev, Uredbo 714/2009 o pogojih za dostop do omrežja za čezmejne izmenjave električne energije in Uredbo 715/2009 o pogojih za dostop do prenosnih omrežij zemeljskega plina.

⁴⁵ Definicija je v opombi št. 37.

⁴⁶ Podobna ureditev je v Direktivi 2009/73/ES predvidena tudi za področje zemeljskega plina.

⁴⁷ Zelena knjiga iz leta 2000 (Evropska komisija 2000) navaja, da bi lahko uvozna odvisnost iz takratnih 50 % v naslednjih 20 do 30 letih narasla na 70 %, če EU ne bo sprejela ustreznih ukrepov. Širitev bo trend še poslabšala.

širitvijo leta 2004, saj so bile vzhodnoevropske države energetske močno odvisne od Rusije. Dodatno zaskrbljenost so povečali izpadi električne energije v letih 2002–2003 v Italiji, na Švedskem in na Danskem, naraščajoče cene nafte,⁴⁸ še posebej pa prekinitve dobav ruskega zemeljskega plina Ukrajini leta 2006 (kasneje tudi leta 2009), ki so jo zaradi poteka pomembne plinske infrastrukture med Rusijo in EU čez Ukrajino občutile tudi države članice EU. Ta novo prepoznana ranljivost EU je energetska varnost potisnila na vrh prioritet EU, a hkrati utrdila razdelitev držav članic glede nadaljnjega razvoja notranjega trga.⁴⁹ Države, ki so nasprotovale lastniškemu ločevanju, so kot dodaten argument proti izpostavljanju bojazen, da bodo lastniško ločena podjetja oslabiljena pri pogajanjih z ruskimi podjetji, po drugi strani pa so podpornice lastniškega ločevanja nadaljnjo liberalizacijo notranjega energetskega trga, ki bi spodbudila neodvisnost operaterjev omrežja in potrebne investicije, videle kot nujen predpogoj za večjo zanesljivost oskrbe (Eikeland 2011, 31–32).

Maltby (2013, 435–439) pa na primeru področja zemeljskega plina ugotavlja, da so po drugi strani prav ti dogodki omogočili tudi napredek na področju notranjega trga, saj je Evropska komisija uspela z 'izrabo' (*policy window*) širitve na močno uvozno odvisne države, trendov naraščajočih cen in naraščajoče uvozne odvisnosti ter prekinitev dobave zemeljskega plina nadnacionalno rešitev v obliki spodbujanja notranjega energetskega trga pripisati problemu energetske varnosti, kar se kaže v sprejetju tretjega energetskega svežnja kmalu po obsežni prekinitvi dobave plina v januarju 2009.

Jasno je tako postalo, da je razprava o notranjem energetskega trgu neločljivo povezana z razpravo o vlogi energetike pri podnebnih spremembah in z razpravo o zanesljivosti oskrbe z energijo oziroma kot ugotavlja Buchan (2015, 348): »[...] sta področji energetske varnosti in podnebnih sprememb postopoma zasenčili liberalizacijo kot ključno temo«.

V letu 1999 je uvoz energije znašal 6 % celotnega uvoza, 45 % nafte je bilo uvožene iz Bližnjega vzhoda, 40 % zemeljskega plina pa iz Rusije.

⁴⁸ Leta 2000 je cena nafte znašala 28,50 \$ na sodček, leta 2007 pa že 72,39 \$ na sodček (BP 2013).

⁴⁹ To se kaže tudi v počasnem prenosu tretjega svežnja v nacionalne zakonodaje. Prvotni rok za prenos je bil 3. marec 2011, ki ga ni uspela doseči nobena država članica. Do septembra 2011 je tako Evropska komisija zaradi nepravočasnega prenosa sprožila 38 postopkov proti 19 državam. Postopek implementacije v nacionalno zakonodajo se je nato nekoliko pospešil in do septembra 2014 so sveženj v nacionalno zakonodajo prenesle vse razen dveh držav članic – Romunije in Irske (Dutton 2015, 10). Poleg preverjanja, ali je sveženj pravočasno prenesen v nacionalno zakonodajo, je Evropska komisija konec leta 2014 pričela tudi z ugotavljanjem, ali je sveženj v nacionalne zakonodaje prenesen nepravilno oziroma nekvalitetno. Na tej osnovi je sprožila 9 postopkov zaradi sistematične neusklajenosti (Evropska komisija 2014d, 4–5).

3.3 Vzpostavitev trojne paradigme trajnost-konkurenčnost-zanesljivost in podnebno-energetski sveženj

Vzporedno z urejanjem delovanja notranjega energetskega trga je torej potekal proces, ki je izhajal iz prepričanja, da se bo morala EU soočiti s pomanjkanjem energetskih virov in z okoljsko krizo, ki zahteva bistvene spremembe na področjih proizvodnje, prenosa, distribucije, shranjevanja in porabe energije (Andoura in Vinois 2015, 25).

Oktobra 2005 je na neformalnem vrhu EU v Hampton Courtu takratni premier Velike Britanije Tony Blair predstavil načrt za oblikovanje prave evropske energetske politike kot enega od načinov odgovarjanja na izzive globalizacije.⁵⁰ Načrt je vseboval pobude za vzpostavitev boljših povezav med državami, za sodelovanje na področju skladiščenja plina, izmenjavo informacij na področju zanesljive oskrbe in ohranjanje vodilne vloge EU na področju podnebnih sprememb (Euractiv 2005).

Na osnovi razprave v Hampton Courtu je Evropska komisija marca 2006 predstavila Zeleno knjigo »Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in varno energijo« (Evropska komisija 2006). Evropska komisija v njej opredeli ključne izzive EU na energetskem področju⁵¹ in države članice sprašuje, »ali obstaja soglasje glede potrebe po razvoju nove, skupne evropske strategije za energijo ter ali naj bodo trajnost, konkurenčnost in varnost ključna načela, na katerih bi ta strategija temeljila« (Evropska komisija 2006, 4). S tem je Evropska komisija prvič na tak način izpostavila tri stebre evropske energetske politike, ki ostajajo ključni do danes (Tagliapietra 2014, 6), oz. razširila definicijo energetske politike EU z vključitvijo ukrepov glede podnebnih sprememb in energetske varnosti poleg tradicionalnega cilja vzpostavitve konkurenčnega energetskega trga (Barysch 2011, 2).

Evropska komisija je torej predlaga tri ključne cilje evropske energetske politike: trajnost, konkurenčnost in varnost oskrbe. Trajnost razume kot razvoj konkurenčnih obnovljivih virov energije ter drugih nizkoogljičnih virov, kot zmanjševanje povpraševanja po energiji in kot usmerjanje skupnih prizadevanj za zaustavitev podnebnih sprememb. Konkurenčnost razume kot odpiranje energetskih trgov in spodbujanje naložb v proizvodnjo čiste energije in energetske učinkovitost, kot blaženje vplivov višjih mednarodnih cen energije ter kot ohranjanje vodilnega položaja EU na področju energetskih tehnologij. Varnost oskrbe pa

⁵⁰ Tiskovna konferenca na neformalnem vrhu EU v Hampton Courtu, 27. oktober 2005.

⁵¹ Evropska komisija je identificirala naslednje izzive: večanje povpraševanja po energiji in zastarela infrastruktura, naraščanje odvisnosti od uvoza, zgoščenost zalog v nekaj državah, naraščanje svetovnega povpraševanja po energiji, naraščanje cen nafte in plina, segrevanje podnebja in neobstoj notranjih trgov z energijo, ki bi bili v celoti konkurenčni (Evropska komisija 2006, 3).

Evropska komisija razume kot obravnavo naraščajoče uvozne odvisnosti EU na področju energije, diverzifikacijo energetskih virov in poti oskrbe, spodbujanje zadostnih naložb za pokrivanje naraščajočega povpraševanja po energiji, mehanizme za obvladovanje nujnih primerov, boljših razmer pri dostopanju do svetovnih virov in kot omogočanje dostopa vseh državljanov in podjetij do energije (Evropska komisija 2006, 18). Na tej osnovi je v Zelene knjigi opredelila šest ključnih področij, na katerih bi bilo treba ukrepati:

- 1) konkurenčnost in notranji trg z energijo,
- 2) diverzifikacija mešanice energetskih virov,
- 3) solidarnost,
- 4) trajnostni razvoj,
- 5) inovacije in tehnologija,
- 6) zunanja politika (Evropska komisija 2006, 4–5).

Na osnovi predlogov Zelene knjige je Evropski svet na zasedanju marca 2006 pozval k energetske politiki za Evropo, potrdil pomen predlaganih treh ciljev in naložil Evropski komisij in Svetu, da oblikujeta sklop ukrepov z jasno določenim časovnim razporedom, da bi lahko Evropski svet na spomladanskem zasedanju leta 2007 sprejel prednostni akcijskih načrt (Evropski svet 2006). Evropska komisija je zato januarja 2007 predstavila t.i. podnebno–energetski sveženj oz. Sporočilo »Energetska politika za Evropo« (Evropska komisija 2007b), ki je temeljni dokument svežnja. Poleg ponovne izpostavitve trojne paradigme trajnost–konkurenčnost–zanesljivost je dokument vseboval pomemben napredek, saj je določil t. i. 20-20-20 cilje energetske politike do leta 2020 na področjih obnovljivih virov energije, znižanja izpustov toplogrednih plinov in energetske učinkovitosti:

- 1) najmanj 20-odstotni delež obnovljivih virov energije v končni bruto porabi energije EU,⁵²
- 2) 20-odstotno znižanje emisij toplogrednih plinov v EU v primerjavi z ravnijsko leta 1990,
- 3) 20-odstotno povečanje energetske učinkovitosti v EU (Evropska komisija 2007b).

⁵² Evropska komisija je v svojem Časovnem načrtu obnovljive energije (Evropska komisija 2007c), ki je prav tako del podnebno-energetskega svežnja, predlagala zavezujoč cilj povečanja stopnje obnovljive energije v skupni mešanici energetskih virov EU od manj kot 7 %, kot je bila takratna stopnja, na 20 % do leta 2020.

Ti cilji so bili s strani Evropskega sveta v istem letu tudi potrjeni (Evropski svet 2007). Evropski svet je pri tem poudaril, da je treba povezati podnebno in energetske politiko, energetska politika za Evropo pa si mora ob popolnem spoštovanju izbire držav članic glede nabora energetskih virov in njihove suverenosti nad primarnimi energetskimi viri ter v duhu solidarnosti med državami članicami prizadevati za izboljšanje zanesljivosti oskrbe, zagotavljanje konkurenčnosti evropskega gospodarstva in razpoložljivosti cenovno dostopne energije ter za spodbujanje okoljske trajnosti in boja proti podnebnim spremembam. Akcijski načrt Evropskega sveta (2007–2009): Energetska politika za Evropo tako poudarja zavezo EU, da bo do leta 2020 dosegla najmanj 20 % zmanjšanje emisij toplogrednih plinov v primerjavi z letom 1990,⁵³ izpostavlja potrebo po povečanju energetske učinkovitosti v EU, da se doseže cilj 20 % prihranka porabe energije v EU v primerjavi s predvidevanji za leto 2020, ter potrjuje zavezujoč cilj 20 % deleža energije iz obnovljivih virov v celotni porabi energije v EU do leta 2020 in 10 % zavezujoči minimalni cilj, ki ga morajo doseči vse države članice, za delež biogoriv v celotni porabi bencina in dizla za prevoz v EU do leta 2020 (*prav tam*).

Na podlagi poziva Evropskega sveta, naj pripravi ustrezne ukrepe na tem področju, je Evropska komisija 23. januarja 2008 predstavila sveženj predlogov nove zakonodaje,⁵⁴ ki je predlagal določitev splošnih indikativnih ciljev za povečanje deleža OVE in zavezujoče nacionalne cilje za delež OVE do leta 2020, vseboval pa je tudi predlog delitve bremen doseganja 20 % znižanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020.⁵⁵ Ti predlogi so bili zakonodajno urejeni v letu 2009 s sprejetjem podnebno–energetske zakonodaje.⁵⁶ Direktiva

⁵³ Poleg tega je Evropski svet kot svoj prispevek h globalnemu in celovitemu sporazumu za obdobje po letu 2012 potrdil cilj EU, da se bodo do leta 2020 emisije toplogrednih plinov zmanjšale za 30 % v primerjavi z letom 1990, pod pogojem, da se druge razvite države zavežejo k primerljivemu zmanjšanju emisij ter da je prispevek gospodarsko naprednejših držav v razvoju sorazmeren z njihovimi odgovornostmi in zmogljivostmi (Evropski svet 2007).

⁵⁴ Zakonodajni sveženj je vseboval predlog nove direktive za obnovljive vire energije, predlog spremembe direktive o sistemu za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov, ki ureja njeno delovanje po letu 2012, predlog nove direktive o geološkem shranjevanju ogljikovega dioksida, predlog odločbe o delitvi bremen doseganja zmanjšanja emisij toplogrednih plinov za 20 % do leta 2020, in predlog novih smernic za državne pomoči za okoljske namene.

⁵⁵ Zakonodajni sveženj se s ciljem glede energetske učinkovitosti ni ukvarjal, saj ima podnaslov 20 20 do 2020 (Evropska komisija 2008). Oblikovanje cilja na področju energetske učinkovitosti podrobno obravnava Henningsen (2011, 131–141).

⁵⁶ V letu 2009 sprejeta podnebno energetska zakonodaja je vsebovala: Direktivo 2009/28/ES o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov energije, Direktivo 2009/29/ES o spremembi Direktive 2003/87/ES z namenom izboljšanja in razširitve sistema Skupnosti za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov, Direktivo 2009/30/ES o spremembah Direktive 98/70/ES glede specifikacij motornega bencina, dizelskega goriva in plinskega olja ter o uvedbi mehanizma za spremljanje in zmanjševanje emisij toplogrednih plinov ter o spremembi Direktive Sveta 1999/32/ES glede specifikacij goriva, ki ga uporabljajo plovila za plovbo po celinskih plovnihih poteh, Direktivo 2009/31/ES o geološkem shranjevanju ogljikovega dioksida, Odločbo 406/2009 o prizadevanju držav članic za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, da do leta 2020 izpolnijo zavezo

2009/28/ES o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov energije⁵⁷ je določila obvezna nacionalna cilja za skupni delež energije iz obnovljivih virov v končni bruto porabi energije in za delež energije iz obnovljivih virov v prometu. 3. člen direktive tako določa, da vsaka država članica zagotovi, da je delež energije iz obnovljivih virov v končni bruto porabi energije v letu 2020 najmanj enak njenemu nacionalnemu splošnemu cilju za delež energije iz obnovljivih virov v tem letu, določenemu v Prilogi I. Takšni obvezni nacionalni splošni cilji so skladni s ciljem najmanj 20 % deleža obnovljivih virov energije v končni bruto porabi energije EU leta 2020. Vsaka država članica prav tako zagotovi, da je delež energije iz obnovljivih virov v vseh vrstah prometa v letu 2020 najmanj enak 10 % končne porabe energije v prometu v tej državi članici. Pri tem so ukrepi, potrebni za doseganje predpisanih nacionalnih deležev, prepuščeni državam članicam, ki morajo ustrezne ukrepe, ki jih bodo sprejele za doseganje nacionalnih ciljev, podrobno opredeliti v Nacionalnih akcijskih načrtih za obnovljivo energijo (3. in 4. člen).

Odločba 406/2009 o prizadevanju držav članic za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, da do leta 2020 izpolnijo zavezo Skupnosti za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, pa je za potrebe doseganja te zaveze v 3. členu določila, da vsaka država članica do leta 2020 omeji emisije toplogrednih plinov najmanj za odstotek, določen za to državo članico v Prilogi II k tej odločbi, glede na svoje emisije iz leta 2005.⁵⁸

Ključno spremembo pa je prinesla tudi Direktiva 2009/29/ES o spremembi Direktive 2003/87/ES, ki je določila pravila delovanja sistema Skupnosti za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov v obdobju 2013–2020, ki so bistveno drugačna od prej veljavnih – sistem ne bo več deloval na osnovi brezplačno dodeljenih pravic, ampak na osnovi dražb teh pravic (novi 10. člen Direktive 2003/87/ES).⁵⁹

Skupnosti za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, in Uredbo 443/2009 o določitvi standardov emisijskih vrednosti za nove osebne avtomobile kot del celostnega pristopa Skupnosti za zmanjšanje emisij CO₂ iz lahkih tovornih vozil.

⁵⁷ Omeniti je treba, da je bila leta 2001 sprejeta Direktiva, ki se je osredotočala na spodbujanje električne energije iz obnovljivih virov energije, in sicer Direktiva 2001/77/ES, ki je postavila okvirni cilj doseganja 12 % bruto nacionalne porabe energije do leta 2010 in zlasti 22,1 % okvirnega deleža električne energije, proizvedene iz obnovljivih virov energije, v skupni porabi električne energije v Skupnosti do leta 2010 (člen 3). Že v letu 2004 pa je postalo jasno, da ti okvirni cilji ne bodo doseženi do leta 2010, zato nova Direktiva 2009/28/ES postavlja zavezujoče cilje za države članice (Andoura in drugi 2010, 47).

⁵⁸ Za področje energetske učinkovitosti ni bil sprejet poseben zakonodajni akt, kot to velja za obnovljive vire energije in emisije toplogrednih plinov, se pa 4. člen omenjene Odločbe 406/2009 nanaša na energetske učinkovitost in določa, da Evropska komisija do leta 2012 oceni in poroča o napredku EU in držav članic za doseg cilja za zmanjšanje porabe energije za 20 % do leta 2020 v primerjavi s projekcijami za leto 2020, ter, če je potrebno, zlasti da pomaga državam članicam pri njihovem prispevku k izpolnjevanju zavez za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, do 31. decembra 2012 predloži strožje ali nove ukrepe za hitrejše izboljšanje energetske učinkovitosti.

⁵⁹ Z nekaterimi izjemami. Za podrobnosti glej naslednjo opombo.

Sprejemanje podnebno-energetskega svežnja je potekalo precej hitro. Na to so deloma vplivali že omenjeni temeljni pospeševalni faktorji – prekinitve dobav plina, ideja o doseganju zanesljive oskrbe s pomočjo delujočega internega trga in zavedanje o pomenu iskanja rešitev glede podnebnih sprememb. Hkrati pa so na relativno hiter sprejem nove zakonodaje vplivali tudi nekateri bolj praktični in kratkoročni faktorji. Pomembno vlogo je, prvič, igralo takratno šestmesečno predsedovanje Francije Svetu EU (julij–december 2008), ki je sprejem podnebno-energetskega svežnja opredelila kot ključni projekt svojega predsedovanja (Nilsson 2011, 120). Po zahtevnih pogajanjih o kompleksnem kompromisu, ki je upošteval nasprotujoče si interese držav članic⁶⁰ in kljub neugodnim okoliščinam zaradi gospodarske in finančne krize, je Evropski svet decembra 2008 (Evropski svet 2008) dosegel dogovor o novi podnebno-energetski zakonodaji (Lefebvre 2009, 7). Francija je z odločitvijo, da to temo uvrsti na Evropski svet in ne, kot je običajno, na dnevni red Sveta EU, uspela zagotoviti dogovor, saj je dvig problematike na ta politični nivo nasprotnikom otežil blokiranje postopka (Nilsson 2011, 120).

Drugi pomemben faktor, ki je pospešil sprejem zakonodaje, je bila časovna omejitev. Volitve Evropskega parlamenta so bile razpisane za junij 2009, nova Evropska komisija bi tako pričela z delom jeseni 2009. Če odločitev ne bi bila sprejeta pred volitvami, bi se moral postopek ponovno začeti, kar bi sprejem zakonodaje prestavilo vsaj za eno leto, EU pa posledično ne bi imela jasnega in trdnega stališča na naslednjih podnebnih pogajanjih v Kopenhagenu decembra 2009. In tretjič, v prvi polovici leta 2009 je predsedovanje Svetu EU prevzela Češka, zato je med zagovorniki nove zakonodaje v Svetu EU in Evropskemu parlamentu vladala zaskrbljenost glede čeških interesov, saj se je v pogajanjih o zakonodaji izkazala kot skeptična glede potrebe po blaženju podnebnih sprememb in ekonomske vzdržnosti podnebne zakonodaje (Lequesne in Rozenberg 2008, 37; Nilsson 2011, 120–121).

Za potrebe nadaljnje analize je treba na tem mestu poudariti, da je bil torej splošen 20-odstotni cilj glede deleža obnovljivih virov energije na ravni EU do leta 2020 preveden v nacionalne cilje, ki so za države članice zavezujoči. Kot sta v 14. členu preambule Direktive

⁶⁰ Še oktobra 2008 sta Poljska in Italija grozili z uporabo veta na celoten sveženj. Poljska, ki jo je podpirala skupina sedmih novih držav članic, je zahtevala brezplačne pravice za emisije toplogrednih plinov za svoje elektrarne, Italija pa je zahtevala spremembo referenčnega leta pri izračunu zniževanja emisij. Tudi Nemčija je bila zaskrbljena predvsem zaradi svoje avtomobilske industrije (Lequesne in Rozenberg 2008, 40). Nove države članice Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska in Estonija so si v končni kompromisni zakonodaji uspele na primer zagotoviti začasno odstopanje od obveze izvajanja dražb pravic do emisije toplogrednih plinov – novi člen 10(c) Direktive 2003/87/ES jim namreč pod določenimi pogoji omogoča, da lahko napravam za proizvodnjo električne energije, ki so obratovale pred 31. decembrom 2008, ali napravam za proizvodnjo električne energije, za katere se je naložbeni proces fizično začel že pred istim datumom, dodelijo prehodno brezplačno dodeljene pravice.

2009/28/ES poudarila Svet Evropske unije in Evropski parlament, je »glavni namen zavezujočih nacionalnih ciljev zagotoviti gotovost za investitorje in spodbuditi trajen razvoj tehnologij, s katerimi se pridobiva energijo iz vseh vrst obnovljivih virov. Odlaganje odločitve o tem, ali je cilj zavezujoč, na prihodnost zato ni primerno.« Ta poudarek je zanimiv predvsem zato, ker so voditelji držav in vlad na zasedanju Evropskega sveta oktobra 2014 (Evropski svet 2014d), ko so se dogovorili o ciljih energetske politike za naslednje obdobje – do leta 2030, zavezujoče cilje na področju obnovljivih virov energije za države članice zaradi različnih razlogov opustili. O tem bo podrobno govorilo podpoglavje 3.6.

V vseh do sedaj opisanih obdobjih je Evropska komisija pri podajanju zakonodajnih predlogov na področju energetike izhajala iz svojih pristojnosti na področju notranjega trga in okolja, saj področje energetike, razen že omenjene skromne omembe v Maastrichtski pogodbi, v Pogodbi o Evropski skupnosti ni imelo posebnega mesta (Andoura in drugi 2010, 11). Po prvotnem zagonu v začetkih evropske integracije nobena od nadaljnjih Pogodb EU dejansko ni zagotovila pristojnosti, ki bi ji omogočile, da bi se s področjem energetike ukvarjala celovito in učinkovito (Tagliapietra 2014, 3). Šele leta 2009 je prišlo do pomembne spremembe evropskega primarnega prava in energetika je z Lizbonsko pogodbo⁶¹ dobila svoje poglavje v PEU (Braun 2011, 1).

3.4 Evropska energetska politika po Lizbonski pogodbi

Lizbonska pogodba, ki je stopila v veljavo konec leta 2009, je pomenila prvo lastno pravno podlago za energetska politika v EU (Andoura in Vinois 2015, 29). V prejšnjih poglavjih opisan razvoj evropske energetske politike je potekal brez obstoja eksplicitne pristojnosti EU na energetske področju, večina zakonodajnih instrumentov pa je bilo sprejetih na osnovi pristojnosti na drugih področjih, kot sta skupni trg in okolje. Lizbonska pogodba je z novim 4. členom PEU Evropski uniji eksplicitno podelila pristojnost na tem področju v obliki deljene pristojnosti med Evropsko unijo in državami članicami. Energetika je omenjena tudi v 122. členu PEU, ki govori o ukrepih ob hudih težavah pri oskrbi, zlasti na področju energetike, v 170. členu, ki med drugim govori o razvoju vseevropskih omrežij na področju energetske infrastrukture, in v 192. členu, ki opredeljuje soglasno odločanje za okoljske ukrepe, ki pomembno vplivajo na izbiro držav članic med različnimi viri energije in na splošno strukturo njihove oskrbe z energijo. Ti trije členi so imeli svoje nastavke že v pred-lizbonskem obdobju,

⁶¹ Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti, podpisana v Lizboni dne 13. decembra 2007.

zato je ključna novost Lizbonske pogodbe Naslov XXI, Energetika, člen 194 PEU (Van Vooren 2011, 7).

Novi 194. člen PEU v prvem odstavku določa:

Pri vzpostavitvi in delovanju notranjega trga in ob upoštevanju potrebe po ohranitvi in izboljšanju okolja so cilji energetske politike Unije v duhu solidarnosti med državami članicami:

- (a) zagotoviti delovanje energetskega trga;*
- (b) zagotoviti zanesljivost oskrbe z energijo v Uniji;*
- (c) spodbujati energetske učinkovitost in varčevanje z energijo ter razvijanje novih in obnovljivih virov energije; in*
- (d) spodbujati medsebojno povezovanje energetskih omrežij.*

V okviru vzpostavitve in delovanja notranjega trga in ob upoštevanju potrebe po ohranitvi in izboljšanju okolja s poudarkom na solidarnosti med državami članicami so tako jasno opredeljeni cilji energetske politike EU. S tem je v primarno pravo umeščena trojna paradigma evropske energetske politike trajnost-konkurenčnost-zanesljivost. Člen z omembo notranjega trga v uvodu in med cilji po eni strani potrjuje notranji trg kot vodilno temo evropske energetske politike, hkrati pa vsebinsko prvič v primarno pravo zapiše in vsebinsko poveže več različnih ciljev evropske energetske politike (Fischer 2011, 45–46). Ta dosežek je v naslednjih dveh odstavkih 194. člena, ki določata način sprejemanja odločitev in omejitve za ukrepe na evropski ravni, nekoliko relativiziran.

2. odstavek 194. člena določa, da Evropski parlament in Svet ukrepe za doseganje ciljev iz 1. odstavka določita po rednem zakonodajnem postopku, pri čemer ti »u/krepi ne vplivajo na pravico držav članic, da določijo pogoje za izkoriščanje svojih energetskih virov, na izbiro med različnimi viri energije in na splošno strukturo njihove oskrbe z energijo, ne glede na člen 192(2)(c)«. Države članice so torej samostojne pri določanju svoje energetske mešanice, s čimer se spretno ohranja pristojnost držav članic nad občutljivim področjem energetske varnosti (Leal–Arcas in Filis 2013, 1250–1251).

Tretji odstavek 194. člena pa postavi omejitve glede uporabe rednega zakonodajnega postopka: »Kadar so ukrepi iz odstavka 2 predvsem davčnega značaja, jih Svet z odstopanjem od navedenega odstavka določi po posebnem zakonodajnem postopku soglasno in po posvetovanju z Evropskim parlamentom«.

194. člen tako določa dve pomembni izjemi od rednega zakonodajnega postopka na področju energetike.⁶² Po eni strani se lahko ukrepi, ki so predvsem davčnega značaja, v Svetu sprejmejo le soglasno, po drugi strani pa soglasno sprejemanje odločitev velja tudi za ukrepe, ki vplivajo na energetske mešanice držav članic (Braun 2011, 2; Fischer 2011, 49). S tem se ohranja nacionalna suverenost na pomembnem področju evropske energetske politike, kar ostaja, kot bo razvidno iz analize v naslednjih poglavjih, in kot ugotavlja Fischer (2011, 49), največja ovira za razvoj energetske politike v EU. V tem smislu Lizbonska pogodba utrjuje *status quo* (Braun 2011, 8), bistveno ne spreminja takratnih predpostavk (Andoura in drugi 2010, III) in »[...] predstavlja bolj zapis obstoječih praks, kot pooblastilo za popolno prenovo področja« (Fischer 2011, 50).

Kljub mešanemu doprinosu Lizbonske pogodbe k razvoju evropske energetske politike pa so evropske institucije poskušale izkoristiti pristojnosti, ki jih je določila Lizbonska pogodba in s v letih 2010 in 2011 objavile večje število pobud na področju energetske politike. Evropska komisija je tako v obdobju od maja do julija 2010 izvedla javno posvetovanje o evropski energetske strategiji za obdobje 2011–2020. Posvetovalni dokument »Novi energetske strategiji za Evropo 2011–2020 naproti« (*Stock taking document Towards a new Energy Strategy for Europe 2011-2020*) (Evropska komisija 2010a, 1) ugotavlja, da vključitev posebnega poglavja o energetiki v Lizbonsko pogodbo ponuja čvrsto pravno podlago za razvoj energetske politike, ki temeljijo predvsem na trajnosti, zanesljivosti oskrbe, delujočih energetskih trgih, prenosnih povezavah med državami članicami in solidarnosti, pri čemer poudarja pravico držav članic, da se odločijo, katera goriva bodo vključile v svojo energetske mešanice. Dokument podaja pregled tedanjega stanja na področju evropske energetske politike in njenih ključnih izzivov, kot so izzivi na področju globalne energetske varnosti in energetske geopolitike, počasen napredek pri boju proti podnebnim spremembam na globalni ravni, počasen napredek pri implementaciji evropske energetske zakonodaje,⁶³ gospodarska in finančna kriza ter potreba po obsežnih investicijah v energetska omrežja. Vse to po mnenju

⁶² V rednem zakonodajnem postopku imata Evropski parlament in Svet enakovredno vlogo, odločitve pa se v Svetu sprejemajo s kvalificirano večino, v Evropskem parlamentu pa zadostuje navadna večina (Fischer 2011, 49).

⁶³ Evropska komisija (Evropska komisija 2010a, 4) je tako takrat poročala, da tečejo postopki proti številnim državam članicam zaradi neustrezne implementacije drugega energetskega svežnja, ki je bil sprejet pred sedmimi leti (za področje električne energije). Tudi številni nacionalni akcijski načrti za energetske učinkovitost, ki so bili Evropski komisiji posredovani v letih 2007 in 2008 so bili neustrezni. Na področju obnovljivih virov energije, kjer so sprejeti cilji do leta 2020 zavezujoči za države članice, je bilo opaziti več napredka, a obstaja možnost, da je gospodarska kriza iz leta 2009 ogrozila ali odložila načrtovane naložbe. Posledica pomanjkljive implementacije je notranji energetski trg, ki še ne deluje pravilno, kar pomeni, da ključni vzvod za spodbujanje cenovno dostopne in zanesljive energije trenutno ni v celoti izkoriščen (Evropska komisija 2010a, 4).

Evropske komisije zahteva pripravo nove evropske energetske strategije, ki bi jo Evropski svet lahko podprl na zasedanju marca 2011 (Evropska komisija 2010a, 1, 17).

Na osnovi stališč, pridobljenih tekom javnega posvetovanja, je Evropska komisija novembra 2010 objavila Sporočilo »Energija 2020: Strategija za konkurenčno, trajnostno in zanesljivo oskrbo z energijo« (*Energy 2020 A strategy for competitive, sustainable and secure energy*) (Evropska komisija 2010b), ki ugotavlja, da pri uresničevanju ciljev energetske politike kljub njihovi pomembnosti obstajajo velike pomanjkljivosti. Čeprav je od Lizbonske pogodbe, ki jasno določa cilje glavne cilje energetske politike, povsem jasno, kaj se od EU pričakuje, se po mnenju Evropske komisije energetske sistemi prilagajajo prepočasi, izzivi pa postajajo vse večji. S sedanjim pristopom EU najverjetneje ne bo uspelo doseči vse ciljev za leto 2020, prav tako pa ni ustrezen za spopadanje z dolgoročnejšimi izzivi (Evropska komisija 2010b, 2–3). Evropska komisija meni, da si »EU ne more privoščiti, da ne bi izpolnila svojih energetskih ciljev. Komisija zato predlaga novo energetske strategijo za obdobje do leta 2020, s katero se bodo utrdili do zdaj sprejeti ukrepi in pospešile dejavnosti na področjih, kjer se pojavljajo novi izzivi« (Evropska komisija 2010b, 4). V ta namen je predlagala pet prednostnih nalog nove energetske strategije (Evropska komisija 2010b, 6):

- 1) energetske učinkovito Evropo,
- 2) izgradnjo resnično vseevropskega integriranega energetskega trga,
- 3) krepitev moči potrošnikov ter doseganje najvišje ravni varnosti in zanesljivosti,
- 4) okrepitev vodilne vloge Evrope na področju energetskih tehnologij in inovacij,
- 5) okrepitev zunanjih razsežnosti energetskega trga EU.

Našteta prednostna področja so po mnenju Van Voorena (2011, 8) logično nadaljevanje treh stebrov energetske politike v smislu podrobne vsebinske opredelitve ciljev in načinov njihovega doseganja. To Strategija za konkurenčno, trajnostno in zanesljivo oskrbo z energijo tudi jasno potrdi, ko zapiše naslednjo definicijo evropske energetske politike: »Skupna energetska politika se je razvijala okoli skupnega cilja, da se na trgu zagotovi nemotena fizična razpoložljivost energetskih proizvodov in storitev po ceni, ki je dostopna vsem potrošnikom (zasebnim in industrijskim) ter ki hkrati prispeva s širšim družbenim in podnebnim ciljem EU« (Evropska komisija 2010b, 2). V tem smislu strategija vsebinsko ni

prinesla nič novega, je pa dogovorjenim ciljem pripisala operativne ukrepe v okviru petih prednostnih področij.⁶⁴

Kot omenjeno, strategija med drugim ugotavlja, da EU ni pripravljena na spopadanje z bolj dolgoročnimi izzivi energetske politike, ki presegajo obdobje te strategije, zato se je zavezala, da bo kmalu predstavila časovni načrt za leto 2050, v katerem bo ukrepe iz strategije postavila v dolgoročnejši okvir (Evropska komisija 2010b, 21).

Evropska komisija je tako marca 2011 predstavila »Načrt za prehod na konkurenčno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050« (*A Roadmap for moving to a competitive low carbon economy in 2050*) (Evropska komisija 2011a), decembra 2011 pa »Energetski načrt za leto 2050« (*Energy Roadmap 2050*) (Evropska komisija 2011b). Prvi načrt na podlagi zavez Evropskega sveta oktobra 2009 (Evropski svet 2009), da bo EU do leta 2050 zmanjšala emisije toplogrednih plinov na 80 do 95 % ravni iz leta 1990 v okviru potrebnih zmanjšanj, ki jih mora doseči skupina razvitih držav, ugotavlja, da bo za stroškovno učinkovit in postopen prehod v smeri doseganja cilja 80 do 95-odstotnega skupnega zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2030 treba emisije toplogrednih plinov na domačih tleh v primerjavi z letom 1990 zmanjšati za 40 %, do leta 2050 pa za 80 % (Evropska komisija 2011a, 14). Drugi načrt pa je na osnovi analize različnih scenarijev predstavil okvir politike, ki je potrebna za vzpostavitev energetskega sistema brez ogljika. Da bi namreč do leta 2050 dosegli zastavljeni cilj zmanjšanja emisij za več kot 80 %, bi morali emisije ogljika pri energetski proizvodnji v Evropi bolj ali manj odpraviti (Evropska komisija 2011c). Evropska komisija (Evropska komisija 2011b, 19–20) v tem okviru poudarja 10 pogojev, ki bi jih moral izpolnjevati nov energetski sistem, za nadaljnjo razpravo pa sta pomembna predvsem dva:

- 1) EU mora še naprej namenjati posebno pozornost razvoju energije iz obnovljivih virov in pravočasno razmisliti o možnostih za pomembne mejnike do leta 2030,
- 2) naslednji korak mora biti določitev okvira politik za leto 2030.

Oba načrta torej poudarjata, da je treba v kratkem sprejeti okvire evropske energetske politike do leta 2030. Podrobna vsebina obeh načrtov na tem mestu ni toliko relevantna, kot je za

⁶⁴ V novembru 2010 je Evropska komisija objavila tudi t. i. infrastrukturni sveženj, ki določa prioritete evropske energetske infrastrukture za naslednji dve desetletji. Dokument določa omejeno število prednostnih koridorjev EU, ki jih je nujno treba razviti za uresničitev ciljev politike EU glede konkurenčnosti, trajnosti in zanesljivosti oskrbe s povezovanjem držav članic, ki so skoraj izolirane od drugih evropskih energetskih trgov, z močno okrepitvijo obstoječih čezmejnih povezav in z vključitvijo obnovljive energije v omrežje (Evropska komisija 2010c).

nadaljnji razvoj evropske energetske politike pomembno dejstvo, da nista prejela podpore vseh držav članic.⁶⁵ Ko se je razprava osredotočila na usmeritve do leta 2030, so se namreč ponovno začele kazati velike razlike v interesih med državami članicami. Tako je Poljska na zasedanju Sveta EU za okolje marca 2012 uporabila veto pri glasovanju o zaključkih Sveta glede Načrta za prehod na konkurenčno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050, saj se ni strinjala s predlaganimi vmesnimi cilji za znižanje emisij do leta 2030 (40 % znižanje) in 2040 (60 % znižanje). Ostalih 26 ministrov se je s predlogom sklepov, ki bi podprli Časovni načrt in v njem predlagane vmesne cilje, strinjalo (European Voice 2012; Svet EU 2012a). Podobno se je na zasedanju Sveta EU za energijo junija 2012 zgodilo z Energetskim načrtom za leto 2050, saj je Poljska ponovno uporabila veto in s tem preprečila sprejem sklepov o tem dokumentu. Poljska je namreč nasprotovala kakršnikoli omembi novih ciljev glede zniževanja emisij v zaključkih Sveta. Ostalih 26 držav je kljub temu Časovni načrt podprlo, vendar pa nesprejetje sklepov na ravni Sveta pomeni, da so o dokumentu dejansko zgolj razpravljali ter razpravo zaključili s pozivom Evropski komisiji, da kljub nepopolnemu soglasju držav članic nadaljuje z aktivnostmi, ki izhajajo iz Časovnega načrta oz. s pripravo zakonodajnih predlogov, ki izhajajo iz namena Časovnega načrta – to pa je določitev okvirov energetske politike EU za leto 2030 (Euractiv 2012; Svet EU 2012c). Omeniti je treba tudi, da je bilo hkrati med državnimi delegacijami veliko nestrinjanja glede omembe 30% cilja za obnovljive vire do leta 2030. Ta cilj je bil zapisan v prvem osnutku sklepov Sveta EU, pa so ga nato zaradi nasprotovanja številnih držav iz sklepov izbrisali, a so temu izbrisu prav tako nasprotovale številne države (Svet EU 2012b). Cilj glede obnovljivih virov energije tako v sprejetih sklepih ni omenjen (Svet EU 2012c).

Ob dejstvu, da se države niso uspele dogovoriti o tem, ali je treba na ravni EU določiti okvir evropske energetske politike do leta 2030, je treba na tem mestu omeniti, da je Evropski parlament na plenarnem zasedanju marca 2012 Načrt za prehod na konkurenčno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050 potrdil in hkrati pozval k oblikovanju zavezujočih ciljev za obnovljive vire energije do leta 2030 (Evropski parlament 2012).

Da bi lahko ustrezno ovrednotili nadaljnji razvoj evropske energetske politike, ki v razpravi o njenih ciljih do leta 2030 dobiva nove značilnosti, je treba osvetliti stanje takratnega energetskega sistema v EU. Kot ugotavlja Hanrahan (2013, 4), je v šestletnem obdobju od sprejetja podnebno-energetskega svežnja prišlo do bistvenih sprememb – politična volja za delovanje na EU ravni je bila porabljen za ukvarjanje z gospodarsko krizo,

⁶⁵ Strategija za konkurenčno, trajnostno in zanesljivo oskrbo z energijo je dobila podporo Evropskega sveta in Sveta EU v februarju 2011 (Evropski svet 2011; Svet EU 2011).

podnebne spremembe so na globalni ravni spolzele navzdol na prioritetni listi,⁶⁶ sistem EU za trgovanje s pravicami do emisij toplogrednih plinov kot ključni instrument EU za spopadanje s podnebnimi spremembami pa ne deluje učinkovito.⁶⁷ Gospodarska kriza je skupaj z izjemno razširitvijo uporabe obnovljivih virov energije, ki je temeljila na velikodušnih nacionalnih podpornih shemah, povzročila precejšnje naraščanje cen energije. Tudi cene nafte so bile na zelo visokih ravneh, kar je spodbudilo investicije v izkoriščanje nafte po vsem svetu, še posebej v ZDA, kjer se je pričela revolucija z izkoriščanjem plina in nafte iz skrilavca. Vse to je vplivalo na konkurenčnost energetske-intenzivne industrije v EU, ki se je soočala z višjimi cenami energije. Istočasno je v tem obdobju prišlo do zmanjšanja proizvodnje iz fosilnih goriv v EU in s tem do višje uvozne odvisnosti. Poleg že omenjene prekinitve dobave plina iz Rusije januarja 2009, je marca 2011 prišlo še do jedrske nesreče v Fukušimi. Nemčija je posledično sprejela enostransko odločitev o zaprtju svojih jedrskih elektrarn, ki je imela velik vpliv na EU in na notranji energetski trg, čeprav je hkrati pokazala, da Nemčija takšne enostranske odločitve ne bi mogla sprejeti, če ne bi obstajali evropski trg in prenosne povezave med državami članicami (Andoura in Vinois 2015, 31–37). Hkrati to ni bil osamljen primer, saj je po mnenju Andourea in Vinois (2015, 38):

[...] odseval splošno prisoten nezadosten premislek s strani držav članic o posledicah njihovih nacionalnih odločitev na druge države in o omejitvah nacionalnih izbir glede energetske mešanice v okviru evropskega trga. Ta enostranski pristop, ki se je razširil na številna področja, vključno na področje spodbud, zanesljivosti oskrbe, regionalnega sodelovanja in transparentnosti, je globoko spodkopal zaupanje med državami članicami EU in njihovo sposobnost za sodelovanje.

Takšne okoliščine so v povezavi z v Lizbonski pogodbi jasno opredeljeno suverenostjo držav članic glede odločitev o energetske mešanici in načinih zagotavljanja zanesljivosti oskrbe torej povzročile, da so države članice na energetske izzive pogosto odgovorile individualno, z nacionalnimi ukrepi. Nekateri avtorji (Hanrahan 2013, 9; Andoura in Vinois 2015, 70; Zachmann 2015, 3) ta proces poimenujejo renacionalizacija energetske politike,

⁶⁶ Proces se je pričel z neuspehom podnebne konference v Kopenhagenu leta 2009. Več o tem glej na primer Busby (2010).

⁶⁷ Sistem ni deloval učinkovito, ker so bile cene pravic prenizke, da bi ustrezno spodbujale premik k nizkoogljičnim virom in čistim tehnologijam. Ključni razlog je bila prevelika ponudba pravic na trgu zaradi upoštevanja mednarodnih dobropisov, znižanje izpustov emisij zaradi gospodarskega upočasnjevanja, izboljšanje energetske učinkovitosti, zapiranje zastarelih premogovnih elektrarn in razmah obnovljivih virov energije (Andoura in Vinois 201, 40).

Andoura in drugi (2010, 14) pa celo pravijo: »Kakorkoli paradoksalno se zdi, je energetika očitno edini sektor, kjer se Evropske skupnosti v svojem skoraj šestdesetletnem pravnem razvoju pomikajo od visoke stopnje integracije k nižji stopnji, pri tem pa ne uspejo ponovno najti skupne vizije in poguma iz svojih ustanovnih let«.

Da EU do tistega časa še ni uspela vzpostaviti popolnoma razvite energetske politike, gre pripisati tudi dejstvu, da je bil že od njenih začetkov velik poudarek na vzpostavitvi notranjega trga (Andoura in drugi 2010, III). Več desetletij je bilo potrebnih, da sta se postopoma začeli vzpostavljati okoljska raven energetske politike in raven zanesljivosti oskrbe, zato se je evropska energetska politika na ključnih treh področjih razvijala neenakomerno (Buchan 2015, 365), rezultat pa je fragmentirana evropska energetska politika, ki je nekonsistentna, saj njena implementacija sega na števila področja, pristojnost pa si EU deli z državami članicami, ki branijo svojo suverenost glede energetskih virov in zanesljivosti oskrbe. Evropske institucije zato niso uspele oblikovati skupne energetske politike, saj tudi po Lizbonski pogodbi sprejemanje odločitev na energetskem področju ostaja enako kompleksno in počasno ter podvrženo implementaciji v državah članicah, ki zakonodaje bodisi ne implementirajo pravočasno bodisi jo implementirajo na zelo različne načine. Med državami članicami namreč obstajajo velike razlike glede dostopnosti domačih energetskih virov. Ker je nacionalna suverenost nad energetske mešanice zapisana v Lizbonski pogodbi, ostajajo države članice samostojne pri oblikovanju svojih energetskih politik, posledično pa se na izzive in krize odzivajo po svoje, še posebej na področju zanesljive oskrbe z energijo (Andoura in drugi 2010, V, 25–26). Kot pravi Van Vooren (2011, 8): »[...] izziv oblikovanja skupne energetske politike v EU ni toliko v nesoglasju glede ciljev, ampak bolj v nesoglasju glede načinov.« Nekateri primeri t. i. renacionalizacije energetske politike v EU, ki večinoma segajo na področje zanesljivosti oskrbe, so predstavljeni v nadaljevanju.

3.5 Primeri renacionalizacije evropske energetske politike

Zaradi določil Lizbonske pogodbe, ki določajo, da ukrepi na energetskem področju, ki so sprejeti na ravni EU, ne smejo vplivati na pravico držav članic, da določijo pogoje za izkoriščanje svojih energetskih virov, na izbiro med različnimi viri energije in na splošno strukturo njihove oskrbe z energijo (194(2). člen PEU), se področje zanesljive oskrbe ne ureja na evropski ravni, zato ostaja najšibkejši element evropskega energetskega sistema. Države sprejemajo nacionalne ukrepe za zagotovitev zanesljivosti oskrbe v obliki t. i. mehanizmov

zmogljivosti (Andoura in Vinois 2015, 57)⁶⁸ ter ukrepe na področju energetske mešanice, kot so odločitve glede strukture oskrbe in načinov doseganja ciljev na področju obnovljivih virov energije.

3.5.1 Podporne sheme za obnovljive vire energije

Če je EU uspešno določila obvezujoče cilje glede evropskega in nacionalnih deležev obnovljivih virov energije do leta 2020, ki bodo zelo verjetno doseženi,⁶⁹ pa mehanizmi in pristopi, ki jih države članice uporabljajo za doseganje ciljev, niso v zadostni meri koordinirani, EU pa na tem področju ni uspela harmonizirati pristopov držav članic, ki so se vzpostavitvi enotnega sistema s podporo obnovljivim virom energije v obliki tržnega trgovalnega sistema z zelenimi certifikati uspešno uprle pri sprejemanju Direktive 2009/28/ES o spodbujanju obnovljivih virov energije in v večini vztrajajo pri tehnološko-specifičnih podpornih shemah na osnovi zagotavljanja fiksne cene (*feed-in tariffs*) (Nilsson 2011, 118–119).⁷⁰ Najbolj pogosto uporabljene sheme so sistem fiksnih cen, sistem fiksnih premij (*feed-in premiums*) in sistem kvot z zelenimi certifikati (CEER 2013, 16).

Sistem fiksnih cen in fiksnih premij kot glavno podporno shemo uporablja 20 držav, sistem kvot v povezavi z zelenimi certifikati pa uporabljajo Belgija, Italija, Švedska, Velika Britanija, Poljska, Romunija, pogosto skupaj s sistemom fiksnih premij za manjše projekte ali

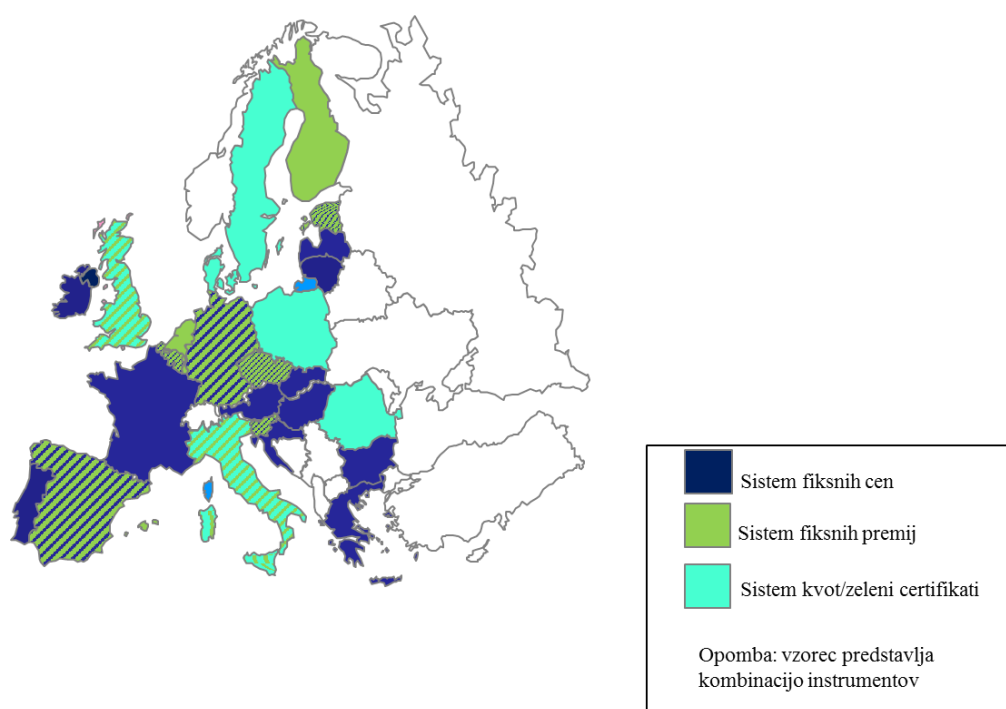
⁶⁸ Mehanizmi zmogljivosti in način oblikovanja in delovanja podpornih shem za obnovljive vire energije so sicer regulirani s pravili EU na področju državnih pomoči in protimonopolne politike – glej Smernice o državni pomoči za varstvo okolja in energijo za obdobje 2014–2020, poglavji 3.3 in 3.9 (Evropska komisija 2014a). A Andoura in Vinois (2015, 59) poudarjata, da uporaba konkurenčnega prava ni primeren način za oblikovanje koherentne energetske politike, Jacobs (2015, 107) pa celo trdi, da Evropska komisija zaradi neuspeha pri harmonizaciji mehanizmov spodbud poskuša na nacionalne ukrepe vplivati posredno prek pravil o državnih pomočeh.

⁶⁹ Zadnje Poročilo o napredku na področju energije iz obnovljivih virov ugotavlja, da je doseganje cilja popolnoma mogoče tako na ravni EU kot celote kot na ravni večine držav članic. Ker pa bodo vmesni cilji bližje končnemu datumu postajali vedno bolj ambiciozni, bodo nekatere države morale sprejeti dodatne napore za doseganje ciljev. Ne glede na to se na osnovi analize sedanjih in načrtovanih ukrepov pričakuje, da bo večina držav cilje za 2020 dosegla (Evropska komisija 2015a, 5).

⁷⁰ Na tem mestu je ustrezno navesti oblike podpornih shem ter podati opis tistih shem, ki jih države članice v največji meri uporabljajo. V grobem se podporne sheme v EU delijo na sistem fiksnih cen (*feed-in tariffs*), sistem fiksnih premij (*feed-in premiums*), sistem dražb, sistem kvot in sistem zelenih certifikatov. V sistemu fiksnih cen upravljavci elektrarn dobijo fiksno plačilo za vsako proizvedeno enoto električne energije, neodvisno od tržne cene električne energije. Proizvajalci torej električne energije sploh ne ponujajo na prostem trgu. V sistemu fiksnih premij morajo proizvajalci električno energijo ponuditi na trgu, na doseženo ceno električne energije na trgu pa dobijo dodatek oziroma premijo. Prvi korak implementacije sistema kvot v povezavi s tržnimi zelenimi certifikati je določitev cilja, običajno v smislu deleža obnovljivih virov v končni porabi. Upravljavci elektrarn dobijo certifikate za svojo zeleno končno energijo, ki jih lahko prodajo akterjem, ki so obvezani doseči določeni delež obnovljivih virov energije. Prodaja certifikatov pomeni dodaten prihodek na doseženo tržno ceno prodane električne energije (Ecofys 2014, 34, 38, 74). Podrobneje o značilnosti vseh posameznih tipov podpornih shem govorijo poročila Ecofysa (2014, 32–81) ter Finn Roar in drugi (2010).

za določene tehnologije (Belgija, Italija, Velika Britanija). Sistem dražb kot primarni podporni mehanizem ni več v uporabi v nobeni državi članici, se pa v določenih primerih uporablja za specifične projekte ali tehnologije, kot na primer za vetrno energijo na Danskem (Ragwitz in ostali 2012, 11).

Slika 3.1: Pregled podpornih shem za obnovljive vire energije v državah članicah EU

Vir: prirejeno po Ragwitz in ostali (2012, 11).

Behrens in Egenhofer (2008, 34) poudarjata, da je podpora obnovljivim virom energije eno najbolj občutljivih področij podnebno-energetske politike EU, v okviru katerega je določanje dolgoročnih ciljev do leta 2020 enako pomembno kot harmonizacija različnih podpornih shem, ki bi povečala transparentnost na trgu, povečala stabilnost prenosnega sistema in omogočila vzpostavitev učinkovitega enotnega trga. Po drugi strani pa Nilsson (2011, 119) nekaj let kasneje ugotavlja, da harmoniziran pristop na področju spodbujanja obnovljivih virov energije v bližnji prihodnosti ni realističen, saj so države članice še naprej zavezane svojim nacionalnim podpornim shemam, ki so tekom let postale že institucionalizirane. Tudi Lehmann in drugi (2012, 341) ugotavljajo, da je okvir na ravni EU na področju spodbujanja

obnovljivih virov energije pomanjkljiv. EU je torej še daleč od skupne politike na področju obnovljivih virov (Nilsson 2011, 119), saj je oblikovanje ukrepov in implementacija politike spodbud primarno v pristojnosti držav članic (Lehmann in drugi 2012, 341).

Jacobs (2015, 107) je opravil analizo Evropske komisije kot določevalke agende (*agenda-setter*) na področju podpornih shem za obnovljive vire energije in ugotovil, da težava pri oblikovanju enotnega pristopa na ravni EU izhaja tudi iz dejstva, da Evropska komisija v tem okviru zasleduje dva nasprotujoča si cilja. Po eni strani si prizadeva za vzpostavitev nizkoogljičnega elektroenergetskega sistema z vedno večjim deležem obnovljivih virov energije, po drugi strani pa je skrbnica notranjega energetskega trga, ki je usmerjena v vzpostavitev konkurenčnega in odprtega trga z enakimi pogoji za vse proizvodne tehnologije. Evropska komisija ne pri sprejemanju prve Direktive 2001/77/ES ne pri sprejemanju trenutno veljavne Direktive 2009/28/ES o spodbujanju obnovljivih virov energije ni uspela s svojimi predlogi za harmonizacijo podpornih shem. Obakrat so bili njeni predlogi zavrnjeni tako s strani Evropskega parlamenta kot s strani držav članic. Po drugem neuspehu zato poskuša vplivati na vsebino nacionalnih ukrepov s pomočjo aktov, ki ne zahtevajo postopka soodločanja z drugimi evropskimi institucijami, ključno orodje pri tem pa so nove Smernice o državni pomoči za varstvo okolja in energijo za obdobje 2014–2020 (Evropska komisija 2014a), ki so začele veljati 1. julija 2014. Smernice predpisujejo, v kakšnih okoliščinah bi podporna shema za obnovljive vire energije lahko predstavljala državno pomoč in bi jo kot tako morala odobriti Evropska komisija. Evropska komisija se na ta način neposredno vključi v oblikovanje podporne sheme in postane pomemben akter v postopku oblikovanja nacionalnega ukrepa (Jacobs 2015, 122–124).

Razvidno je torej, da si države članice in EU še zdaleč niso enotne glede načinov spodbujanja obnovljivih virov energije, Evropska komisija pa zato poskuša na področje vplivati posredno s pristojnosjo na področju državnih pomoči. Pri tem je treba poudariti, da so podporne sheme povsem nacionalnega značaja, namenjene le spodbujanju obnovljivih virov znotraj svojih meja in v tem smislu zaprte za upravičence iz drugih držav. Tak pristop je v orientacijski sodbi *Ålands Vindkraft AB v. Energimynighete*⁷¹ julija 2014 potrdilo tudi Sodišče Evropske unije, ki je razsodilo, da države članice niso obvezane odpreti svojih podpornih shem za obnovljive vire energije za proizvajalce iz drugih držav članic EU (Sodišče Evropske

⁷¹ Sodba je obravnavala švedsko zakonodajo, ki zahteva, da distributerji električne energije na letni ravni predajo določeno količino zelenih certifikatov, ki jih morajo kupiti od proizvajalcev električne energije. Švedska vlada certifikate dodeli le švedskim proizvajalcem električne energije, s čimer so tuji proizvajalci postavljeni v podrejen konkurenčni položaj. Finski proizvajalec vetrne električne energije Ålands Vindkraft, ki je lociran na Finskem, a večinoma vključen v švedsko prenosno omrežje, je izpodbijal švedsko podporno shemo, saj naj bi po njegovem omejevala prost pretok blaga (Ryckmann 2014).

unije 2014). V sodbi Sodišče še posebej poudarja, da Direktiva 2009/28/ES določa nacionalne cilje, energetske mešanice držav članic pa so različne, zato morajo biti države sposobne nadzirati učinke in stroške svojih nacionalnih podpornih shem glede na njihove različne potencialne (Ryckmann 2014).⁷²

V tem smislu je sodba Sodišča povsem v nasprotju s cilji Evropske komisije o vzpostavitvi notranjega trga z električno energijo. V svojem Sporočilu o uporabi javnih intervencij na energetskem trgu se je Evropska komisija (Evropska komisija 2013a, 16) jasno zavzela za odstranitev »potencialnih izkrivljanj skupnega trga, ki izhajajo iz različnih *nacionalnih* pristopov« (poudarek Evropske komisije). Še več, napovedala je, da načrtuje preiskati možnosti za »evropeizacijo« podpornih shem za obnovljive vire energije v bodočem pravnem okviru EU na področju obnovljivih virov energije (Evropska komisija 2013a, 11). V luči omenjene sodbe Sodišča Evropske unije se zdi malo verjetno, da bi v bližnji prihodnosti lahko prišlo do 'evropeizacije' (Ryckman 2014). Da sodba v primeru *Ålands Vindkraft AB v. Energimynighete* izpostavlja protislovja EU zakonodaje na področju energetike, za katero sta značilna nasprotujoča si trenda koherence in divergence, ugotavljata tudi Steinbach in Brückmann (2015, 15). Napor za vzpostavitev notranjega energetskega trga so usmerjeni v odpravo ovir, medtem ko pri spodbujanju obnovljivih virov energije nacionalne meje še vedno ohranjajo svoj pomen, kar vpliva na neučinkovito delovanje notranjega trga, cilj odprtega trga pa je zato še daleč. To se med drugim kaže tudi v velikih razhajanjih med državami članicami in EU glede trgov zmogljivosti za konvencionalne energetske vire, ki so odsev podpor za obnovljive vire energije in prav tako omejeni na nacionalne meje (Steinbach in Brückmann 2015, 15).

3.5.2 Mehanizmi zmogljivosti

Vzpostavitev mehanizmov zmogljivosti (*capacity remuneration mechanism*) v večini držav članic EU je najbolj nedavni izraz renacionalizacije energetske politike, ki deluje v nasprotju s prizadevanji notranjega trga (Andoura in Vinois 2015, 70).

Mehanizmi zmogljivosti so namenjeni zagotavljanju zadostnih zmogljivosti na trgu električne energije, ki lahko v vsakem trenutku zadostijo povpraševanju po električni energiji.

⁷² Ker večina podpornih shem v EU omejuje sodelovanje proizvajalcev iz drugih držav članic, je takšna odločitev pomenila olajšanje tudi za njih, saj bi v nasprotnem primeru vse obstoječe podpirne sheme potencialno lahko bile spoznane za nezakonite. Še posebej je odločitev Sodišča pozdravila Nemčija, saj je v tistem času v zvezi z njenim novim Zakon o obnovljivih virih energije potekala preiskava Evropske komisije glede državne pomoči, odločitev Sodišča pa je pomagala nemški argumentaciji (Euractiv 2014a; Ryckmann 2014). Nemški Zakon o obnovljivih virih je Evropska komisija odobrila 23. julija 2014 (Evropska komisija 2014h).

V tem smislu niso nova tema na področju energetike, so pa bili do nedavnega omejeni le na zelo majhno število držav članic. V zadnjem času je opaziti njihov razmah, ki izhaja iz zaskrbljenosti številnih držav članic, da liberalizirani elektroenergetski trgi niso sposobni zadostiti povpraševanju po električni energiji (Zgajewski 2015, 3).

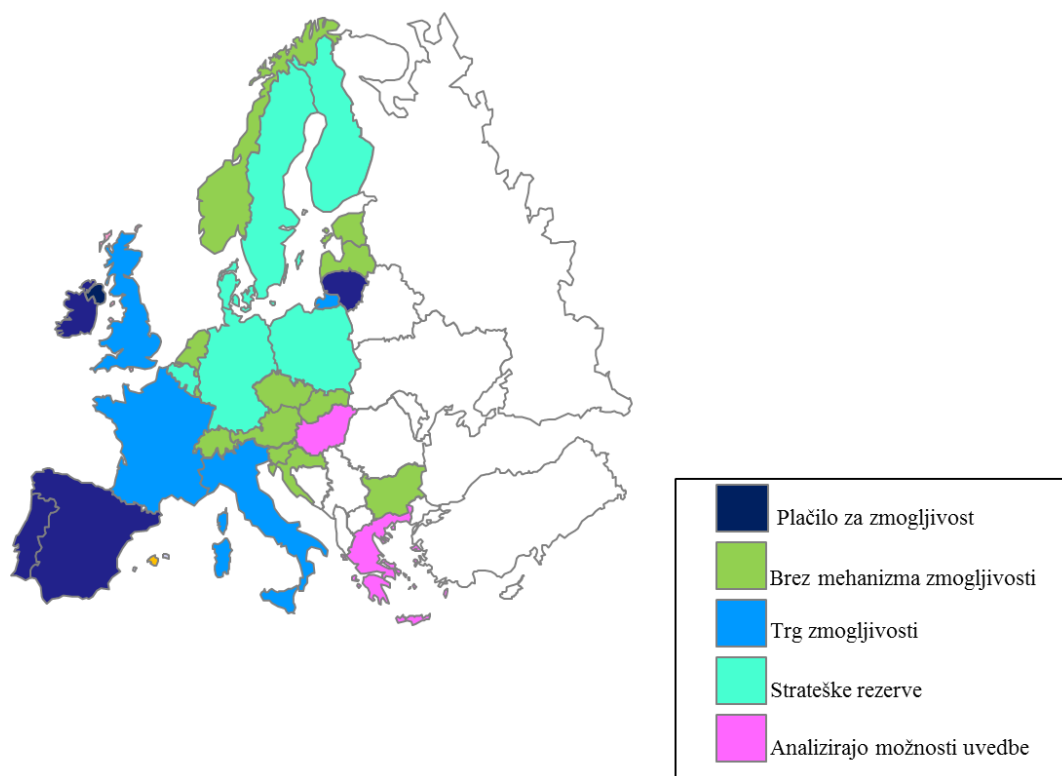
Nezaupanje v liberalizirani trg med drugim izhaja iz velikega razmaha obnovljivih virov energije, ki so upravičeni do velikodušnih spodbud, hkrati pa so nestanovitni in s tem negativno vplivajo na stabilnost elektroenergetskega sistema. Velike količine obnovljive energije na trgu posledično znižujejo cene energije, v povezavi z zmanjševanjem povpraševanja po energiji zaradi gospodarske krize in prvih učinkov implementacije ukrepov na področju energetske učinkovitosti pa s tem znižujejo tudi povpraševanje po konvencionalnih virih energije. Konvencionalni proizvajalci zato nimajo interesa za investicije v nove konvencionalne elektrarne ali izboljšanje učinkovitosti obstoječih konvencionalnih elektrarn, ki pa so paradoksalno vedno bolj potrebne zaradi vedno večjega obsega nestanovitnih obnovljivih virov, ki prav zaradi svoje neenakomerne proizvodnje potrebujejo fleksibilne podporne vire, ki jih lahko zagotovijo le konvencionalne elektrarne (Zgajewski 2015, 7–10).

Takšne okoliščine, ki bi lahko vodile tudi v izpade električne energije, so spodbudile države članice, da so intervenirale na elektroenergetskem trgu in uvedle eno od oblik mehanizmov zmogljivosti⁷³ kot najboljši način za zagotavljanje ustreznih naloženih signalov, zadostne proizvodne zmogljivosti in potrebne fleksibilnosti, ki jih elektroenergetski trg sam ne uspe zagotoviti (Zgajewski 2015, 12). Mehanizmi zmogljivosti ponudnikom zmogljivosti navadno ponujajo dodatne nagrade poleg prihodka, ki ga ustvarijo s prodajo električne energije na trgu, in sicer v zameno za vzdrževanje obstoječih zmogljivosti ali vlaganje v nove zmogljivosti, ki so potrebne za zagotovitev zanesljive oskrbe z energijo (Evropska komisija 2015h). Do danes je mehanizme zmogljivosti uvedla ali jih načrtuje uvesti velika večina držav članic, kot prikazuje shema spodaj. Pri tem ne moremo govoriti o standardni obliki

⁷³ Ker se mehanizmi zmogljivosti med posameznimi državami precej razlikujejo, je njihova klasifikacija zahtevna (Zgajewski 2015, 15). ACER (2013, 5) jih tako v grobem deli v tri kategorije: plačilo za zmogljivost, strateške rezerve in trg zmogljivosti. Plačilo za zmogljivost predvideva fiksno plačilo proizvajalcem za razpoložljivo zmogljivost – količino potrebne razpoložljivosti določi neodvisen organ, dobavljena količina zmogljivosti pa je neodvisno določena z aktivnostmi tržnih udeležencev. Strateške rezerve so mehanizem, ki se sproži zaradi ekstremnih tržnih ali sistemskih varnostnih okoliščin, ko na trgu ni zadostne zmogljivosti za pokritje primanjkljaja zmogljivosti. Določena količina zmogljivosti se ohrani v rezervi, da se zagotovi zanesljivost oskrbe v takšnih ekstremnih razmerah. Zmogljivost, ki bo del strateške rezerve, se izbere na podlagi javnega razpisa, kjer je določena tudi cena, neodvisni organ pa določi potrebno količino zmogljivosti za rezervo (ACER 2013, 5–7). Trg zmogljivosti pa ima lahko obliko zmogljivostne obveze, dražb zmogljivosti ali opcij za zanesljivost, vsem trem pa je skupno to, da zahtevajo vzpostavitev novega trga, na katerem se z zmogljivostjo kot produktom trguje v obliki certifikatov, ki postanejo sestavni del konkurenčnosti (Grigorjeva 2015, 12).

mehanizma zmogljivosti, saj se mehanizmi zmogljivosti, ki so jih države članice že uvedle, med seboj zelo razlikujejo, saj so načrtovani za vsako državo posebej z namenom, da najbolje odgovorijo na težave na lokalni ravni in na določenem nacionalnem elektroenergetskem trgu (Grigorjeva 2015, 11).

Slika 3.2: Pregled mehanizmov zmogljivosti v evropskih državah

Vir: prirejeno po Eurelectric (2016b, 13).

Različne okoliščine držav članic in različne značilnosti njihovih energetskih sistemov torej onemogočajo uporabo enotne rešitve, zato smo priča uporabi širokega nabora različnih rešitev, vse pod okriljem mehanizmov zmogljivosti, a z zelo različnimi karakteristikami. Takšna raven neskladja med državami članicami pa predstavlja oviro za vzpostavitev vseevropskega energetskega trga, ki bi deloval enotno (Linklaters 2014, 8). Le med seboj kompatibilni mehanizmi zmogljivosti bi omogočili učinkovito sobivanje nacionalnih

mehanizmov zmogljivosti z notranjim evropskim energetskim trgom, a za enkrat še ni opaziti harmonizacije in koordinacije ukrepov na ravni držav članic (Grigorjeva 2015, 18).

Hkrati takšno enostransko in nekonsistentno poseganje držav članic na notranji elektroenergetski trg do nedavnega ni sprožilo ustreznega odziva s strani Evropske komisije (Grigorjeva 2015, 1). Prvi korak je naredila julija 2014, ko je v nove Smernice o državni pomoči za varstvo okolja in energijo za obdobje 2014–2020 (Evropska komisija 2014a) vključila tudi poglavje 3.9. Pomoč za zadostnost proizvodnje, v katerem je predpisala številne pogoje, ki jih mora ukrep izpolnjevati, da je združljiv s pravili državnih pomoči.⁷⁴ Dodatno je Evropska komisija mehanizme zmogljivosti vzela pod drobnogled aprila 2015 in začela poizvedbo glede obstoja državne pomoči v zvezi z nacionalnimi mehanizmi zmogljivosti. S poizvedbo želi zbrati informacije o mehanizmih zmogljivosti, da se preveri predvsem, ali zagotavljajo zadostno oskrbo z električno energijo, ne da bi pri tem izkrivljali konkurenco ali trgovino na enotnem trgu EU. V okviru poizvedbe bodo preiskali mehanizme zmogljivosti na reprezentativnem vzorcu držav, in sicer v Belgiji, na Hrvaškem, na Danskem, v Franciji, v Nemčiji, na Irskem, v Italiji, na Poljskem, na Portugalskem, v Španiji in na Švedskem. Za nadaljnjo razpravo je treba na tem mestu omeniti, da je Evropska komisija poudarila, da poizvedba dopolnjuje strategijo Evropske komisije o energetski uniji, ki jo je predstavila februarja 2015, poleg tega pa bo poizvedba dopolnila zakonodajni predlog Evropske komisije o oblikovanju trga električne energije, ki ga bo predvidoma predstavila konec leta 2016 – o obeh bo več govora v nadaljevanju. Končne rezultate poizvedbe se pričakuje sredi leta 2016 (Evropska komisija 2015h).

Prve učinke je že mogoče opaziti, saj je na osnovi prvih informacij poizvedbe Evropska komisija v februarju 2016 odprla uradno preiskavo proti Franciji zaradi njenega mehanizma zmogljivosti, ki po oceni Evropske komisije ni združljiv s pravili EU glede državnih pomoči, saj Francija ni uspela dokazati, da je mehanizem resnično potreben, mehanizem tudi ni primeren za doseganje zastavljenega cilja, nenazadnje pa vse kaže, da mehanizem tudi ni sorazmeren, saj bi lahko izkrivljal konkurenco, ker močno krepi prevladujoč položaj družbe EDF in ker ni odprt za vse potencialne zmogljivosti (Evropska komisija 2016a).

⁷⁴ Prvi (in do sedaj edini) mehanizem zmogljivosti, ki je bil s strani Evropske komisije potrjen na osnovi novih smernic o državnih pomočeh, je mehanizem zmogljivosti, ki ga je uvedla Velika Britanija. Evropska komisija je 23. julija 2014 sporočila, da je mehanizem zmogljivosti, ki ga je priglasila Velika Britanija, skladen z novimi smernicam EU o državnih pomočeh, saj je Velika Britanija mehanizem uvedla po temeljiti raziskavi nujnosti uvedbe takšnega mehanizma in analizi potencialnih alternativnih možnosti in njihovega možnega prispevka k doseganju cilja zanesljive oskrbe. Ključno je tudi, da bo mehanizem odprt za širši nabor tehnologij, vključno z ukrepi uravnavanja povpraševanja in povezovalnimi zmogljivostmi. Mehanizem zmogljivosti bo temeljil na dražbah, ki naj bi po mnenju Evropske komisije zagotovile, da je podeljena pomoč omejena na minimalno potrebno pomoč (Evropska komisija 2014i).

Mehanizmi zmogljivosti so torej zelo kompleksna in občutljiva tema na področju energetske politike, ki razdvaja ne le države članice in Evropsko komisijo, ampak tudi energetske industrije. V okviru evropskega združenja elektroenergetske industrije Eurelectric je na primer razprava o skupnem stališču evropske elektroenergetske industrije glede bodočega potencialnega reguliranja mehanizmov zmogljivosti s strani Evropske komisije otežena, saj so predstavniki vseh večjih energetskih podjetij, ki delujejo v okviru združenja, na osnovi svojih stališč do mehanizmov zmogljivosti razdeljeni v dve skupini – prva, manjša, v kateri so finski, avstrijski, latvijski in švedski predstavniki, nasprotuje uvedbi mehanizmov zmogljivosti, večja skupina, v kateri so predstavniki Portugalske, Francije, Velike Britanije, Španije, Belgije, Italije, Poljske, Grčije in Irske, pa se zavzema za to, da bi mehanizmi zmogljivosti postali del elektroenergetskega trga (Eurelectric 2016a). Zaradi teme, ki posega v zagotavljanje zanesljivosti osebe, ki so jo države članice ves ta čas uspele ohraniti v polju svoje nacionalne suverenosti, ter različnih pristopov držav članic na tem področju, je končni rezultat omenjene poizvedbe Evropske komisije in zakonodajnega predloga, ki ga namerava Evropska komisija pripraviti za ureditev tega področja, težko napovedljiv.

Pregled dveh primerov renacionalizacije evropske energetske politike je pokazal, »da implementacija pravil notranjega trga v EU ni uspela voditi h konvergenci nacionalnih politik ali k potrebni skladnosti različnih nacionalnih odločitev« (Andoura in Vinois 2015, 69). Po vsej Evropi sta se namreč razširili prednostna obravnava nacionalne energetske odvisnosti in sprejemanje enostranskih ukrepov z elementi protekcionizma, države pa v imenu suverenosti nad energetske mešanice in zagotavljanjem zanesljivosti oskrbe s plinom in električno energijo sprejemajo enostranske ukrepe brez razprave o morebitnih posledicah ali o morebitnem sodelovanju s sosednjimi državami (Andoura in Vinois 2015, 70).

Zato ne čudi, da je pri določanju ciljev energetske politike EU do leta 2030 v letu 2014 prišlo do pomembnih sprememb oz. elementa diskontinuitete, kot ga imenuje Termini (2014, 3), v primerjavi s cilji, določenimi za obdobje do leta 2020.

3.6 Podnebno energetske cilji do leta 2030 – element diskontinuitete

Evropska komisija je v zgoraj opisanih okoliščinah prepoznala potrebo, da sproži široko razpravo o okviru energetske politike do leta 2030. Marca 2013 je z Zeleno knjigo »Okvir podnebne in energetske politike do 2030« (*A policy framework for climate and energy in the period from 2020 to 2030*) (Evropska komisija 2013b) začela posvetovanje z zainteresiranimi akterji: o vrsti, naravi in ravni ciljev do leta 2030 ter o njihovem vzajemnem delovanju; o

skladnosti instrumentov politike, kjer med drugim posebej opozarja na manevrski prostor, ki ga imajo države članice pri izvajanju zakonodaje EU na področju obnovljive energije, posledica tega pa so različni nacionalni pristopi do podpornih shem za obnovljive vire energije, kjer bo treba doseči večjo raven ravnovesja; o možnih prispevkih energetskega sistema h konkurenčnosti gospodarstva EU z zagotavljanjem konkurenčnih domačih in mednarodnih energetskih trgov in cen, ki so mednarodno konkurenčne in končnim uporabnikom omogočajo cenovno dostopno energijo; ter o priznavanju različnih zmogljivosti držav članic, ki se med seboj močno razlikujejo ne le glede blaginje, ampak tudi glede nabora energetskih virov, kar bo treba upoštevati pri pripravi okvira za leto 2030 (Evropska komisija 2013b, 7–12).

Na osnovi pridobljenih stališč na Zeleno knjigo s strani deležnikov je Evropska komisija januarja 2014 predstavila predlog za Okvir podnebne in energetske politike za obdobje 2020–2030 (Evropska komisija 2014b). V njem je med drugim⁷⁵ predlagala zavezujoč cilj 40-odstotnega zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2030 na ravni EU ter zavezujoč vseevropski cilj glede povečanja deleža energije iz obnovljivih virov energije na vsaj 27 % do leta 2030. Ta cilj pa naj ne bi bil preveden v zavezujoče nacionalne cilje, kot to velja za cilje do leta 2020, saj je Evropska komisija zavzela stališče, da določitev 40-odstotnega cilja glede znižanja emisij toplogrednih plinov zadostuje tudi za spodbuditev večjega deleža obnovljivih virov energije, hkrati pa na ta način državam članicam omogoča večjo fleksibilnost pri določanju najbolj stroškovno učinkovitih načinov za doseganje cilja na področju emisij, ki bodo lahko v celoti upoštevali specifične posamezne države, nacionalno energetske mešanice in naravne danosti (Evropska komisija 2014b, 5–7).⁷⁶

Ker cilji na področju obnovljivih virov energije za države članice ne bi bili več zavezujoči, je Evropska komisija za zagotovitev doseganja 27-odstotnega vseevropskega cilja predlagala okrepitev procesa upravljanja, ki bi temeljil na nacionalnih načrtih za konkurenčno, zanesljivo in trajnostno energijo (Evropska komisija 2014b, 6). Evropska komisija namreč meni, da »/m/edtem ko države članice potrebujejo prožnost, da lahko izberejo politike, ki so

⁷⁵ Poleg omenjenih ciljev na področju toplogrednih plinov in obnovljivih virov energije ter okrepitve procesa upravljanja je Evropska komisija v Okviru podnebne in energetske politike za obdobje 2020–2030 predlagala še prenovu sistema EU za trgovanje s pravicami do emisij, sklop kazalnikov za ocenjevanje napredka skozi čas in zagotavljanje podlage za morebiten odziv politik. O cilju na področju energetske učinkovitosti se ni opredelila, saj je menila, da je treba počakati na rezultate pregleda doseganja cilja za leto 2020, ki trenutno poteka (Evropska komisija 2014b, 8–9, 14).

⁷⁶ Glede cilja na področju energetske učinkovitosti je Evropska komisija svoj predlog podala nekoliko kasneje, junija 2014, ko je v dokumentu Energetska učinkovitost in njen prispevek k zanesljivi oskrbi in okviru podnebne in energetske politike do leta 2030 predlagala 30-odstotni cilj na področju energetske učinkovitosti do leta 2030 (Evropska komisija 2014c, 15).

najustreznejše glede na njihovo nacionalno mešanico energijskih virov in preferenc, mora biti ta prožnost združljiva z nadaljnjim povezovanjem trga, večjo konkurenco ter doseganjem podnebnih in energetske ciljev na ravni Unije» (Evropska komisija 2014b, 12–13). Načrti bodo vsebovali oris pristopov za doseganje nacionalnih ciljev na področju emisij, obnovljivih virov energije, energetske učinkovitosti, zanesljivosti oskrbe, raziskav in inovacij in drugih pomembnih področjih, kot so jedrska energija, plin iz skrilavca in zajemanje in shranjevanje ogljikovega dioksida. Ključni element priprave nacionalnih načrtov bi moralo biti posvetovanje s sosednjimi državami, končni pregled načrtov pa bi izvedla Evropska komisija (Evropska komisija 2014b, 13).

Predlogi Evropske komisije so naleteli na mešane odzive. Evropski parlament je tako predlog Evropske komisije označil kot premalo ambiciozen, z Resolucijo o okviru podnebne in energetske politike (Evropski parlament 2014a), ki jo je sprejel 5. februarja 2014, pa so evropski poslanci podprli zavezujoče cilje za 40-odstotno znižanje emisij toplogrednih plinov, za 30-odstotni delež za obnovljive vire energije in kar za 40-odstotno izboljšanje energetske učinkovitosti do leta 2030. Resolucija sicer ni pravno zavezujoča, a je poslala jasen signal ostalim evropskim institucijam in državam članicam o stališču Evropskega parlamenta, ki ga bo zagovarjal pri pogajanjih o končnem dogovoru glede ciljev do leta 2030 (Euractiv 2014b).

Velika Britanija je pozdravila 40-odstotni cilj glede znižanja emisij toplogrednih plinov, ki bi ga bilo treba sprejeti čim prej, že na zasedanju Evropskega sveta marca 2014, hkrati pa je podprla večjo fleksibilnost pri sprejemanju ukrepov na ravni držav članic in predlagani pristop Evropske komisije, da se na področju obnovljivih virov energije ne uvede nacionalnih ciljev, saj naj bi cilj na področju toplogrednih plinov ustrezno spodbudil tudi večji delež obnovljive energije (Evropski svet 2014a). Podobno usmeritev sta predlagali tudi Belgija in Švedska, Nemčija pa se je zavzela za določitev ciljev na vseh treh področjih – glede toplogrednih plinov, obnovljivih virov energije in energetske učinkovitosti, pri čemer bi moral biti cilj na področju obnovljivih virov energije ambicioznejši, in sicer doseganje vsaj 30-odstotnega deleža obnovljivih virov energije do leta 2030 (Evropski svet 2014b).

Van Renssen (2014) ugotavlja, da so se države članice v razpravi o ciljih za leto 2030 oblikovale v dve skupini. Prva, v kateri je bilo 13 držav (Belgija, Danska, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Italija, Nizozemska, Portugalska, Slovenija, Španija, Švedska in Velika Britanija), je zavezana zeleni rasti, v grobem podpira predloge Evropske komisije, predvsem pa si prizadeva, da je treba dogovor o okviru do leta 2030 sprejeti čim prej. V podporo

takšnemu pristopu so 3. marca 2014 podpisale skupno izjavo,⁷⁷ v kateri so evropske voditelje pozvale, da se o ključnih elementih novega okvira dogovorijo že na vrhu Evropskega sveta v marcu 2014, vsebuje pa naj podporo 40-odstotnemu znižanju emisij toplogrednih plinov in zavezujoč evropski 27-odstotni cilj na področju obnovljivih virov. Na zasedanju Sveta EU za transport, telekomunikacije in energijo, ki je potekalo istega dne, pa nobena od teh držav ni omenjala zavezujočih ciljev glede obnovljivih virov na nacionalni ravni, saj je bil sprejet konsenz, da je fleksibilnost ključnega pomena, da se državam članicam omogoči zasledovanje nizkoogljivega prehoda skladno z njihovimi nacionalnimi okoliščinami, najprimernejšo energetske mešanice in pristopom glede zanesljivosti oskrbe (Svet EU 2014).

V drugi skupini so bile štiri države t. i. višegrajske skupine (Madžarska, Poljska, Češka, Slovaška), ki so svarile pred hitrostjo sprejemanja odločitev glede ciljev do leta 2030, saj bi bilo smiselno z nadaljnjimi odločitvami na ravni EU počakati do podnebne konference v Parizu konec leta 2015, ko bo znan potencialen nov globalni dogovor o boju proti podnebnim spremembam. Če bi EU svoje cilje določila pred tem, bi si poslabšala svojo pogajalsko pozicijo v okviru podnebnih pogovorov ter spodbudila premik naložb ven iz Evrope (van Renssen 2014). Hanrahan (2013, 15) pri tem opozarja, da si srednje in vzhodnoevropske države članice predvsem prizadevajo, da okvir do leta 2030 ne bi ogrozil potenciala njihove gospodarske rasti in doseganja enakosti v primerjavi z drugimi državami članicami.

Večini držav članic pa se je zdel najbolj problematičen predlog Evropske komisije, ki predvideva nov sistem upravljanja za nadzor nad doseganjem vseevropskega 27-odstotnega cilja na področju obnovljivih virov energije. Na osnovi predloga bi Evropska komisija potrjevala nacionalne načrte za konkurenčno, zanesljivo in trajnostno energijo, ki naj bi zajemali tako obnovljive vire energije kot emisije in zanesljivost oskrbe. To pa je za države članice nesprejemljivo, saj potrjevanje programov nacionalnih energetske mešanice ni v pristojnosti Evropske komisije (van Renssen 2014).

Zaradi vseh opisanih konfliktnih stališč so se voditelji držav in vlad na vrhu Evropskega sveta marca 2014 dejansko uspeli dogovoriti le, da bodo odločitev o novem okviru energetske politike do 2030 sprejeli najkasneje do oktobra 2014 (Evropski svet 2014c). So pa izpostavili nekatera načela, na katerih bi moral temeljiti novi okvir, med drugim je treba »omogočiti državam članicam prožnost, da lahko svoje zaveze izpolnijo na način, ki bo ustrezal njihovim nacionalnim razmeram, in upoštevati njihovo pravico, da same določijo ustrezno kombinacijo energetske virov« (prav tam).

⁷⁷ Izjava ministrov skupine za zeleno rast o podnebnem in energetskem okvirju za 2030, 3. marec 2014.

Glede oktobrskega Evropskega sveta je torej vladalo veliko pričakovanje, da bo definiral ključne strateške usmeritve za skupno evropsko energetske politiko (Termini 2014, 2). Evropski svet je deloma sledil predlogom Evropske komisije in odobril zavezujoč cilj EU, da do leta 2030 doseže vsaj 40-odstotno zmanjšanje svojih emisij toplogrednih plinov v primerjavi z letom 1990. Vse države članice bodo zagotovile prispevek k doseganju tega cilja ob upoštevanju vidika pravičnosti in solidarnosti (Evropski svet 2014d). Dogovor o zavezujočem cilju na področju emisij toplogrednih plinov je bil mogoč zaradi ugoditve zahtevam predvsem vzhodnoevropskih držav, ki so zahtevale manj ambiciozen pristop. Te države so posledično prejele ugodnosti na področju delovanja sistema EU za trgovanje s pravicami do emisij, saj se bodo lahko države članice, katerih BDP (bruto domači proizvod) na prebivalca je nižji od 60 % povprečja EU, odločile, da bodo do leta 2030 še naprej dodeljevale brezplačne pravice, oblikovana bo nova rezerva pravic EU v okviru sistema za trgovanje v višini 2 %, ki bo namenjena posebej visokim dodatnim naložbenim potrebam v državah članicah z nižjimi dohodki, katerih BDP na prebivalca znaša manj kot 60 % povprečja EU, zagotavljanje solidarnosti, rasti in povezanosti pa bo 10 % pravic EU v okviru sistema, ki jih države članice prodajo na dražbi, razdeljenih med države, katerih BDP na prebivalca ni presegel 90 % povprečja EU (Bonn in drugi 2015, 6; Evropski svet 2014d).

Evropski svet je potrdil tudi cilj, da naj bi delež energije iz obnovljivih virov, ki se bo porabil v EU leta 2030, znašal vsaj 27 %. Ta cilj bo zavezujoč na ravni EU, dosežen bo s prispevki držav članic ob doslednem spoštovanju pravice držav članic, da same določijo svojo kombinacijo energetskih virov. Evropski svet je posebej poudaril, da cilj ne bo postal nacionalno zavezujoč. Za področje energetske učinkovitosti pa je Evropski svet določil zgolj okvirni cilj na ravni EU v višini vsaj 27 % (Evropski svet 2014d).⁷⁸

Odločitev glede cilja na področju obnovljivih virov, ki predvideva zavezujoč cilj na ravni EU in hkrati ne predvideva zavezujočih nacionalnih ciljev za doseganje tega vseevropskega cilja, daje nekoliko konfliktno sporočilo, saj je na eni strani postavljen zavezujoč cilj na ravni EU, na drugi strani pa je državam članicam dana svoboda, da same določijo svoje cilje na podlagi lastnih sposobnosti in prioritet, ne da bi jim predpisali vsaj minimalne usmeritve, čeprav so zavezane k prispevanju k skupnemu kolektivnemu obvezujočemu cilju na ravni EU (Wyns, Khatchadourian in Oberthür 2014, 13).

⁷⁸ Evropski svet je določil še četrti cilj – cilj na področju povezav med državami članicami. Evropski komisiji je namreč naložil, da izvede vse potrebne ukrepe, da se čim prej, najkasneje pa do 2020, doseže minimalni cilj 10% obstoječih elektroenergetskih povezav, pri tem pa je treba stremeti k 15 % cilju do 2030 (za vsakih 100 MW, ki jih država proizvede, mora imeti infrastrukturo, ki ji omogoča uvoz ali izvoz 15 MW v sosednje države).

Glede procesa upravljanja se je Evropski svet nekoliko odmaknil od usmeritev Evropske komisije, ki je predvidela vlogo Evropske komisije pri potrjevanju predvidenih novih nacionalnih načrtov. Evropski svet je namreč ob ponovnem poudarku pravice držav, da same določijo svojo kombinacijo energetske virov, vlogo EU predvidel le v smislu olajševanja usklajevanja nacionalnih energetske politik in spodbujanja regionalnega sodelovanja med državami članicami (Evropski svet 2014d; Termini 2014, 5). Če bo predviden proces upravljanja ustrezna zamenjava za zavezujoče nacionalne cilje, bo predvsem odvisno od njegove konkretne oblike, ki naj bi jo Evropska komisija predstavila konec leta 2016. V kolikor bo nepremišljeno zastavljen, bi naporene postopke koordinacije lahko zamenjali zamudni konflikti med Evropsko komisijo in državami članicami – čeprav je Evropska komisija v svojem predlogu Okvira do leta 2030 (Evropska komisija 2014b, 14) zapisala, da v kolikor kooperativni pristop v procesu upravljanja in priprave nacionalnih načrtov ne bo učinkovit, bo treba morda pozneje strukturo upravljanja določiti v zakonodaji, se zdi malo verjetno, da bi se bile države članice pripravljene odreči tej novo pridobljeni svobodi (Bonn 2015, 13).

3.7 Ovrednotenje razvoja evropske energetske politike do konca leta 2014

Marca 2006 je Borell Fontelles (2006, 7) v svojem govoru na zasedanju Evropskega sveta poudaril, da vprašanje energije pooseblja protislovja Evropske unije, in si v tem okviru zastavil vprašanje, kako uskladiti suverenost držav članic in neizogibno potreben odziv na skupne težave. De Jong in van der Linde (2008, 3) pa sta dve leti kasneje zapisala: »Energetika je postala področje integracije in dezintegracije EU in bo morda postala ključni lakmusov test politične in gospodarske enotnosti v EU.«

Tretji energetske sveženj in podnebno-energetske sveženj, ki sta bila dodatno okrepljena z uveljavitvijo Lizbonske pogodbe, ki je vzpostavila pristojnosti EU na področju energetike, sta tako podala utemeljen razlog za prepričanje, da se EU pomika proti bolj koordinirani ali celo kar k skupni energetske politiki. Vendar pa do pričakovane stopnje sodelovanja med državami članicami ni prišlo, njihove energetske politike pa se vedno bolj razhajajo (Egenhofer in Marcu 2013, 7). Kljub zelo močni okrepitvi zakonodajnih aktivnosti na področju energetske politike EU po letu 2007 države članice še vedno dajejo prednost nacionalnim rešitvam (Andoura in Vinois 2015, 155), kar nazorno pokažejo aktivnosti držav članic na področju spodbujanja obnovljiv virov in vzpostavitve mehanizmov zmogljivosti.

Energetska politika EU se je hkrati na svojih treh stebrih – konkurenčnost, trajnost in zanesljivost, ki so bili konceptualno vzpostavljeni v letu 2007, razvijala neenakomerno, saj je »delno ekonomska, delno okoljska, delno varnostna politika« (Buchan 2015, 365). Zaradi neobstojećih pristojnosti EU na področju energetike pred letom 2009 je morala Evropska komisija za urejanje izzivov na področju energetske politike ubrati nesistematičen pristop in uporabiti pristojnosti na povezanih področjih, še posebej na področju liberalizacije trga (Duffield in Birchfield 2011, 4). Zato je bilo področje notranjega energetskega trga tudi prvo, ki se je začelo pospešeno urejati na ravni EU (Buchan 2015, 365), a izkazalo se je, da je notranji energetski trg sicer potreben, a nezadosten pogoj za doseganje zadanih ciljev energetske politike EU, saj ni spodbudil usklajenosti na področju trajnosti in zanesljivosti oskrbe – tržno zastavljen sistem EU za trgovanje s pravicami do emisij ni prinesel pričakovanih rezultatov, ko bi morala zadosti visoka cena ogljika spodbuditi uporabo obnovljivih virov energije, zato so se države zatekle v različne nacionalne rešitve (Barysch 2011, 4). Kot poudarjajo Andoura in drugi (2010, III), »strogo osredotočanje na notranji trg pomaga razložiti, zakaj Unija nima popolne energetske politike«, kljub pozitivni retoriki o koordinaciji na področju energetske politike v obdobju po letu 2007 pa koordinacija ni razvidna v dejanski implementaciji (Egenhofer in Marcu 2013, 7). Ko so zaradi različnih vzrokov, od dogajanj na globalnem trgu do politizacije energetskih vprašanj v povezavi z dobavo ključnih energentov v ospredje prišle tudi okoljske, še posebej pa teme v povezavi z zanesljivostjo oskrbe, ki vplivajo na nacionalno izbiro izrabe energetskih virov, sta postali uravnoteženje ciljev trojne paradigme konkurenčnost-trajnost-zanesljivost in njihova povezava v eno skladno politiko težavni (Burchfield in Duffield 2011, 265). Rezultat so sicer delni uspehi na vsakem posameznem področju trojne paradigme, a za ceno fragmentacije evropske energetske politike do te mere, da lahko govorimo o institucionalizaciji fragmentacije v takšnem obsegu, da bi lahko postala glavna ovira za oblikovanje in implementacijo robustne politike, ki bi pospešila prehod Evrope v nizkoogljično gospodarstvo do leta 2050 (Andoura in drugi 2010, VI).

Tudi prihodnji razvoj energetske politike bo po mnenju Buchana (2015, 365) potekal neenakomerno, saj se bodo različna področja razvijala z različno hitrostjo, vedno večji grožnji geografsko enotnemu in liberaliziranemu notranjemu energetskega trga pa sta obstoj 28-ih nacionalnih podpornih shem za obnovljive vire energije in vzpostavitev mehanizmov zmogljivosti za oblikovanje zadostnih rezerv za te obnovljive vire energije. V tem okviru je jasno izpostavljena t. i. trilema evropske energetske politike, kako povezati pogosto nasprotujoče si usmeritve na področjih konkurenčnosti, trajnosti in zanesljivosti. Takšne

sheme namreč po eni strani ogrožajo enotnost na trgu in njegovo liberalizacijo, ker dajejo prednost nacionalnim podjetjem ter pomenijo intervencijske ukrepe s strani držav na trgu, po drugi strani pa so neizogibne za doseganje ciljev evropske energetske politike na drugih dveh ključnih področjih – na področju boja proti podnebnim spremembam in na področju zanesljivosti oskrbe z energijo (Buchan 2015, 365).

Če k temu pripišemo še temeljno spremembo v načinu določanja ciljev evropske energetske politike do leta 2030, ki se odmika od nadnacionalnega obvezujočega pristopa k institucionalizaciji nacionalnih odločitev in ukrepov, ni težko razumeti, zakaj Helm (2015, 2) ugotavlja, da ni presenetljivo, da v letu 2015 v Evropi še vedno obstaja veliko število nacionalnih energetske trgov, ki jih podpirajo nacionalne energetske politike. To veliko pomanjkljivost evropske energetske politike sta v zadnjem času poslabšali še dve dogajanji. Prva vpliva na zanesljivost oskrbe in izhaja iz krize v Ukrajini in nestanovitnosti na Bližnjem vzhodu, druga pa vpliva na slabšanje industrijske konkurenčnosti EU v svetu, ki izhaja iz razmaha izkoriščanja plina iz skrilavca v ZDA, ki je spremenil ravnotežje cen energije med EU in ZDA in močno oslabil evropsko energetsko intenzivno industrijo (Helm 2015, 3 in Friends of Europe 2015, 3).⁷⁹ Kot pravi Helm (2015, 3): »Upoštevajoč tako slabo podlago je obseg možnega izboljšanja potencialno zelo velik. Tu nastopi svojo vlogo evropska energetska unija.«

⁷⁹ Več o izkoriščanju plina iz skrilavca in njegovih posledicah za EU piše Buchan (2015, 356).

4 IDEJA EVROPSKE ENERGETSKE UNIJE

4.1 Prvi zametki ideje o evropski energetske uniji

Energetska unija je politični koncept, ki ga je aprila 2014 prvi⁸⁰ uporabil takratni poljski premier Donald Tusk v kontekstu zaskrbljenosti glede zanesljivosti oskrbe s plinom zaradi rusko-ukrajinske krize, ki je eskalirala februarja istega leta (Zachmann 2015, 2), ter kot odgovor na poziv Evropskega sveta marca 2014, da naj Evropska komisija izvede poglobljeno študijo energetske varnosti v EU in do junija 2014 predloži celosten načrt za zmanjšanje energetske odvisnosti EU (Evropski svet 2014c; Beckman 2015).

Tusk (2014a) je svojo idejo v obliki delovnega dokumenta (*non-paper*)⁸¹ 10. aprila 2014 predložil Evropski komisiji, javnosti pa jo je predstavil 21. aprila 2014 (Tusk 2014b). Njegov predlog je sledil predvsem poljskim interesom – Poljska je močno odvisna od premoga⁸² in zato ena največjih nasprotnic ambicioznih ciljev na področju emisij in obnovljivih virov, hkrati pa jo, čeprav ni velika uvoznica plina, zelo skrbi ruski vpliv (Beckman 2015). Predlog je vseboval načrt s šestimi točkami:

- 1) vzpostavitev mehanizma za skupno nabavo plina;
- 2) vzpostavitev solidarnostnega mehanizma med državami članicami za primere pomanjkanja energije;
- 3) podpora infrastrukturnim projektom, ki spodbujajo diverzifikacijo oskrbe;
- 4) v celoti izkoristiti dostopne nacionalne rezerve fosilnih goriv;
- 5) poiskati nove mednarodne dobavitelje in
- 6) okrepiti povezave z državami evropskega sosedstva (Helm 2015, 4 in Tusk 2014a).

⁸⁰ Rutten (2015, 2) sicer opozarja, da ne gre za povsem nov koncept, saj je leta 2010 bivši predsednik Evropske komisije Jacques Delors (ki se mu je pridružil tudi takratni predsednik Evropskega parlamenta Jerzy Buzek) pozval k oblikovanju evropske energetske skupnosti. Vendar pa je bila pobuda osredotočena predvsem na integracijo srednje in vzhodnoevropskih držav članic v sistem, ki bi zagotovil zanesljivo oskrbo – kot eno od opcij je predlagal tudi oblikovanje nove podlage za energetske politike v primarni zakonodaji oz. t. i. novo evropsko energetske pogodbo (Fischer in Geden 2015, 1–2; Andoura, Hancher in van der Woude 2010, 97). Evropska komisija in države članice niso pokazale veliko interesa za Delorovo pobudo, še posebej zato, ker so bile pred kratkim (v letih 2007 in 2009) sprejete številne odločitve s ciljem večje integracije, kot sta tretji energetske ter podnebno energetske sveženj (Fischer in Geden 2015, 2).

⁸¹ *Non-paper* je razpravljalni dokument bodisi države članice bodisi evropskih institucij, ki naj bi sprožil razpravo, predvsem v povezavi z občutljivimi vprašanji (Rutten 2015, 1).

⁸² V letu 2012 je bilo na Poljskem kar 88 % električne energije proizvedene iz premoga (The Polish Information and Foreign Investment Agency 2012, 2).

Čeprav je bil Tuskov predlog osredotočen na lastni interes Poljske in s tem na podporo fosilnim gorivom, je bil koncept energetske unije s strani drugih držav članic, Evropske komisije, energetske industrije in civilne družbe v nekoliko spremenjeni obliki prepoznan kot priložnost za razpravo o temeljni preusmeritvi evropske energetske politike (Helm 2015, 4 in Zachmann 2015, 2).

Več razlogov lahko pojasni, zakaj je imel koncept energetske unije tako velik učinek. Prvič, leto 2014 je bilo za evropsko energetske politiko precej pomembno – države članice so se dogovorile o podnebno-energetskih ciljih do leta 2030, leto 2014 je rok, ki so si ga države članice postavile za vzpostavitev notranjega energetskega trga,⁸³ hkrati pa se je končal mandat Evropski komisiji (Zachmann 2015, 2). V letu 2014 je Evropska komisija izvedla tudi pregled dosedanjih dosežkov na področju podnebne in energetske politike, ki je pokazal, da kljub precejšnjemu napredku obstaja še precej ovir za vzpostavitev delujočega notranjega energetskega trga, ki izhajajo predvsem iz različnih nacionalnih regulatornih ureditev v posameznih državah članicah, ki so osredotočene na optimizacijo lastnega, nacionalnega energetskega sistema (Evropska komisija 2014e, 7). Hkrati so t. i. stresni testi glede prekinitev dobav plina iz Rusije pokazali, da bi daljša prekinitev dobave znatno vplivala na EU (Evropska komisija 2014f), vprašanja energetske varnosti pa se prepogosto obravnavajo le na nacionalni ravni, ne da bi se v celoti upoštevala medsebojna odvisnost držav članic (Evropska komisija 2014a, 3). Tudi na področju boja proti podnebnim spremembam kljub prizadevanjem EU ni bilo potrebnih dogovorov in ukrepov na globalni ravni, zaradi dogajanj na mednarodnih trgih in izkoriščanja nekonvencionalnih virov, kot je plin iz skrilavca, pa so prisotne velike razlike v cenah med ZDA in EU – povprečna cena električne energije za industrijskega odjemalca je v EU približno dvakrat višja od cene v ZDA in bistveno višja od cene v številnih drugih državah OECD in številnih velikih držav v razvoju (Evropska komisija 2014g, 18, 22). Implementacija zastavljenih podnebno-energetskih usmeritev torej ni zadostovala za okrepitev trajnosti, zanesljivosti in konkurenčnosti evropske energetske oskrbe, premislek o nadaljnjih usmeritvah in potrebnih spremembah na področju evropske energetske politike je bil zato logična posledica (Zachmann 2015, 2).

Poleg tega je koncept evropske energetske unije v tistem času, ko se je začel trend vzpona populističnih strank, ki so v luči neugodnih okoliščin krize evro območja izzvale idejo vedno tesnejše evropske integracije, ponudil primer dobre evropske ideje, kot ugotavlja Helm (2015,

⁸³ Rok so določili voditelji držav in vlad držav članic na zasedanju Evropskega sveta februarja 2011 (Evropski svet 2011).

4). Hkrati je 1. novembra 2014 svoj mandat nastopila nova Evropska komisija s predsednikom Jean-Claudom Junckerjem na čelu, ki je potrebovala svoj nabor prioritet (Zachmann 2015, 2).

4.2 Evropska komisija 2014–2019

V predstavitvi političnih usmeritev nove Evropske komisije pred Evropskim parlamentom 15. julija 2014 je Juncker (2014a), takrat še kot kandidat za funkcijo predsednika Evropske komisije, začrtal deset prioritetenih področij nove Evropske komisije, ena od njih je odporna energetska unija z v prihodnost usmerjeno politiko podnebnih sprememb. V tem okviru je v prvi vrsti poudaril premočno odvisnost Evrope od uvoza goriv in plina, zato bi bilo treba energetske politiko EU preoblikovati v novo evropsko energetske unijo, v okviru katere bi države članice lahko združile svoje vire, infrastrukturo in pogajalsko moč. Poudaril je tudi nujnost povečanja deleža energije iz obnovljivih virov energije – evropska energetska unija naj bi postala vodilna svetovna sila na področju obnovljivih virov energije, zavzel pa se je tudi za sprejetje ambicioznega in zavezujočega cilja na področju energetske učinkovitosti (Juncker 2014a, 5–6).⁸⁴

Na tej osnovi je Juncker 10. septembra 2014 že kot izvoljeni predsednik Evropske komisije predstavil kandidate za evropske komisarje in novo strukturo naslednje Evropske komisije. Pomembna novost je bila vzpostavitev sedmih podpredsedniških mest, vsak od podpredsednikov Evropske komisije pa naj bi vodil projektno skupino ter usmerjal in usklajeval delo več komisarjev v sestavah, ki se lahko spreminjajo v skladu s potrebami in novimi projekti, ki se bodo razvijali. Eden od podpredsednikov Evropske komisije naj bi bil tako pristojen za energetske unijo. Hkrati je predlagal preoblikovanje in poenostavitev številnih resorjev – med drugim naj bi bil en komisar hkrati odgovoren za podnebne ukrepe in energetske politike, saj povečanje deleža energije iz obnovljivih virov ni samo stvar odgovorne politike na področju podnebnih sprememb, ampak ga je hkrati tudi nujno ovrednotiti v okviru industrijske politike. Združeni resor naj bi prispeval k projektni skupini 'energetska unija' (Evropska komisija 2014j).

Po uvodnih zapletih z zasedbo mesta podpredsednika, pristojnega za energetske unijo,⁸⁵ je mesto zasedel Slovak Maroš Šefčovič (Evropska komisija 2014k), ki je prvi vpogled v koncept energetske unije, kot ga razume nova Evropska komisija, podal že na zaslišanju pred

⁸⁴ Te usmeritve so bile podlaga, na osnovi katere je bil Juncker istega dne v Evropskem parlamentu z veliko večino 422 glasov poslancev izvoljen za predsednika Evropske komisije (Evropski parlament 2014b).

⁸⁵ Evropski poslanci so prvotno Junckerjevo kandidatko za zasedbo tega mesta, Alenko Bratušek, po zaslišanju v Evropskem parlamentu zavrnil kot neustrezno (EUobserver 2014).

Evropskim parlamentom (Energypost 2014). Izpostavil je pet stebrov energetske unije, in sicer:

- 1) zanesljivost, solidarnost in zaupanje s krepitvijo energetske diplomacije in diverzifikacijo poti oskrbe;
- 2) notranji energetski trg, ki je hrbtenica nove energetske unije, z boljšimi povezavami med državami članicami in s popolno implementacijo tretjega energetskega svežnja;
- 3) zmanjševanje povpraševanja po energiji, kjer se je skladno z Junckerjevim predlogom zavzel za obvezujoč cilj do leta 2030;
- 4) dekarbonizacijo energetske mešanice s ključno vlogo obnovljivih virov energije in
- 5) raziskave in inovacije, ki jih je treba spodbuditi za doseganje ciljev do leta 2030 (Šefčovič 2014).

Podobne usmeritve je podpredsedniku, pristojnemu za energetske unijo, v pismu o poslanstvu začrtal predsednik Juncker (2014b, 4–5) – poudaril je, naj se podpredsednik v svojem mandatu osredotoči predvsem na: doseganje ciljev na področju energetike do leta 2020 in 2030, dokončanje notranjega energetskega trga, koordinacijo aktivnosti za izboljšanje energetske varnosti, prispevanje k upravljanju zmanjšanja emisij toplogrednih plinov iz industrijskih in transportnega sektorja, ter spodbujanje razvoja Evrope kot vodilne v svetu na področju obnovljive energije (Juncker 2014b, 4–5).

4.3 Koncept energetske unije kot ga razumejo države članice

Na tej stopnji je bila torej vsebina koncepta energetske unije zelo obsežno zastavljena, relativno nejasna formulacija ukrepov pa je omogočila vzpostavitev splošne podpore samemu konceptu, čeprav so si vsebino tega koncepta države članice razlagale vsaka po svoje. Posledično je v tem obdobju zaokrožilo več delovnih dokumentov (*non-paper*-jev) držav članic, v katerih so predlagale ukrepe na povsem različnih vidikih energetske politike (Zachmann 2015, 3) in s tem predstavile povsem različne vizije o tem, kaj naj bi energetska unija vsebovala (Rutten 2015, 4).

Največ razhajanj je bilo pričakovano opaziti glede okvira upravljanja energetske unije. Nemčija se je v svojem delovnem dokumentu⁸⁶ zavzela za močno vlogo Evropske komisije,

⁸⁶ German non-paper on the 'Energy union' (Nemčija 2014).

pri čemer pa je poudarila, da mora obstajati jasna razlika med specifičnim procesom upravljanja za doseganje ciljev Okvirja 2030 in okvirjem upravljanja energetske unije, ki bi moral postati krovni okvir upravljanja. Nemčija je pozvala tudi k močnim spodbudam za ambiciozne nacionalne prispevke držav članic na področju obnovljive energije in energetske učinkovitosti, pri čemer prav zanesljiv okvir upravljanja pomeni kompromis za odstop od nacionalno zavezujočih ciljev na področju obnovljive energije in energetske učinkovitosti. Nasprotno pa sta se Velika Britanija in Češka v skupnem delovnem dokumentu⁸⁷ zavzeli za mehkejši, nezakonodajni pristop k sistemu upravljanja, ki bi se osredotočil na doseganje kolektivnih ciljev ob upoštevanju fleksibilnosti držav članic, posebej pa sta poudarili, da Evropska komisija ne sme dajati prednosti določenim nizkoogljičnim tehnologijam ali omejevati odločitev držav članic glede njihovih energetskih izbir (Rutten 2015, 4–6 in Zachmann 2015, 3).

Nizozemska je izrazila podporo regionalnemu pristopu, ki naj bi prispeval k uresničitvi treh ciljev evropske energetske politike – dostopnosti, trajnosti, zanesljivosti, pri čemer je pomembno predvsem stabilno, zanesljivo in predvidljivo regulatorno okolje, zato bi spreminjanje obstoječih direktiv, ko so države članice ravno uspele sprejeti nekatere nacionalne ukrepe za njihovo učinkovito izvajanje, ogrozilo investicije v infrastrukturo, ki so nujno potrebne za resnično povezano energetska unijo. Na področju obnovljivih virov pa se je zaradi odvisnosti teh virov od podpornih shem zavzela za oblikovanje evropske strategije za obnovljive vire energije. Tudi Danska se je v svojem delovnem dokumentu zavzela za regionalno sodelovanje in poudarila, da bi morala energetska unija vzpostaviti bolj celostno podnebno in energetska politiko. Sistem upravljanja bi se moral okrepiti, ACER in obe ENTSO združenji bi morali dobiti večje pristojnosti, potrebne pa so nadaljnje spodbude za uporabo obnovljivih virov za doseganje vseevropskega cilja do leta 2030 (Rutten 2015, 5).

Vse predstavljene države so izpostavile, da je vzpostavitev notranjega energetskega trga prioriteta, nekatere so močno poudarile regionalno sodelovanje (Nizozemska, Danska), medtem ko bi ostale regionalno sodelovanje dopustile zgolj na prostovoljni osnovi. Prav vse pa so v svojih delovnih dokumentih eksplicitno navedle, da je treba spoštovati pravico držav članic, da si same izberejo svojo energetska mešanico oziroma določijo svojo strukturo oskrbe z energijo (Rutten 2015, 5). Fischer in Geden (2015, 2) tako ugotavljata, da so države zavzele pozitivno stališče do energetske unije, »a dosledno poskušajo koncept uporabiti v podporo lastnim stališčem na področju energetske in podnebne politike v EU«.

⁸⁷ UK and Czech Republic non-paper: European governance of EU energy policy goals (Velika Britanija in Češka 2014).

4.4 Koncept energetske unije kot ga razume Evropska komisija – Okvirna strategija za trdno energetske unijo s podnebno politiko, usmerjeno v prihodnost

Razprava o energetske uniji je torej osvetlila nekaj ključnih izzivov evropske energetske politike. Osrednja tema, ki je sprožila razpravo o energetske uniji, je zanesljivost oskrbe, predvsem v povezavi z odvisnostjo EU od ruskega plina. EU je po podatkih iz leta 2014 uvozila 53 % potrebne energije za približno 400 milijard EUR, kar pomeni, da je največja uvoznica energije na svetu. Šest držav članic je odvisnih od enega samega zunanega dobavitelja plina, zato so še vedno preveč ranljive v primeru pretresov pri oskrbi. Različni akterji vidijo različne rešitve, ki segajo od uporabe nekonvencionalnega plina, večje uporabe premoga in jedrske energije, zmanjšanja povpraševanja po energiji in spodbujanja obnovljive energije. Drugi izziv predstavlja že večkrat omenjena vedno večja renacionalizacija energetske politike v EU – evropski sistem za trgovanje s pravicami do izpustov emisij ne deluje učinkovito, investicijske odločitve pa vedno bolj temeljijo na nacionalnih prioritetah, kot je spodbujanje obnovljivih virov energije, ali na nacionalnih trgih, ki vsebujejo mehanizme zmogljivosti. Velik dolgoročni izziv predstavlja tudi trajnostna transformacija energetskega sistema, kjer zgolj zamenjava fosilnih goriv z nizkoogljičnimi gorivi ne bo zadostovala, ampak bo treba bistveno spremeniti dosednji ustroj sistema, v katerem bodo večjo vlogo z aktivno udeležbo v sistemu igrali predvsem odjemalci. S tem je povezan tudi izziv energetske učinkovitosti, kjer je treba najti ustrezno ravnotežje ukrepov na lokalni, regionalni, nacionalni in evropski ravni – ni primerno, na primer, da se na evropski ravni usklajujejo standardi glede izolacije stavb, medtem ko je zaželeno, da se standardi učinkovitosti električnih naprav med državami ne razlikujejo. Zadnji izziv evropske energetske politike pa je prav tako že večkrat omenjena konkurenčnost energetske intenzivne industrije, ki se na globalnem trgu sooča s konkurenti, ki plačujejo veliko nižje cene energije. Veleprodajne cene električne energije v evropskih državah so bile v letu 2014 še vedno 30 % višje kot v ZDA. Veleprodajne cene plina so bile istega leta še vedno več kot dvakrat višje kot v ZDA (Evropska komisija 2015b, 2–3; Zachmann 2015, 3).

Evropska komisija je upoštevajoč vse te izzive 25. februarja 2015 predstavila uradni predlog o vsebini evropske energetske unije z naslovom »Okvirna strategija za trdno energetske unijo s podnebno politiko, usmerjeno v prihodnost« (Evropska komisija 2015b).⁸⁸

⁸⁸ Poleg Okvirne strategije je Evropska komisija istočasno predstavila še Sporočilo o čezmejnih povezavah, ki določa ukrepe, potrebne za doseg čezmejne povezanosti najmanj 10 % inštaliranih zmogljivosti proizvodnje

Evropska komisija v dokumentu poudarja (Evropska komisija 2015b, 3), da »v/ Evropski uniji danes veljajo energetske predpisi, določeni na ravni EU, toda v praksi se uporablja 28 nacionalnih regulativnih okvirov. To se mora spremeniti.« Nadalje opozori, da je treba opustiti razdrobljen sistem, ki ga zaznamujejo neusklajene nacionalne politike, zato je treba vzpostaviti integriran energetski trg, ki bo zagotovil večjo konkurenco in dostopne cene. Pritegniti je treba naložbe, a sedanja zasnova trga in nacionalne politike ne omogočajo ustreznih spodbud ter ne zagotavljajo zadostne predvidljivosti za vlagatelje, zato EU na področju nizkoogljičnih tehnologij že zaostaja za svetom, na področju inovacij in energije iz obnovljivih virov pa nas drugi deli sveta hitro dohitvajo (Evropska komisija 2015b, 2–3). Evropska komisija (2015b, 2) zato pravi:

Cilj trdne energetske unije, ki temelji na velikopotezni podnebni politiki, je odjemalcem v EU, tj. gospodinjstvom in podjetjem, zagotoviti zanesljivo, trajnostno, konkurenčno in cenovno dostopno energijo. Če želimo doseči ta cilj, bo potrebno temeljno preoblikovanje evropskega energetskega sistema.

Stremimo k energetske uniji, v kateri se države članice zavedajo medsebojne odvisnosti pri zagotavljanju zanesljive energije svojim državljanom na podlagi prave solidarnosti in zaupanja, energetske uniji, ki v globalni politiki nastopa enotno.

Da bi uresničili to vizijo, Evropska komisija (2015b, 4) predlaga strategijo, ki temelji na petih razsežnostih, namenjenih večji zanesljivosti, trajnosti in konkurenčnosti energije, te so:

- 1) energetska zanesljivost, solidarnost in zaupanje;
- 2) povsem integriran evropski energetski trg;
- 3) energetska učinkovitost, ki prispeva k zmanjšanju povpraševanja;
- 4) razogljičenje gospodarstva ter
- 5) raziskave, inovacije in konkurenčnost.

Dokument podrobno opiše vsako od petih razsežnosti – ključni elementi so predstavljeni v spodnji shemi.

električne energije do leta 2020, ter Sporočilo o prizadevanju za sklenitev svetovnega sporazuma o podnebnju v Parizu decembra 2015.

Slika 4.1: Ključni elementi petih razsežnosti strategije za evropsko energetska unijo

Energetska zanesljivost	Integriran notranji energetski trg	Energetska učinkovitost	Razogljičenje gospodarstva	Raziskave in inovacije
Diverzifikacija oskrbe (virov, dobaviteljev in poti)	Povezovanje trgov s čezmejnimi povezavami	Izboljšanje energetske učinkovitosti v stavbnem sektorju	Velikopotezna podnebna politika EU	Prevzem vodilne vloge v svetu pri razvoju naslednje generacije tehnologij obnovljivih virov energije, vključno z okolju prijazno proizvodnjo in uporabo biomase in biogoriv ter shranjevanjem energije
Sodelovanje pri zagotavljanju zanesljivosti oskrbe	Vzpostavitev in nadgradnja „programske opreme“ notranjega energetskega trga	Razvoj energetske učinkovitega, razogljičenega prometnega sektorja	Prevzem vodilne vloge na področju energije iz obnovljivih virov	Preoblikovanje energetskega sistema s pametnimi omrežji, pametnimi gospodinjstvi, pametnimi aparati, pametnimi mesti in sistemi avtomatizacije doma
Močnejša vloga Evrope na svetovnih energetskih trgih	Okrepljeno regionalno sodelovanje znotraj skupnega okvira EU			
Več preglednosti pri oskrbi s plinom – obveščanje Evropske komisije o pogajanjih o medvladnih sporazumih	Izboljšanje položaja odjemalcev in zaščita ranljivih odjemalcev			

Vir: prirejeno po The European House – Ambrosetti (2015, 73).

Kot je razvidno iz sheme, gre za ponavljajoče se teme, ki so bile že večkrat izpostavljene v številnih prejšnjih dokumentih Evropske komisije na področju energetske politike, ki so podrobneje predstavljeni v prejšnjih poglavjih. Dokument tako ne prinaša nobene novosti v evropski energetska politiki (Haas 2015, 4). Na tem mestu zato velja posebej omeniti le dve značilnosti dokumenta. Prva je velik poudarek na konceptu notranjega energetskega trga. Čeprav je energetska zanesljivost zapisana kot prva razsežnost strategije, je jasno izražen tudi način za doseganje tega cilja, kot ga razume Evropska komisija (Haas 2015, 4), saj zapiše: »Ključna dejavnika energetske zanesljivosti sta dokončno oblikovanje notranjega energetskega trga in učinkovitejša poraba energije« (Evropska komisija 2015b, 4). Haas (2015, 5) zato celo trdi, da je Evropska komisija pri oblikovanju strategije za energetska unijo izkoristila podporo, ki je nastala glede same ideje (ne pa vsebine) in je bila posledica zaskrbljenosti glede dobav plina zaradi rusko-ukrajinske krize, da bi prek koncepta energetske

unije pridobila predvsem podporo za svoj dolgoletni projekt vzpostavitve notranjega energetskega trga, ki se ne razvija tako hitro, kot je bilo predvideno.

Druga posebnost dokumenta pa so predlogi glede povečanja preglednosti pri zagotavljanju zanesljive oskrbe s plinom, kjer je Evropska komisija poudarila, da se trenutno skladnost medvladnih sporazumov in z njimi povezanih komercialnih sporazumov v zvezi z nakupom energije iz tretjih držav z zakonodajo EU preverja po sklenitvi sporazumov med državami članicami in tretjimi državami. Ker se je v praksi izkazalo, da je v primeru ugotovljene neskladnosti ponovno pogajanje o takšnih sporazumih težavno, je Evropska komisija predlagala, da bi jo bilo treba v bodoče o pogajanjih o medvladnih sporazumih obveščati od samega začetka. S tem bi se zagotovila boljša predhodna ocena skladnosti takšnih sporazumov s pravili notranjega trga in merili za zanesljivost oskrbe (Evropska komisija 2015b, 7–8). To področje bo zagotovo še sprožalo kompleksne razprave med Evropsko komisijo in državami članicami, saj ni opaziti nikakršnih signalov, da bi bile države članice pripravljene prepustiti del svoje suverenosti na strateško tako pomembnem področju za nacionalno suverenost, kot je oskrba z energijo (Haas 2015, 6).

Evropska komisija v strategiji posebej izpostavi tudi področje upravljanja in spremljanja energetske unije, ki naj bi zagotovilo, da bodo vsi energetske ukrepi na evropski, regionalni, nacionalni in lokalni ravni prispevali k uresničitvi ciljev energetske unije. Prispevalo naj bi, med drugim, k večji usklajenosti energetskih in podnebnih ukrepov ter k zagotavljanju izvajanja notranjega energetskega trga ter okvira podnebne in energetske politike za leto 2030, zlasti uresničitve dogovorjenih ciljev za leto 2030 glede energije iz obnovljivih virov, energetske učinkovitosti, zmanjšanja emisij ter čezmejnih povezav. Glede vloge Evropske komisije strategija predlaga poglobljeno sodelovanje med državami članicami, tudi na regionalni ravni, ter med državami članicami in Evropsko komisijo, ki bi letno poročala Evropskemu parlamentu in Svetu o stanju energetske unije (Evropska komisija 2015b, 18).

Predlaganih pet dimenzij je Evropska komisija konkretizirala v časovnem načrtu izvedbe potrebnih ukrepov, ki jih povzame v petnajstih točkah, ki vsebujejo 26 konkretnih pobud (Evropska komisija 2015b, 20). Med njimi je treba izpostaviti predvsem naslednje:

- 1) Evropska komisija naj bi v obdobju 2015–2016 na podlagi revizije obstoječe uredbe o zanesljivosti oskrbe s plinom predlagala sveženj za odpornost in diverzifikacijo na področju plina.

- 2) Evropska komisija naj bi v letu 2016 predlagala revizijo sklepa o medvladnih sporazumih, da se zagotovi skladnost sporazumov z zakonodajo EU še pred njihovo sklenitvijo na podlagi pogajanj in da se v takšna pogajanja vključi Evropska komisija.
- 3) Evropska komisija naj bi v letu 2016 predlagala zakonodajo o zanesljivosti oskrbe z električno energijo.
- 4) Evropska komisija naj bi v letu 2015 predlagala novo zasnovo evropskega elektroenergetskega trga, čemur bodo leta 2016 sledili zakonodajni predlogi.
- 5) Evropska komisija naj bi v letih 2015 in 2016 pregledala vso ustrezno zakonodajo o energetske učinkovitosti ter za uresničitev cilja za leto 2030 po potrebi predlagala revizije.
- 6) Evropska komisija naj bi predlagala zakonodajo za uresničitev cilja zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2030.
- 7) Evropska komisija naj bi v obdobju 2016–2017 predlagala nov sveženj za energijo iz obnovljivih virov. Ta bo vključeval novo politiko za trajnostno biomaso in biogoriva ter zakonodajo, s katero se bo zagotovila stroškovna učinkovita uresničitev cilja EU za leto 2030 (Evropska komisija 2015b, 20–23).

Predlog Okvirne strategije za trdno energetske unijo s podnebno politiko, usmerjeno v prihodnost, je na zasedanju marca 2015 potrdil tudi Evropski svet, ki je poudaril pomen vseh petih predlaganih razsežnosti energetske unije in tako v večji meri sledil predlogu Evropske komisije, je pa tudi ob tej priložnosti opozoril na nujnost spoštovanja suverenosti in suverene pravice držav članic do raziskovanja in razvoja svojih naravnih virov, glede zagotavljanja skladnosti vseh sporazumov v zvezi z nakupom plina pri zunanjih dobaviteljih s pravom EU pa je dodal, da je treba pri tem zagotoviti zaupnost poslovno občutljivih informacij, pri čemer zaradi nasprotovanja držav članic⁸⁹ vloga Evropske komisije, ki naj bi jo le-ta imela že v času pogajanj o takšnih sporazumih, v sklepih ni omenjena (Evropski svet 2015; Euractiv 2015).

Dejansko sta predlog Evropske komisije in tudi odločitev Evropskega sveta »oblikovana na način, ki bi omogočil tako temeljno preobrazbo evropske podnebne in energetske politike kot tudi neprekinjeno delovanje obstoječih politik« (Zachmann 2015, 4). Podobno ugotavlja Helm (2015, 4–5), ki pravi, da je Evropska komisija v strategiji zgolj zapisala vse aktivnosti,

⁸⁹ Idejo o zgodnji vključitvi Evropske komisije v pogajanja o medvladnih sporazumih za dobavo energije iz tretjih držav so močno podpirale Poljska in druge države, ki plačujejo višjo ceno plina, kot na primer Nemčija. Nemčija je skupaj z Nizozemsko takšni ureditvi nasprotovala, saj bi na ta način v javnost lahko prišle občutljive in zaupne informacije. Tudi Madžarska je večji vlogi Evropske komisije nasprotovala, saj je nedavno pridobila bolj ugodne pogoje v zvezi z dobavo zemeljskega plina iz Rusije (Rutten 2015, 8).

ki jih že počne, skupaj s področji, kjer bi želela sprejeti nadaljnje korake – predvsem gre tu za ukrepe, ki bi povečali nadzor Evropske komisije na področju upravljanja energetske unije in bi s tem delovali kot protiutež vztrajanju držav članic na neobvezujočih nacionalnih ciljih do leta 2030. V tem smislu gre zgolj za seznam ukrepov in ciljev, ki jih Evropska komisija na področju energetske politike zasleduje že dalj časa – zanesljivost oskrbe, integrirani evropski energetski trg, energetska učinkovitost, razogljičenje gospodarstva ter raziskave in inovacije (Helm 2015, 4). Strategija tako ne vključuje novih konceptov ali novih ukrepov, ki bi bili potrebni za resnično preoblikovanje dosedanjega načina delovanja EU na področju energetske politike. Evropska komisija je namreč v večji meri upoštevala večino predlogov držav članic, s čimer je sicer preusmerila pozornost od globokih konfliktov interesov na področju podnebne in energetske politike EU (Fischer in Geden 2015, 3), rezultat pa je koncept energetske unije, »ki ni veliko več kot prenovljena verzija obstoječih instrumentov pod drugim imenom. Evropska komisija se je torej zadovoljila zgolj z uporabo smernic in ureditev, ki so bile sprejete v zadnjih letih, brez sprememb« (Fischer in Geden 2015, 3). Popis vseh obstoječih aktivnosti Evropske komisije je po mnenju Helma (2015, 4) sicer lahko povsem uporaben, saj poudari, kako neusklajene so v resnici različne pobude na tem področju, hkrati pa tudi osvetli razkorak med obstoječim in mogočim. Helm (2015, 4–5) zato ugotavlja: »Ker je izgubila pregled nad vseobsegajočim konceptom energetske unije in razčlenila njegovo vsebino na več dislociranih delčkov, Evropska komisija ni v celoti izkoristila njegovega ekonomskega potenciala. Posledično ni predstavila celostnega načrta – zato, ker ni določila kompromisov med različnimi cilji. [...] Kompromisi pa so tako bistveni kot politično zahtevni.«

Kako se bo koncept evropske energetske unije, kot ga je načrtala Evropska komisija, razvijal naprej, je odvisno predvsem od uspešnosti pobud, ki jih je navedla v časovnem načrtu Okvirne strategije za trdno energetske unijo s podnebno politiko, usmerjeno v prihodnost. Zakonodajne predloge, ki bodo izšli iz teh pobud, bodo spremljale obsežne razprave z različnimi deležniki, še posebej pa z Evropskim parlamentom in državami članicami (Rutten 2015, 11). Svojo vlogo bo zagotovo odigrala tudi vsakokratna predsedujoča država Svetu EU, ki bo delovala skladno s svojimi nacionalnimi interesi na tem področju, zato »končna oblika energetske unije še zdaleč ni vklesana v kamen« (Rutten 2015, 11).⁹⁰

⁹⁰ Luksemburg je Svetu EU predsedoval v drugi polovici leta 2015, v prvi polovici leta 2016 je predsedovanje Svetu EU prevzela Nizozemska, v drugi polovici leta 2016 pa bo Svetu EU predsedovala Slovaška (Svet EU 2007). Nizozemska je ob začetku svojega predsedovanja predstavila štiri prioritete – ena od njih je v prihodnost usmerjena podnebna in energetska politika EU, v okviru katere si bo, skladno s prioriteta Nizozemske, ki jih je izrazila že v času prve razprave o energetske uniji, posebej prizadevala za ureditev regionalnega sodelovanja (Nizozemska 2016).

4.5 Izvajanje časovnega načrta za uresničevanje energetske unije⁹¹

Od predstavitve strategije za energetske unijo februarja 2015 je Evropska komisija pričela s postopnim izvajanjem časovnega načrta. V maju 2015 je podpredsednik Evropske komisije za energetske unijo, Šefčovič, pričel s t. i. turnejo o energetske uniji, v okviru katere je obiskal države članice EU, da bi se seznanil s trenutno situacijo na področju energetike v vsaki od njih ter pridobil mnenja ministrov za energijo, parlamentov, podjetij in socialnih partnerjev glede izvajanja Okvirne strategije za energetske unijo (Evropska komisija 2015i). 15. julija 2015 je Evropska komisija objavila t. i. poletni energetski sveženj⁹² in pričela s prvim javnim posvetovanjem v zvezi z uresničevanjem energetske unije – v okviru svežnja je namreč objavila posvetovalno sporočilo o novi zasnovi trga električne energije, katerega glavni cilj je pripraviti trg, ki bo ustrezal vse večjemu deležu obnovljivih virov energije (Evropska komisija 2015e). V dokumentu je deležnike spraševala predvsem o najbolj učinkovitih načinih integracije obnovljivih virov na trg, pomenu regionalnega sodelovanja ter o potrebi po harmonizaciji podpornih shem za obnovljive vire energije in pravil delovanja mehanizmov zmogljivosti (Evropska komisija 2015c, 9–16). Napovedala je tudi, da bi na osnovi rezultatov tega posvetovanja lahko prišlo do sprememb relevantnih direktiv ali uredb na področju trga z električno energijo, zanesljive oskrbe z električno energijo, infrastrukture, delovanja ACER, energetske učinkovitosti in spodbujanja obnovljivih virov energije (Evropska komisija 2015e, 16–17).

Na osnovi informacij, pridobljenih tekom obiskov v državah članicah, je Evropska komisija 18. novembra 2015 objavila t. i. jesenski sveženj, ki je med drugim vseboval prvo letno poročilo o stanju energetske unije (Evropska komisija 2015c) ter smernice za oblikovanje nacionalnih načrtov za doseganje podnebnih in energetskih ciljev EU (aneks 2 k letnemu poročilu, Evropska komisija 2015d).⁹³ V poročilu o stanju energetske unije je povzela dosednji napredek, dosežen v zadnjih devetih mesecih, na vseh petih razsežnostih

⁹¹ To poglavje je bilo napisano konec marca 2016, zato obravnava dogodke na področju uresničevanja energetske unije do konca marca 2016.

⁹² T. i. poletni energetski sveženj je poleg predloga preoblikovanja evropskega elektroenergetskega trga vseboval tudi predlog za nov dogovor za odjemalce energije, posodobitve označevanja z energijskimi nalepkami in zakonodajni predlog za revizijo sistema EU za trgovanje s pravicami do emisij toplogrednih plinov.

⁹³ Jesenski sveženj je vseboval še nov seznam sprejetih infrastrukturnih projektov skupnega interesa, poročilo o napredku na področju energetske učinkovitosti, poročilo o napredku na področju podnebnih ukrepov, trende v zvezi z odjemalci energije, poročilo o izvajanju evropske strategije za energetske varnost, poročilo o izvajanju direktive o jedrski varnosti, pregled zaloga nafte in predlog uredbe o statistiki cen električne energije in zemeljskega plina. Kot rezultat turnee po državah članicah pa je Evropska komisija objavila tudi poročila po posameznih državah.

energetske unije in opredelila ključna vprašanja, ki jim bo treba v letu 2016, ki bo po mnenju Evropske komisije ključno za izvedbo energetske unije, nameniti posebno pozornost (Evropska komisija 2015c, 2). Na področju razogljičenja gospodarstva ugotavlja, da je EU na poti, da doseže svoje cilje 20-odstotnega zmanjšanja emisij toplogrednih plinov do leta 2020. Emisije EU so bile leta 2014 za 23 % manjše kot leta 1990 in bodo leta 2020 glede na projekcije držav članic za 24 % manjše kot leta 1990. Na področju obnovljivih virov je EU kot celota na pravi poti, da doseže 20-odstotni cilj za leto 2020. Vse države članice razen treh (Luksemburg, Nizozemska in Velika Britanija) so dosegle svoje vmesne cilje za obdobje 2013/2014. Nekatere države članice (Francija, Luksemburg, Malta, Nizozemska in Velika Britanija, Belgija in Španija) morajo oceniti, ali so njihove politike in njihova orodja zadostni in učinkoviti za doseg ciljev na področju obnovljivih virov. Tudi za Madžarsko in Poljsko ni gotovo, ali bosta dosegli cilje glede energije iz obnovljivih virov za leto 2020. Drugih devetnajst držav članic bo verjetno preseglo nacionalne cilje glede energije iz obnovljivih virov do leta 2020 (Evropska komisija 2015c, 5).

Na področju energetske učinkovitosti poročilo ugotavlja, da številne ovire še vedno preprečujejo, da bi v celoti izkoristili potencial na tem področju (Evropska komisija 2015c, 6), na področju integriranega energetskega trga pa poudarja, da so sicer številne države članice napredovale pri odpiranju svojih veleprodajnih trgov konkurenci, vendar pa so med državami članicami še vedno velike razlike, veliko držav članic pa še ni v celoti implementiralo potrebnih pravil, ki omogočajo konkurenčne in likvidne trge, zato bo ključni cilj zakonodajnih predlogov za izvedbo nove zasnove trga, ki so načrtovani za leto 2016, boljša povezanost veleprodajnih in maloprodajnih trgov, okrepljeno regionalno sodelovanje in čezmejno trgovanje, da bi se proizvajalcem in odjemalcem električne energije poslalo pravilne naložbene signale za sodobne tehnologije (Evropska komisija 2015c, 10–11).

Na področju energetske varnosti poročilo poudarja, da morajo države članice okrepiti tudi (regionalno) sodelovanje glede zanesljivosti oskrbe z električno energijo in zadostnosti proizvodnje. V ta namen namerava Evropska komisija do konca leta 2016 predlagati nov pravni instrument o zanesljivosti oskrbe z električno energijo, oblikovan zaradi povečanja preglednosti, zagotovitve skupnega pristopa in boljšega obravnavanja čezmejnih rešitev za zanesljivost oskrbe z električno energijo, ki naj bi bil v celoti usklajen z novo zasnovo trga električne energije (Evropska komisija 2015c, 13–14). Na področju raziskav in inovacij pa je poročilo napovedalo predstavitev celovite strategije energetske unije za raziskave, inovacije in konkurenčnost v okviru svežnja poročila o stanju energetske unije za leto 2016 (Evropska komisija 2015c, 15).

Pomemben del poročila o stanju energetske unije pa je bil tudi njegov aneks 2, ki državam članicam predpisuje smernice glede razvoja njihovih integriranih nacionalnih načrtov na področju energije in podnebnih sprememb (Evropska komisija 2015d). V njem je Evropska komisija zapisala, da imajo države članice »sicer pravico razviti politike, ki so primerne nacionalnim okoliščinam, vendar bi morala biti v nacionalnih načrtih smer nacionalnih ciljev in politik na področju energije in podnebnih sprememb načrtana v skladu z uresničevanjem skupaj dogovorjenih ciljev energetske unije, zlasti ciljev za leto 2030« (Evropska komisija 2015d, 1). V nacionalnih načrtih bi morali biti opredeljeni cilji za vsako razsežnost energetske unije ter nacionalni prispevki, ki so potrebni za skupno uresničevanje ciljev na ravni EU do leta 2030. Načrti bi morali za vsak cilj vključevati opis politik in ukrepov, načrtovanih za doseganje teh ciljev, že od samega začetka priprave pa bi morali temeljiti na regionalnih posvetovanjih. Osnutke nacionalnih načrtov bo treba Evropski komisiji predložiti v letu 2017, nato pa bo organizirano posvetovanje z drugimi državami članicami in Evropsko komisijo, predvsem za skupno doseganje energetskih ciljev na ravni EU. Evropska komisija bo nato izdala priporočila v zvezi z osnutki nacionalnih načrtov in jih predstavila v naslednjem poročilu o stanju energetske unije, končne načrte pa bo treba Evropski komisiji predložiti v letu 2018 (Evropska komisija 2015d, 2–7).

V povezavi s sistemom upravljanja je treba omeniti, da je Svet EU 26. novembra 2015 sprejel posebne sklepe o sistemu upravljanja energetske unije, v katerih je poudaril ključna načela sistema upravljanja energetske unije, med drugim že večkrat izraženo zahtevo držav članic, da bo sistem upravljanja »omogočil dovolj prožnosti, da bodo države članice lahko izbrale ukrepe na podlagi nacionalnih posebnosti, izbir, okoliščin, tehnološkega razvoja in spremenljivih zunanjih dejavnikov« (Svet EU 2015) oziroma »[...] bo državam članicam omogočil, da izberejo najbolj stroškovno učinkovite politike glede na cilje in ciljne vrednosti« (*prav tam*). Povsem drugačen pristop pa je v svoji Resoluciji Evropski energetski uniji naproti z dne 15. decembra 2015 pričakovano zavzel Evropski parlament, ki se je ponovno zavzel za obvezujoče cilje, za okrepljeno vlogo Evropske komisije pri pogajanjih o energiji med eno ali več državami članicami in tretjimi državami, predvsem pa so evropski poslanci vztrajali, »da nacionalna raznolikost ne sme pomeniti ovire za enotni trg« (Evropski parlament 2015) ter »da so države članice sicer pristojne za določitev svoje mešanice energijskih virov, prav tako pa je v njihovi suvereni pristojnosti, da se odločijo, kako bodo razogljile svoje gospodarstvo, da pa je za doseganje podnebnih in energetskih ciljev Evrope in držav članic potrebno usklajevanje razvoja politik in tehnologij na ravni EU« (Evropski parlament 2015).

18. novembra 2015 je Evropska komisija odprla tudi javno posvetovanje o novi direktivi o obnovljivi energiji za obdobje 2020–2030. Trenutno veljavna direktiva 2009/28/ES namreč obravnava doseganje ciljev do leta 2020, ker pa si je EU v letu 2014 zastavila nove cilje do leta 2030, je potrebna prenova zakonodaje na tem področju. Pri tem bo treba upoštevati predvsem dejstvo, da obstoječi regulativni okvir ne naslavlja negotovosti glede nacionalnih ukrepov za zagotavljanje pravočasnega in učinkovitega doseganja ciljev, ki so dogovorjeni za obdobje po letu 2030. Predlog nove direktive naj bi bil predstavljen konec leta 2016 (Evropska komisija 2015g, 1–2).

16. februarja 2016 je Evropska komisija v okviru t. i. svežnja za trajnostno zanesljivo oskrbo z energijo⁹⁴ objavila predlog novega sklepa o vzpostavitvi mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi z medvladnimi sporazumi (Evropska komisija 2016b). Novi sklep bi uvedel predhodno preverjanje skladnosti sporazumov s strani Evropske komisije, predhodna ocena pa bi omogočila preverjanje skladnosti s pravili konkurence in zakonodajo notranjega energetskega trga še pred pogajanjem o sporazumih, njihovim podpisom in sklenitvijo. Države članice bi morale pred podpisom sporazumov v celoti upoštevati mnenje Evropske komisije (Evropska komisija 2016d). Temu, kot že omenjeno, nasprotuje več držav članic, zato je tudi Šefčovič priznal, da na tem področju v prihodnjih mesecih pričakuje kompleksno razpravo (Euractiv 2016).

Na tem mestu je treba tudi omeniti, da je v času prvih mesecev izvajanja pobud za uresničevanje energetske unije prišlo tudi do sklenitve podnebne dogovora v Parizu 12. decembra 2015, ki seveda učinkuje tudi na energetske politike EU. V Parizu je 195 držav sprejelo nov, univerzalen in pravno zavezujoč svetovni podnebni dogovor, s katerim so se države dogovorile o dolgoročnem cilju, da bodo omejile dvig povprečnih svetovnih temperatur na precej manj kot dve stopinji Celzija v primerjavi s predindustrijskimi ravni, prizadevanja pa bodo šla v smeri omejitve dviga temperature na 1,5 stopinje. Novi globalni podnebni dogovor bo v veljavo stopil leta 2020, ko se izteče veljavnost Kjotskega protokola (Evropska komisija 2015k). Evropska komisija v zvezi s tem ugotavlja, da pariški dogovor potrjuje pristop EU na tem področju, prioriteta v smislu implementacije energetske podnebne okvira do leta 2030 pa je po pariškem dogovoru dobila še dodatno potrditev, zato je treba čim prej dokončati regulatorni okvir podnebno-energetske politike EU do leta 2030, načrtovani zakonodajni predlogi pa bi morali biti s strani Evropskega parlamenta in Svetu EU obravnavani po hitrem postopku (Evropska komisija 2016c, 9–10).

⁹⁴ Sveženj vsebuje še predlog nove Uredbe o zanesljivi oskrbi s plinom, Strategijo za skladiščenje utekočinjenega zemeljskega plina in plina in Strategijo za ogrevanje in hlajenje.

Številne pobude, ki jih predvideva uresničevanje energetske unije, so bile do tega trenutka torej že sprožene, do konca leta 2016 zato lahko pričakujemo še številne zakonodajne predloge – to so med drugim zakonodajni predlog na področju nove zasnove energetskega trga, zakonodajni predlog na področju obnovljivih virov energije, zakonodajni predlog na področju energetske učinkovitosti ter zakonodajni predlog glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov (Evropska komisija 2015f).

Namen pregleda dosedanjega izvajanja uresničevanja pobud, ki jih predvideva časovni načrt v okviru strategije za energetsko unijo, je predvsem poudariti, da se že omenjeni razdrobljenost in nepovezanost energetske politike EU nadaljujeta in krepiata tudi v okviru uresničevanja energetske unije. Na eni strani imamo torej veliko število predlogov na različnih področjih, ki naj bi bila ključna za vzpostavitev energetske unije, a niso povezana v usklajen okvir, na drugi strani pa države članice ne izpustijo nobene priložnosti, da ne bi poudarile nujnosti zagotavljanja prožnosti in upoštevanja nacionalnih posebnosti in okoliščin ter suverenost nad izbiro energetske mešanice. To je sicer logična posledica že omenjenih ugotovitev, da strategija Evropske komisije za vzpostavitev energetske unije ne vnaša nič novega v dinamiko energetske politike EU, saj je le popis že obstoječih aktivnosti in področij in hkrati kompromis med nasprotujočimi si interesi držav članic.

Vzpostavitev energetske unije bo torej dolgotrajna in zahtevna naloga. Da bi vzpostavili integrirani energetski trg, bi morala obstajati koordinacija na področju nacionalnih energetskih mešanic in podpornih shem, kar bo težko doseči, saj bodo države branile svojo pravico, ki jim jo podeljuje 194. člen PEU, da si same izberejo vire in način za zagotavljanje oskrbe z energijo. Hkrati skladno s 4. členom PEU za področje energetske politike velja deljena pristojnost med EU in državami članicami, zato je politična volja in sodelovanje držav članic ključno. Večja razhajanja je, kot že omenjeno, pričakovati tudi na področju nadzora Evropske komisije nad medvladnimi sporazumi o dobavi energije iz tretjih držav (Siddi 2015, 7).

Očitno je torej, da se države članice še naprej upirajo pritisku k večji konvergenci in še vedno vztrajajo na tem, da ima nacionalna suverenost prednost pred energetsko politiko (Fischer in Geden 2015, 4). V tem smislu bi lahko trdili, da se lahko razprava o energetski uniji »interpretira predvsem kot simptom integracijske krize EU« (Fischer in Geden 2015, 4). V takšnih okoliščinah je torej težko pričakovati bistvene spremembe v dosedanjem ustroju evropske energetske politike.

4.6 Pot naprej – regionalno sodelovanje ožjega kroga držav

Ključno vprašanje je torej, kako se bo koncept energetske unije, kot ga je zastavila Evropska komisija, razvijal in ali bo uspel preseči različne okoliščine in poglede držav članic ter poenotiti evropsko energetske politiko.

Zaradi različnih interesov držav članic na energetske področju je, kot ugotavlja Tagliapietra (2014, 13), težko pričakovati soglasen konsenz vseh držav članic o resnično učinkoviti evropski energetske uniji. Države članice hkrati niso pripravljene odstopiti dela svoje suverenosti, ki jim jo nad energetske mešanico in načinom oskrbe podeljuje Lizbonska pogodba. Edina možna pot naprej, ki jo vidi Tagliapietra (2014, 13), je tako oblikovanje manjše koalicije držav, ki bi bile pripravljene prenesti del svoje suverenosti na področju energetike na EU za učinkovitejše doseganje skupnih ciljev. Takšna diferencirana integracija ima lahko več oblik – okrepljeno sodelovanje, ki ga omogoča PEU, medvladno sodelovanje z ali brez uporabe struktur EU ter sodelovanje izven EU na osnovi mednarodnega prava (von Ondarza 2013, 8–11).⁹⁵

Podobno razmišlja tudi Zachmann (2015, 4), ki govori o treh scenarijih nadaljnjega razvoja energetske unije. Optimistični scenarij predvideva skupni dogovor vseh držav članic, ki bi bile pripravljene opustiti nacionalne rešitve za doseganje skupno dogovorjenih ciljev, pesimistični pa nezmožnost Evropske komisije za oblikovanje kompleksnega kompromisa med državami članicami, s čimer bi energetske unija ostala le črka na papirju. Vmesni scenarij pa temelji na možnosti večje regionalizacije energetske politike in povezovanja skupin držav. Prednost takega sodelovanja je v tem, da države s podobnimi okoliščinami lahko bolje zasledujejo skupno energetske in podnebno politiko, hkrati pa tovrstna regionalizacija lahko vodi tudi v formalizacijo ureditev, ki zasledujejo različne cilje, kar spodkopava evropeizacijo energetske politike na dolgi rok (Zachmann 2015, 4).

Tudi Fischer (2011, 253, 258) je že leta 2011 ugotavljal, da igrajo razlike med državami članicami veliko vlogo, zato je eno od možnosti nadaljnjega razvoja evropske energetske politike videl v njeni regionalizaciji. Regionalni pristop po eni strani veliko obeta, saj omogoča določenim državam članicam sodelovanje na osnovi skupnih interesov, ki na vseevropski ravni ne prevladujejo, hkrati pa lahko po drugi strani regionalizacija pomeni tudi določena tveganja. Kot opozarja že Zachmann zgoraj, se lahko oblikujejo strukture, ki dolgoročno med sabo niso združljive – če smo trenutno na primer priča razkoraku med

⁹⁵ Podrobno o oblikah diferencirane integracije razpravlja van Ondarza (2013), ki ugotavlja, da je po letu 2010 opaziti razmah uporabe instrumenta okrepljenega sodelovanja, zato kmalu diferencirana integracija ne bo več izjema od prevladujočega načela enovitosti, ampak bo postala »modus operandi« na ključnih področjih evropske integracije (van Ondarza 2013, 12, 14).

nacionalnimi podpornimi shemami za obnovljive vire, ki onemogoča harmonizacijo podpornih shem, bi z regionalizacijo na tem področju lahko čez nekaj let prišlo do veliko večjega konflikta med regionalnimi podpornimi shemami. Hkrati lahko regionalizacija vodi tudi do Evrope različnih hitrosti, saj lahko povsem upravičeno pričakujemo, da se bodo regije razvijale različno hitro, kar lahko pod vprašaj postavi ključni element evropske integracije, to je vključevanje šibkih in skupen, koherenten napredek celotne EU (Fischer 2011, 258–260). Vsekakor pa bo regionalizacija po mnenju Fischerja (2011, 260) nujen sestavni element nadaljnega razvoja evropske energetske politike.

De Jong in Egenhofer (2014, 9–10) na osnovi analize regionalnih pristopov k energetskim politikam v EU podobno ugotavljata, da je vzpostavitev vseevropskih rešitev za nacionalne ali regionalne okoliščine mukotrpen proces, ki včasih niti ni izvedljiv. Posledično se sprejmejo zvoedeneli kompromisi, ki ne ustrezajo prvotnemu namenu, zato bi lahko imela uporaba regionalnih pristopov pomembno vlogo.

Andoura in Vinois (2015, 11, 110) regionalno dimenzijo razumeta celo kot nujen vmesni korak pri vzpostavitvi širše integracije in menita, da se mora države članice v izogib enostranskim odločitvam spodbuditi k sodelovanju na regionalni ravni na določenih področjih na pragmatični in funkcionalni osnovi in povsem v skladu s pravili EU. Ključne teme, kjer bi bilo treba spodbuditi takšno regionalno sodelovanje, so med drugim: optimizacija raznovrstnih energetskih sistemov in portfeljev držav članic, predhodno obveščanje o nacionalnih energetskih politikah, vzpostavitev solidarnostni med državami v primeru izpadov oskrbe, sodelovanje na področju mehanizmov zmogljivosti, vzpostavitev skupnih podpornih shem za obnovljive vire energije. Regionalno sodelovanje bi moralo biti dovolj fleksibilno, da bi se lahko vzpostavilo v različnih stopnjah intenzivnosti, da bi bilo uspešno, pa bi moralo imeti štiri ključne lastnosti, ki so:

- 1) dobro določen namen in cilj, ki ima močno politično podporo na najvišji ravni sodelujočih držav članic;
- 2) močna vodstvena vloga Evropske komisije, ki mora imeti spodbujevalno vlogo v vseh strukturah regionalnega sodelovanja;
- 3) jasen, stabilen in predvidljiv regulatorni okvir v povezavi z delujočim trgom in zadostnimi finančnimi sredstvi;
- 4) obvezujoča pravila, ki jih vse sodelujoče države članice spoštujejo in implementirajo na skupen način (Andoura in Vinois 2015, 110–113).

Na možnost diferencirane integracije je opozoril tudi Juncker (2014a, 12) v svojih političnih usmeritvah nove Evropske komisije, kjer je zapisal: »Trdno sem prepričan, da moramo iti naprej kot Unija. Ni pa nujno, da vsi napredujemo z isto hitrostjo – Pogodbe to omogočajo in videli smo, da lahko delujemo na podlagi različnih ureditev. Kdor želi iti dlje in hitreje, mu mora biti to omogočeno«. Podoben pristop je Juncker (2014b, 2) izpostavil tudi v pismu o poslanstvu, ki ga je naslovil na podpredsednika Evropske komisije za energetske unijo, v katerem je zapisal: »Naše napore bomo usmerili na tista področja, kjer lahko skupni ukrepi na evropski ravni prinesejo želene rezultate. Ko bomo delovali, bomo vedno ubrali najbolj učinkovit in najmanj obremenjujoč pristop. Zunaj teh področij pa bi morali delovanje tam, kjer so bolj upravičene in bolj opremljene za sprejemanje učinkovitih ukrepov na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni, prepustiti državam članicam«.

Tudi Evropski parlament (2015) je v Resoluciji Evropski energetski uniji naproti zapisal, »da lahko v nekaterih primerih države članice same najboljše ocenijo, kaj je potrebno na njihovem ozemlju, spet drugod pa ima sodelovanje, ki ga usmerja EU, jasno dodano vrednost«, a je vseeno poudaril, »da je bilo v nekaterih primerih ugotovljeno, da so skupine držav članic pri skupnih izzivih hitreje dosegle rezultate z daljnosežnim sodelovanjem na regionalni ravni, tak primer je petstranski energetski forum« (Evropski parlament 2015).⁹⁶

Tak način delovanja tudi v največji meri odgovori na pogosto izraženo zahtevo držav članic po ohranitvi prožnosti za države članice glede načinov doseganja ciljev energetske politike in hkrati v celoti upošteva njihovo samostojnosti pri določanju njihove energetske mešanice.

Nedavna primera regionalnega sodelovanja ožjega kroga držav članic na področju energetike sta Deklaracija za regionalno sodelovanje na področju zanesljive oskrbe z električno energijo z dne 8. junija 2015, ki so jo podpisale Nemčija, Danska, Poljska, Češka, Avstrija, Francija, Luksemburg, Belgija, Nizozemska, Švedska, Švica, Norveška, ter Memorandum o soglasju o okrepitvi Načrta o poveztivosti baltskega energetskega trga, prav tako z dne 8. junija 2015, ki so ga podpisale Evropska komisija ter Danska, Nemčija, Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Finska in Švedska (The European House – Ambrosetti 2015, 42).

⁹⁶ Petstranski energetski forum je bil vzpostavljen leta 2005 kot institucionalni okvir za oceno zanesljivosti oskrbe na regionalni ravni. V njem sodelujejo Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Avstrija, Nemčija in Francija (ter Švica kot stalna opazovalka). Spodbuja sodelovanje pri čezmejnih izmenjavah električne energije, pokriva več kot eno tretjino prebivalstva v EU in obsega več kot 40 % proizvodnje električne energije v EU. Namen sodelovanja je odprt in transparenten regionalni dialog za povečanje zanesljivosti oskrbe in integracije trga, vzpostavil pa bo tudi skupni pristop k ocenjevanju tveganj oskrbe z energijo na regionalni ravni (The European House – Ambrosetti 2015, 42).

Deklaracija postavlja temelje za boljšo koordinacijo nacionalnih energetske politik, v njej pa so se države politično zavezale, da bodo boljše usklajevale nacionalne energetske politike, tudi na področju zanesljivosti oskrbe, učinkovitejše uporabe obstoječih električnih omrežij in večjega vključevanja energije iz obnovljivih virov na nacionalne trge. Memorandum o soglasju pa je posledica prizadevanj, da bi se odpravila energetska osamitev regije Baltskega morja in se jo v celoti vključilo v evropske energetske trge, zato razširja obseg sodelovanja v okviru t. i. pobude BEMIP (*Baltic Energy Market Interconnection Plan* – Načrt o poveztljivosti baltskega energetskega trga) tako, da k področjem, na katerih že sodelujejo – notranji energetske trg, energetske povezave in proizvodnja električne energije, dodaja nova področja, kot so energetska učinkovitost, obnovljivi viri energije in zanesljivost oskrbe (Evropska komisija 2015j).

Ob tej priložnosti je komisar za podnebne ukrepe in energijo Miguel Arias Cañete dejal (*prav tam*):

Ti sporazumi so prvi mejnik pri zagotavljanju politične podpore okrepljenemu sodelovanju na področju energije v Evropi. Države podpisnice so odločene, da z nadaljnjim povezovanjem trgov povečajo zanesljivost oskrbe z energijo. To je eden ključnih gradnikov energetske unije, ki je ena od glavnih prednostnih nalog Junckerjeve Komisije. Danes začenjajo države članice usklajevati svoja prizadevanja in sodelovati, da bi prišle do cenovno ugodnejših in učinkovitejših rešitev. Kjer je volja, je tudi pot. Danes so države članice pokazale svojo voljo.

Zgornji citat tako zelo ustrezno povzame vse ključne predpostavke nadaljnjega razvoja evropske energetske unije, in sicer da bo regionalno sodelovanje ključni del energetske unije, ki bo zagotovilo neprekinjeno oskrbo z energijo ter pripomoglo k vseevropskemu povezovanju trgov in boljšemu izkoriščanju celotnega potenciala obnovljivih virov energije v energetske sistemu (*prav tam*), ki pa je hkrati odvisno predvsem od volje držav članic.

5 ZAKLJUČEK

Pričujoče magistrsko delo se ukvarja z relativno nedavnimi dogodki na področju razvoja energetske politike EU, ki razumljivo v literaturi v večji meri še niso podrobneje obravnavani ali ovrednoteni z vidika različnih teoretičnih pristopov. Magistrsko delo sicer pregleda literaturo, ki teoretizira o zgodnejšem razvoju na področju evropske energetske politike, a ponudi predvsem podroben empirični vpogled v zadnjih pet let razvoja, kar lahko omogoči podlago za bodoče teoretične razprave o tem razvoju. Pri tem se delno opre na diskurz treh tokov in uokvirjanja, ki ustrezno pojasni, kako je bilo sovpadanje idej Evropske komisije, interesov držav članic in možnosti, ki jih je ponujal vsakokratni regulativni okvir, odvisno od določenega središčnega dogodka, ki je v razvoju evropske energetske politike pogosto izhajal iz vprašanja zanesljive oskrbe z energijo, stopnja sovpadanja pa je nato vplivala na to, ali bo pobuda Evropske komisije dejansko implementirana in v kakšni obliki. Skozi razvoj evropske energetske politike se tako ves čas prepleta kompleksna mreža interesov držav članic in evropskih institucij, katerih odnos je v določenem obdobju mogoče pojasniti z uporabo pristopa medvladnega sodelovanja – takšno je na primer obdobje po uveljavitvi Lizbonske pogodbe, ki je vrh doseglo s sprejetjem neobvezujočih ciljev energetske politike do leta 2030 in, kot kažejo podatki iz zadnjega poglavja magistrskega dela, traja še do danes, v nekem drugem obdobju pa z uporabo supranacionalnega pristopa – predvsem tu izstopa začetno obdobje evropske integracije in pa obdobje, ko so se države članice uspele dogovoriti o obvezujočih nacionalnih ciljih do leta 2020. Dodatno raven kompleksnosti v teoretiziranju o razvoju evropske energetske politike vnese tudi dejstvo, da se z različnimi teoretičnimi pristopi lahko pojasni različne stopnje razvoja na različnih ključnih področjih evropske energetske politike – področje notranjega trga v tem smislu zaradi prepričanja držav članic, da lahko skupna rešitev bolje odgovori na izzive liberalizacije, napreduje nekoliko hitreje.

Čeprav so bili začetki evropske integracije osnovani na energetskih vprašanjih, je bilo potrebnih več desetletij, da so prvotne ambicije držav članic na energetskem področju ponovno pridobile na pomenu. Zaradi pomanjkanja pristojnosti na področju energetike se je Evropska komisija oprla na svoje pristojnosti na drugih povezanih področjih, predvsem na področju notranjega trga, in v 90. letih 20. stoletja začela intenzivno zakonodajno delovati v smeri liberaliziranega energetskega trga. Ko je desetletje kasneje konceptu notranjega energetskega trga priključila še koncepta trajnosti in zanesljivosti oskrbe z energijo, je urejanje evropske energetske politike za nekaj časa vstopilo v obdobje prepuščanja dela suverenosti držav članic nad svojo nacionalno energetsko oskrbo na raven EU – države

članice so se takrat uspele dogovoriti o obvezujočih nacionalnih energetske ciljih do leta 2020. Dodaten korak naprej je pomenilo tudi kodificiranje pristojnosti EU na področju energetike v Lizbonski pogodbi, ki je v primarno pravo umestila tudi trojno paradigmo evropske energetske politike konkurenčnost-trajnost-zanesljivost.

Vendar pa je Lizbonska pogodba po drugi strani utrdila deljeno pristojnost na področju energetske politike med državami članicami in EU in tudi zelo jasno izpostavila, da se zdi državam članicam kljub uspešnemu dogovoru o obvezujočih ciljih, ki so od držav članic zahtevali prilagoditev njihove energetske mešanice na področju obnovljivih virov energije, pomembno v primarno pravo zapisati, da ukrepi za doseganje ciljev energetske politike EU ne smejo vplivati na pravico držav članic, da določijo pogoje za izkoriščanje svojih energetske virov, na izbiro med različnimi viri energije in na splošno strukturo njihove oskrbe z energijo. Jasno je torej, da je področje zanesljivosti oskrbe bistven element suverenosti držav članic, saj je močno odvisno od nacionalnih okoliščin in naravnih danosti posamezne države. Prav zato je tudi skupen nastop držav na tem področju otežen. Posledično tudi napredek pri urejanju notranjega energetskega trga ni uspel preseči teh razlik in s tem delovati v smeri harmonizacije na drugih področjih energetske politike.

Države članice so se začele posluževati različnih načinov za doseganje zanesljivosti oskrbe do te mere, da lahko govorimo o renacionalizaciji energetske politike – tj. o obdobju, ko so države članice začele sprejemati enostranske odločitve glede svojih energetske mešanic, doseganja ciljev na področju obnovljivih virov in zagotavljanja zanesljive oskrbe z energijo, ki so ne le nezdružljive med seboj, ampak tudi nezdružljive s temeljnim konceptom skupnega energetskega trga. V magistrskem delu sem predstavila dve področji renacionalizacije – podporne sheme za obnovljive vire energije in mehanizme zmogljivosti, vsekakor pa bi dodaten doprinos k razumevanju tega procesa lahko izšel tudi iz analize energetske mešanic posameznih držav in nacionalnih energetske strategij, ki se med seboj zaradi številnih razlogov zelo razlikujejo, kar je zelo obsežno področje raziskovanja, ki ga ni bilo mogoče vključiti v to magistrsko delo.

Pospešena renacionalizacija je dosegla vrh z bistvenim prelomom, ki se je zgodil pri določanju usmeritev evropske energetske politike za naslednje pomembno obdobje do leta 2030 – države članice so se namreč odmaknile od obvezujočih nacionalnih ciljev in se zavzele za neobvezujoč koncept, ki cilje določa le na vseevropski ravni, državam članicam pa omogoča vso zahtevano prožnost glede načinov, kako bodo te skupne cilje dosegle. V tem smislu gre torej za odmik od vedno večje integracije na področju energetske politike EU, za element diskontinuitete, ki ima svoje zametke že v Lizbonski pogodbi, njegovi učinki pa so

daljnosežni in vplivajo na nadaljnje možnosti razvoja skupne energetske politike. Evropska energetska politika, kot se kaže danes, je nekoherentna – razdeljena na področja, ki so med seboj pogosto nezdružljiva, in ki se hkrati razvijajo različno hitro, vsako sicer z delnimi uspehi, a nepovezano in nekoordinirano.

Tudi ideja energetske unije, ki se je začela kot odgovor na izziv zanesljive oskrbe, kljub temu, da gre za ambiciozen in vseobsegajoč koncept, ali pa morda prav zato, ne bo uspela povezati različnih področij evropske energetske politike v koherentno politiko ter preseči različnih interesov držav članic. Ključni so trije razlogi. Prvič, predlog energetske unije v evropsko energetske politiko, razen same ideje, vsebinsko ne vnaša nič novega. Drugič, zaradi obsežnosti in s tem nedorečenosti vsebine koncepta države članice idejo energetske unije razumejo kot odgovor na svoje lastne izzive in kot način uresničevanja svojih lastnih interesov. In tretjič, Evropska komisija je v strategijo o vzpostavitvi energetske unije vključila vsa številna, nepovezana področja energetske politike EU, in s tem, namesto, da bi koncept energetske unije dobil povezovalni element, še dodatno utrdila dosedanje fragmentacijo evropske energetske politike. Vse pobude in predlogi za uresničevanje energetske unije, ki jih je Evropska komisija predstavila do sedaj, so nepovezani, nepregledna množica pobud pa daje vtis, da evropska energetska politika nima enoznačnega skupnega imenovalca. Hkrati skuša Evropska komisija svojo manjšo pristojnost na področju določanja nacionalnih ciljev preseči z drugačnimi pristopi – prek pravil o državnih pomočeh in prek predlogov na področju upravljanja in nadzora nad medvladnimi sporazumi s tretjimi državami, za katere se že kaže, da so in bodo deležni nasprotovanja številnih držav članic. Omenjeni način delovanja Evropske komisije odpira številna vprašanja, ki jih v magistrskem delu sicer nisem uspela podrobneje obravnavati, so pa pomembna za nadaljnjo razpravo o tem, ali bo možno prek takšnih instrumentov usmeriti države članice v smer večje harmonizacije. Pri tem bi bilo za nadaljnje proučevanje koristno proučiti tudi vlogo vsakokratne predsedujoče države Svetu EU ter vlogo večjih držav članic pri (ne)napredovanju evropske energetske agende, predvsem v obdobjih, ko je prišlo do bistvenih sprememb oz. do večjega napredka ali očitnega nazadovanja v razvoju evropske energetske politike – tega področja se magistrsko delo le občasno dotakne, bi pa zagotovo prineslo dodatna relevantna spoznanja o vzrokih za dosednji potek vzpostavljanja skupne evropske energetske politike.

Tudi tu torej trčim na ključno predpostavko nadaljnjega razvoja evropske energetske politike – na voljo držav članic. V tem smislu je tudi razumljivo, da večina tistih redkih avtorjev, ki se s to nedavno problematiko ukvarjajo, razume regionalno sodelovanje na področju energetske politike kot možno pot za nadaljnji razvoj ideje energetske unije.

Regionalno sodelovanje namreč ustrezno odgovori na dva izziva energetske politike – na nezmožnost preseganja različnih interesov držav članic in na nepripravljenost držav, da odstopijo del suverenosti na področjih, kjer skupne rešitve spregledajo individualne potrebe, saj združi države s podobnimi okoliščinami in interesi in vzpostavi sodelovanje, ki v ožjem krogu držav lahko te interese v celoti upošteva.

Regionalno sodelovanje seveda pomeni tveganje, da se oblikujejo pristopi, ki na dolgi rok med seboj niso združljivi in namesto, da prenesejo izkušnje skupnega delovanja na regionalni ravni na vseevropsko povezovanje na nekem področju, dejansko otežijo vzpostavitev enotne politike. Vendar pa velja izpostaviti, da koncept energetske unije kot povezovalni element na področju evropske energetske politike prihaja v času, ko se EU spopada s krizo na nekaterih ključnih področjih integracije in v času, ko je sodelovanje ožjega kroga držav na različnih področjih vedno bolj prisotno. Ideje o regionalnem sodelovanju na področju energetike tako sovpadajo s temi dogajanjem in so tudi njihovo logično zrcaljenje. Razprava o tem, kako na idejo o vzpostavitvi energetske unije vplivajo omenjena dogajanja v EU, sicer presega domet tega magistrskega dela, je pa vsekakor področje, ki bi ga veljalo podrobneje preučiti.

Zaključim lahko, da ideja evropske energetske unije v danih okoliščinah, ki segajo od same vsebine koncepta do omejitev, ki izhajajo iz Lizbonske pogodbe, ne bo uspela preseči različnih okoliščin in pogledov držav članic glede evropske energetske politike. Nadaljnji razvoj ideje energetske unije je možen v okviru ožjega kroga držav, ki jih združujejo podobne okoliščine in interesi, skupna energetska politika pa se bo še naprej razvijala neenakomerno, saj enostranske odločitve držav članic posegajo na ključna področja energetske politike, spodkopavajo enotnost in onemogočajo harmonizacijo, ki bi bila potrebna za resnični preskok v razvoju skupne energetske politike v EU.

6 LITERATURA

Aalto, Pami in Dicle Korkmaz Temel. 2014. European Energy Security: Natural Gas and the Integration Process. *Journal of Common Market Studies* 52(4): 758–774.

ACER. 2013. *Report Capacity remuneration mechanisms and the internal market for electricity*, 30. julij. Dostopno prek: http://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/CRMs%20and%20the%20IEM%20Report%20130730.pdf (17. marec 2016).

Alter, Karen J. in David Steinberg. 2007. The Theory and Reality of the European Coal and Steel Community. *Buffett Center for International and Comparative Studies Working Paper Series*, Working Paper No. 07-001. Dostopno prek: http://buffett.northwestern.edu/documents/working-papers/Bufett_07-001_Alter_Steinberg.pdf (5. april 2016).

Andoura, Sami, Leigh Hancher in Marc van der Woude. 2010. Towards a European Energy Community: A Policy Proposal. *Studies and Reports, Notre Europe – Jacques Delors Institute*, marec 2010.

Andoura, Sami in Jean–Arnold Vinois. 2015. *From the European Energy Community to the Energy Union, A Policy Proposal for the Short and the Long Term. Series New decision makers, new challenges*. Notre Europe – Jacques Delors Institute, januar 2015.

Barysch, Katynka (ed.). 2011. *GREEN, SAFE, CHEAP Where next for EU energy policy?* Centre for European reform. Dostopno prek: <http://www.cer.org.uk/publications/archive/report/2011/green-safe-cheap-where-next-eu-energy-policy> (25. marec 2016).

Baumann, Florian in Georg Simmerl. 2011. Between Conflict and Convergence: The EU Member States and the Quest for a Common External Energy Policy. *Reserach Group on European Affairs, CAP Discussion Paper, February 2011*. Dostopno prek: http://www.cap.lmu.de/download/2011/CAP_Paper-Baumann-Simmerl.pdf (24. november 2015).

Beckman, Karel. 2015. The Energy Union: it's now or never for a European energy policy, *Energypost*, 18. februar. Dostopno prek: <http://www.energypost.eu/energy-union-now-never-european-energy-policy/> (25. marec 2016).

Behrens, Arno in Christian Egenhofer. 2008. Energy Policy for Europe Identifying the European Added-Value. *CEPS Task Force Report*. Dostopno prek: <https://www.ceps.eu/system/files/book/1623.pdf> (25. marec 2016).

Bergmann, Julian in Arne Niemann. 2013. Theories of European Integration and their Contribution to the Study of European Foreign Policy. *Paper prepared for the 8th Pan-European Conference on International Relations, Warsaw 2013*. Dostopno prek: http://www.eisa-net.org/be-bruga/eisa/files/events/warsaw2013/BergmannNiemann_Theories%20of%20European%20Integration%20and%20their%20Contribution%20to%20the%20Study%20of%20EFP.pdf (25. marec 2016).

Biesenbender, Sophie. 2015. The EU's Energy Policy Agenda: Directions and Developments. V *Energy Policy Making in the EU – Building the Agenda*, ur. Jale Tosun, Sophie Biesenbender in Kai Schulze, 21–40. London: Springer-Verlag.

Bilgin, Mert. 2011. Scenarios on European energy security: Outcomes of natural gas strategy in 2020. *Futures* 43 (2011): 1082–1090.

Birchfield, Vicki L. 2011. The Role of EU Institutions in Energy Policy Formation. V *Towards a Common European Union Energy Policy – Problems, Progress, and Prospects*, ur. Vicki L. Birchfield in John S. Duffield, 235–262. New York: Palgrave Macmillan.

Birchfield, Vicki L. in John S. Duffield (ur.). 2011. *Towards a Common European Union Energy Policy – Problems, Progress, and Prospects*. New York: Palgrave Macmillan.

Bonn, Moritz, Nadine Heitmann, Götz Reichert in Jan S. Voßwinkel. 2015. EU Climate and Energy Policy 2030 – Comments on an Evolving Framework. *CEP, CepInput 02/2015*. Dostopno prek: http://www.cep.eu/Studien/cepInput_Klima_und_Energie/cepInput_Climate_and_Energy_Policy_2020–2030.pdf (25. marec 2016).

Borell Fontelles, Josep. 2006. Evropski svet, 23. in 24. marec 2006, Bruselj, Govor predsednika, g. Josepa Borrell Fontellesa Sklepi predsedstva, 01/S–2006. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/bru1205-pres_sl.pdf (25. marec 2016).

BP. 2013. *BP Statistical Review of World Energy*, junij 2013. Dostopno prek: http://www.bp.com/content/dam/bp-country/fr_fr/Documents/Rapportsetpublications/statistical_review_of_world_energy_2013.pdf (10. marec 2016).

Braun, Jan Frederik. 2011. EU Energy Policy under the Treaty of Lisbon Rules, Between a new policy and business as usual. *European Policy Institutes Network, EPIN Working Paper* No. 31/February 2011. Dostopno prek: <https://www.ceps.eu/system/files/book/2011/02/EPIN%20WP31%20Braun%20on%20EU%20Energy%20Policy%20under%20Lisbon.pdf> (1. december 2015).

Buchan, David. 2015. Energy Policy: Sharp Challenges and Rising Ambitions. V *Policy-Making in the European Union*, ur. Helen Wallace, Mark A. Pollack in Alasdair R. Young, 344–366. Oxford: Oxford University Press.

Busby, Joshua W. 2010. After Copenhagen – Climate Governance and the Road Ahead. *CFR's International Institutions and Global Governance program, Working paper*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/climate-change/after-copenhagen/p22726> (25. marec 2016).

CEER. 2013. *Status Review of Renewable and Energy Efficiency Support Schemes in Europe*. Dostopno prek: http://www.ceer.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_PUBLICATIONS/CEER_PAPERS/Electricity/Tab2/C12-SDE-33-03_RES%20SR_25%20June%202013%20revised%20publication_0.pdf (25. marec 2016).

Česnakas, Giedrius. 2010. Energy resources in foreign policy: a theoretical approach. *Baltic Journal of Law & Politics* 3(1): 30–52.

Dannreuther, Rolland. 2010. International Relations Theories: Energy, Minerals and Conflict. *POLINARES working paper* n. 8. Dostopno prek: http://www.polinares.eu/docs/d1-1/polinares_wp1_ir_theories.pdf (12. december 2015).

de Jong, Jacques in Coby van der Linde. 2008. EU Energy Policy in a Supply-constrained World. *Swedish Institute for European Policy Studies, European Policy Analysis October* · Issue 11–2008. Dostopno prek: <http://www.sieps.se/sites/default/files/432-200811epa.pdf> (25. marec 2016).

de Jong, Jacques in Christian Egenhofer. 2014. Exploring a Regional Approach to EU Energy Policies. Centre for European Policy Studies, *CEPS Special reports*, No. 84/April 2014. Dostopno prek: https://www.ceps.eu/system/files/SR%20No%2084%20Energy%20Schengen_0.pdf (17. september 2015).

Deklaracija za regionalno sodelovanje na področju zanesljive oskrbe z električno energijo z dne 8. junija 2015. Dostopno prek: <http://www.benelux.int/files/4414/3375/5898/Jointdeclaration.pdf> (25. marec 2016).

Direktiva 96/92/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. decembra 1996 o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31996L0092> (21. marec 2016).

Direktiva 98/30/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. junija 1996 o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998L0030:EN:HTML> (21. marec 2016).

Direktiva 2001/77/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. september 2001 o spodbujanju električne energije iz obnovljivih virov energije. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32001L0077> (21. marec 2016).

Direktiva 2003/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2003 o skupnih pravilih za notranji trg z električno energijo in o razveljavitvi Direktive 96/92/ES. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003L0054:20080123:SL:PDF> (21. marec 2016).

Direktiva 2005/89/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. januarja 2006 o ukrepih za zagotavljanje zanesljivosti oskrbe z električno energijo in naložb v infrastrukturo. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:033:0022:0027:SL:PDF> (21. marec 2016).

Direktiva 2009/28/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov, spremembi in poznejši razveljavitvi direktiv 2001/77/ES in 2003/30/ES. Dostopna prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0028&from=SL> (11. marec 2016).

Direktiva 2009/29/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o spremembi Direktive 2003/87/ES z namenom izboljšanja in razširitve sistema Skupnosti za trgovanje s pravicami do emisije toplogrednih plinov. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0063:0087:sl:PDF> (11. marec 2016).

Direktiva 2009/30/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o spremembah Direktive 98/70/ES glede specifikacij motornega bencina, dizelskega goriva in plinskega olja ter o uvedbi mehanizma za spremljanje in zmanjševanje emisij toplogrednih plinov ter o spremembi Direktive Sveta 1999/32/ES glede specifikacij goriva, ki ga uporabljajo plovila za

plovbo po celinskih plovnih poteh, in o razveljavitvi Direktive 93/12/EGS. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0088:0113:SL:PDF> (11. marec 2016).

Direktiva 2009/31/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o geološkem shranjevanju ogljikovega dioksida in spremembi Direktive Sveta 85/337/EGS, direktiv 2000/60/ES, 2001/80/ES, 2004/35/ES, 2006/12/ES, 2008/1/ES Evropskega parlamenta in Sveta ter Uredbe (ES) št. 1013/2006. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:140:0114:0135:SL:PDF> (11. marec 2016).

Direktiva 2009/72/ES z dne 13. julija 2009 o skupnih pravilih notranjega trga z električno energijo in o razveljavitvi Direktive 2003/54/ES. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0055:0093:SL:PDF> (10. marec 2016).

Direktiva 2009/73/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. julija 2009 o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom in o razveljavitvi Direktive 2003/55/ES. Dostopno *prek:* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:sl:PDF> (10. marec 2016).

Duffield, John S. in Vicki L. Birchfield. 2011. Introduction – The Recent Upheaval in EU Energy Policy. V *Towards a Common European Union Energy Policy – Problems, Progress, and Prospects*, ur. Vicki L. Birchfield in John S. Duffield, 1–9. New York: Palgrave Macmillan.

Eckert, Sandra. 2016. The Governance of Markets, Sustainability and Supply. Toward a European Energy Policy. *Journal of Contemporary European Research*, 12 (1): 502–517.

Ecofys. 2014. Design features of support schemes for renewable electricity. *A report compiled within the European project “Cooperation between EU MS under the Renewable Energy Directive and interaction with support schemes”*. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_design_features_of_support_schemes.pdf (25. marec 2016).

Egenhofer, Christian in Andrei Marcu. 2013. Options for EU climate policy stimulating growth, jobs and creating competitive advantage on the global market – Framing the Debate.

CEPS Framing Paper. Dostopno prek: <https://www.msz.gov.pl/resource/0de441d5-d5bc-4b10-9db1-9951901a6587:JCR> (25. marec 2016).

Eikeland, Per Ove. 2011. *EU Internal Energy Market Policy: Achievements and Hurdles. V Towards a Common European Union Energy Policy – Problems, Progress, and Prospects*, ur. Vicki L. Birchfield in John S. Duffield, 13–40. New York: Palgrave Macmillan.

El-Agraa, Ali M. in Yao-Su Hu. 1984 National versus Supranational Interests and the Problem of Establishing an Effective EC Energy Policy. *Journal of Common Market Studies* 22(4) (June): 333–349.

Enotni evropski akt – Single European Act. 1987. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaties_establishing_the_european_communities_single_european_act/treaties_establishing_the_european_communities_single_european_act_en.pdf (4. marec 2016).

Energypost. 2014. Brussels gives first glimpse of what it means by “Energy Union”, 21. oktober. Dostopno prek: <http://www.energypost.eu/brussels-gives-first-glimpse-means-energy-union/> (22. marec 2016).

EUobserver. 2014. Ball in Juncker's court after MEPs reject Slovene commissioner, 8. oktober. Dostopno prek: <https://euobserver.com/political/125972> (22. marec 2016).

Evropska komisija. 2000. *Green Paper – Towards a European strategy for the security of energy supply*, COM/2000/0769 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52000DC0769> (10. Marec 2016).

--- 2006. *Zelena knjiga – Evropska strategija za trajnostno, konkurenčno in varno energijo*, KOM/2006/0105 končno Dostopno prek <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A52006DC0105> (11. marec 2016).

--- 2007a. *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2003/54/EC concerning common rules for the internal market in electricity*, COM(2007) 528 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0528:FIN:EN:PDF> (10. marec 2016).

--- 2007b. *Sporočilo Komisije Evropskemu Svetu in Evropskemu parlamentu – Energetska politika za Evropo*, KOM/2007/0001 končno. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0001&from=EN> (11. marec 2016).

- 2007c. *Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu – Časovni načrt obnovljive energije, Obnovljiva energija v 21. stoletju: izgradnja trajnejše prihodnosti*, COM(2006) 848 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006DC0848&from=de> (11. marec 2016)
- 2007d. *Končno poročilo preiskave sektorja*– Dostopno prek: http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/2005_inquiry/full_report_part1.pdf (5. marec 2016).
- 2007e. Sporočilo za medije, *Energija za Evropo: resničen trg z varno dobavo*, 19. september 2007. Dostopno prek http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-1361_sl.htm (10. marec 2016).
- 2008. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – 20 20 by 2020 – Europe's climate change opportunity*, COM/2008/0030 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008DC0030> (11. marec 2016).
- 2010a. Posvetovalni dokument *Stock taking document Towards a new Energy Strategy for Europe 2011–2020*.
- 2010b. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Energija 2020 Strategija za konkurenčno, trajnostno in zanesljivo oskrbo z energijo*, COM(2010) 639 konč. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0639&from=EN> (14. marec 2016)
- 2010c. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Prednostne naloge glede energetske infrastrukture za leto 2020 in pozneje: Načrt za integrirano evropsko energetska omrežje*, COM(2010) 677 konč. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0677&from=EN> (15. marec 2016).
- 2011a. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Načrt za prehod na konkurenčno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika do leta 2050*, COM(2011) 112 konč. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0112&from=EN> (15. marec 2016).

--- 2011b. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Energetski načrt za leto 2050*, COM(2011) 885 konč. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0885&from=EN> (15. marec 2016).

--- 2011c. *Sporočilo za medije, Časovni načrt za energetiko do leta 2050: varen in konkurenčen energetski sektor z nizkimi emisijami ogljika ni utopija*, 15. december 2011. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1543_sl.htm (15. marec 2016).

--- 2013a. *Communication from the Commission – Delivering the internal electricity market and making the most of public intervention*, C(2013) 7243 final. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/com_2013_public_intervention_en_0.pdf (16. marec 2016).

--- 2013b. *Zelena knjiga Okvir podnebne in energetske politike do 2030*, COM(2013) 169 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0169&from=SL> (18. marec 2016).

--- 2014a. *Sporočilo Komisije – Smernice o državni pomoči za varstvo okolja in energijo za obdobje 2014–2020*, 2014/C 200/01. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0628\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0628(01)&from=EN) (16. marec 2016).

--- 2014b. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Okvir podnebne in energetske politike za obdobje 2020–2030*, COM(2014) 15 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0015&from=EN> (18. marec 2016).

Evropska komisija. 2014a. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu – Evropska strategija za energetska varnost*, COM/2014/0330 final. Dostopno prek <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN> (8. marec 2016).

--- 2014b. *Commission staff working document In-depth study of European Energy Security*, SWD(2014) 330 final. Dostopno prek https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20140528_energy_security_study_0.pdf (8. marec 2016).

--- 2014c. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu – Energetska učinkovitost in njen prispevek k zanesljivi oskrbi in okviru podnebne in energetske politike do leta 2030*,

COM(2014) 520 final. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_energy_efficiency_communication.pdf (18. marec 2016).

--- 2014d. *Commission Staff Working document Enforcement of the Third Internal Energy Market Package*, SWD(2014) 315 final. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_iem_communication_annex6.pdf (21. marec 2016).

--- 2014e. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Progress Towards Completing The Internal Energy Market*, SWD(2014) 15 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014SC0015&from=EN> (22. marec 2016).

--- 2014f. *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on the short term resilience of the european gas system preparedness for a possible disruption of supplies from the east during the fall and Winter of 2014/2015*, COM(2014) 654 final. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_stresstests_com_en_0.pdf (22. marec 2016)

--- 2014g. *Commission staff working document Impact assessment Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A policy framework for climate and energy in the period from 2020 up to 2030*, SWD(2014) 15 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014SC0015&from=EN> (22. marec 2016).

--- 2014h. Sporočilo za medije, *State aid: Commission approves German renewable energy law EEG 2014*, 23. julij 2014. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-867_en.htm (17. marec 2016).

--- 2014i. Sporočilo za medije, *State aid: Commission authorises UK Capacity Market electricity generation scheme*, 23. julij 2014. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-865_en.htm (21. marec 2014).

--- 2014j. Sporočilo za medije, *Junckerjeva komisija: močna in izkušena ekipa za spremembe*, 10. september 2014. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-984_sl.htm (22. marec 2014).

--- 2014k. Sporočilo za medije, *European Parliament elects Juncker Commission*, 22. oktober 2014. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1192_en.htm (22. marec 2016).

--- 2015a. *Poročilo o napredku na področju energije iz obnovljivih virov*, COM(2015) 293 final. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:4f8722ce-1347-11e5-8817-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (16. marec 2016) .

--- 2015b. *Sveženj za energetske unijo Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, Odboru regij in Evropski investicijski banki – Okvirna strategija za trdno energetske unijo s podnebno politiko, usmerjeno v prihodnost*, COM/2015/080 final. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0004.03/DOC_1&format=PDF (23. marec 2016).

--- 2015c. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, Odboru regij in Evropski investicijski banki – Stanje energetske unije 2015*, COM(2015) 572 final. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ebdf266c-8eab-11e5-983e-01aa75ed71a1.0020.02/DOC_1&format=PDF (24. marec 2016).

--- 2015d. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, Odboru regij in Evropski investicijski banki – Stanje energetske unije 2015, Aneks 2, Smernice za države članice glede nacionalnih načrtov na področju energije in podnebnih sprememb kot dela upravljanja energetske unije*. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ebdf266c-8eab-11e5-983e-01aa75ed71a1.0020.02/DOC_3&format=PDF (24. marec 2016).

--- 2015e. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Launching the public consultation process on a new energy market design*, COM(2015) 340 final. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_EN_ACT_part1_v11.pdf (24. marec 2016).

--- 2015f. *Consultation questionnaire (web-based) – Preparation of a new renewable energy directive for the period after 2020*. Dostopno prek: <https://ec.europa.eu/>

energy/sites/ener/files/documents/RED%20II%20Public%20Consultation_0.pdf (24. marec 2016).

--- 2015g. *Priloga k sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Delovni program Komisije za leto 2016: Čas je za drugačen pristop*, COM(2015) 610 final. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/atwork/pdf/cwp_2016_annex_i_sl.pdf (24. marec 2016).

--- 2015h. Sporočilo za medije, *Državna pomoč: Komisija začne poizvedbo o mehanizmi za zagotovitev oskrbe z električno energijo*, 29. april 2015. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4891_sl.htm (17. marec 2016).

--- 2015i. Izjava, Vice President Šefčovič announces the launch of the Energy Union Tour 18. maj 2015. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/sefcovic/announcements/vice-president-sefcovic-announces-launch-energy-union-tour_en (24. marec 2016).

--- 2015j. sporočilo za medije, *Energetska unija: spodbujanje povezovanja evropskih energijskih trgov*, 8. junij 2015. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5142_sl.htm (25. marec 2016).

--- 2015k. Sporočilo za medije, *Zgodovinski podnebni dogovor v Parizu: Evropska unija na čelu svetovnih prizadevanj*, 12. december 2015. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6308_sl.htm (24. marec 2016).

--- 2016a. *Državna pomoč SA.39621 (2015/C) (ex 2015/NN), Mehanizem zmogljivosti v Franciji, Poziv k predložitvi pripomb na podlagi člena 108(2) Pogodbe o delovanju Evropske unije*, 2016/C 046/04. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0205\(05\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016XC0205(05)&from=EN) (17. marec 2016).

--- 2016b. *Predlog – Sklep Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi mehanizma za izmenjavo informacij v zvezi z medvladnimi sporazumi in nezavezujočimi instrumenti med državami članicami in tretjimi državami na področju energije ter o razveljavitvi Sklepa št. 994/2012/EU*, COM(2016) 53 final. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016PC0053&from=EN> (24. marec 2016)

--- 2016c *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The Road from Paris: assessing the implications of the Paris Agreement and accompanying the proposal for a Council decision on the signing, on behalf of the European Union, of the*

Paris agreement adopted under the United Nations Framework Convention on Climate Change, COM(2016) 110 final. Dostopno prek: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-110-EN-F1-1.PDF> (24. marec 2016).

--- 2016d. Sporočilo za medije, *Energetski uniji naproti: Evropska komisija predstavlja sveženj za trajnostno zanesljivo oskrbo z energijo*, Bruselj, 16. februar 2016. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-307_sl.htm (8. marec 2016).

Evropski parlament. 2012. *European Parliament resolution of 15 March 2012 on a Roadmap for moving to a competitive low carbon economy in 2050*, 2011/2095(INI). Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P7-TA-2012-0086+0+DOC+PDF+V0//EN> (15. marec 2016).

--- 2014a. *Resolucija Evropskega parlamenta z dne 5. februarja 2014 o okviru podnebne in energetske politike do 2030*. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0094+0+DOC+XML+V0//SL> (18. marec 2016).

--- 2014b. Sporočilo za javnost, *Parlament izvolil Jean-Clauda Junckerja za predsednika Komisije*. 15. julij. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/news/sl/news-room/20140714IPR52341/Parlament-izvolil-Jean-Clauda-Junckerja-za-predsednika-Komisije> (22. marec 2016).

--- 2015. *Resolucija Evropskega parlamenta z dne 15. decembra 2015 Evropski energetski uniji naproti*, 2015/2113(INI). Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0444+0+DOC+XML+V0//SL> (24. marec 2016).

Evropski svet. 2006. 23. in 24. marec 2006, *Sklepi predsedstva*, 7775/1/06 REV 1. Dostopno prek: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7775-2006-REV-1/sl/pdf> (1. december 2015).

--- 2007. 8. in 9. marec 2007, *Sklepi predsedstva*, 7224/1/07 REV 1. Dostopno prek: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7224-2007-REV-1/sl/pdf> (11. marec 2016).

--- 2008. 11. in 12. december 2008, *Sklepi predsedstva*, 17271/1/08 REV 1. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/SL/ec/104707.pdf (14. marec 2016).

--- 2009. 29. in 30. oktober 2009, *Sklepi predsedstva*, 15265/1/09 REV 1. Dostopno prek: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/SL/ec/110913.pdf (15. marec 2016).

--- 2011. 4. februar 2011, *Sklepi*, EUCO 2/1/11, REV 1, CO EUR 2, CONCL 1. Dostopno prek: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/SL/ec/119190.pdf (25. marec 2016).

--- 2014a. 25. februar 2014, *Zaznamek – Odgovori Velike Britanije na vprašanja predsedstva o Okvirju podnebne in energetske politike do 2030*, 6991/14. Dostopno prek: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%206991%202014%20INIT> (18. marec 2016).

--- 2014b. 3. marec 2014, *Zaznamek – Odgovori Belgije, Švedske, Nemčije in Portugalske na vprašanja predsedstva o Okvirju podnebne in energetske politike do 2030*, 6991/14 ADD 2. Dostopno prek: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%206991%202014%20ADD%202> (18. marec 2016).

--- 2014c. 20. in 21. marec 2014, *Sklepi*, EUCO 7/1/14, REV 1. Dostopno prek: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2014-REV-1/sl/pdf> (18. marec 2016).

--- 2014d. 23. in 24. oktober 2014, *Sklepi*, EUCO 169/14. Dostopno prek: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-169-2014-INIT/sl/pdf> (11. marec 2016).

--- 2015. 19. marec 2015, *Sklepi*, EUCO 11/15, CO EUR 1, CONCL 1. Dostopno prek: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11-2015-INIT/sl/pdf/>, 1. december 2015).

Euractiv. 2005. Blair calls for stronger EU energy policy co-operation, 31. oktober. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/science-policy-making/news/blair-calls-for-stronger-eu-energy-policy-co-operation/> (11. marec 2016).

--- 2008. MEPs back EU plans to dismantle energy behemoths, 7. maj. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/energy/news/meps-back-eu-plans-to-dismantle-energy-behemoths/> (10. marec 2016).

--- 2012. Poland blocks EU's zero-carbon plan, 18. junij. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/climate-environment/news/poland-blocks-eu-s-zero-carbon-plan/> (15. marec 2016).

--- 2014a. Berlin still at odds over green energy law, 4. julij. Dostopno prek: <https://www.euractiv.com/section/sustainable-dev/news/brussels-berlin-still-at-odds-over-green-energy-law/> (17. marec 2016).

--- 2014b. Parliament backs strong EU stance on 2030 clean energy goals, 6. februar. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/energy/news/parliament-backs-strong-eu-stance-on-2030-clean-energy-goals/> (18. marec 2016).

--- 2015. Leaders broadly endorse 'Energy Union' plans, leave details to later, 20. marec. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/energy/news/leaders-broadly-endorse-energy-union-plans-leave-details-to-later/> (23. marec 2016).

--- 2016. EU seeks new powers to vet member state energy deals, 26. januar. Dostopno prek: <http://www.euractiv.com/section/energy/news/eu-seeks-new-powers-to-vet-member-state-energy-deals/> (24. marec 2016).

Eurelectric. 2016a. *Feedback from the market design debate in the Markets Committee on 20 January 2016*, interni dokument.

--- 2016b. *Eurelectric Report European electricity market design: fit for a customer centric low carbon future?* Dostopno prek: <http://www.eurelectric.org/publications/> (17. marec 2016).

European Voice. 2012. Poland blocks EU's low-carbon roadmap – Poles refuse to set greenhouse-gas reduction targets for after 2020, 3. oktober. Dostopno prek (15. marec 2016).

Finn Roar, Aune, Hanne Marit Dalen in Cathrine Hagem. 2010. *Implementing the EU renewable target through green certificate markets. Statistics Norway, Research Department, Discussion Papers No. 630, September 2010*. Dostopno prek: <http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/DP/dp630.pdf> (25. marec 2016).

Fischer, Severin. 2011. *Auf dem Weg zur gemeinsamen Energiepolitik – Strategien, Instrumente und Politikgestaltung in der Europäischen Union*. Baden-Baden: Nomos.

Fischer, Severin in Oliver Geden. 2015. Limits of an 'Energy Union'. German Institute for International and Security Affairs, *Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP Comments 28*.

Dostopno prek: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/comments/2015C28_fis_gdn.pdf (17. september 2015).

Friends of Europe. 2015. *Europe's energy union and the road to Paris and beyond – Towards an EU model reconciling climate, energy security and competitiveness needs. Final report of the Climate–Energy–Industry Working Group, Executive Summary*. Dostopno prek: <http://www.friendsofeurope.org/media/uploads/2015/03/Climate–Energy–Industry–Working–Group–2015–EXECUTIVE–SUMMARY–WEB.pdf> (25. marec 2016).

Haas, Simon. 2015. The European Energy Union, Exploiting a Window of Opportunity for the Internal Energy Market. *Working Papers des Forums Regensburger Politikwissenschaftler – FRP Working Paper 02/2015*. Dostopno prek: http://www.uni-regensburg.de/philosophie-kunst-geschichte-gesellschaft/forum-rp/medien/frp_working_paper_02_2015.pdf (21. september 2015).

Hanrahan, Gina. 2013. *A New Wave of European Climate and Energy Policy: Towards a 2030 Framework*. The Institute of International and European Affairs 2013. Dostopno prek: http://www.iiea.com/ftp/environmentnexus%20papers/new-wave_european_climate-policy_energy-iiea_gina_hanrahan.pdf (25. marec 2016).

Helm, Dieter. 2015. *The EU Energy Union: More than the sum of its parts?* Centre for European Reform. Dostopno prek: https://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2015/pb_helm_energy_9nov15-12259.pdf (25. marec 2016).

Hennigsen, Jorgen. 2011. Energy Savings and Efficiency. V *Towards a Common European Union Energy Policy – Problems, Progress, and Prospects*, ur. Vicki L. Birchfield in John S. Duffield, 131–141. New York: Palgrave Macmillan.

Izjava ministrov skupine za zeleno rast o podnebnem in energetskega okvirju za 2030, 3. marec 2014. Dostopno prek: <https://www.gov.uk/government/news/green-growth-group-ministers-statement-on-climate-and-energy-framework-for-2030> (18. marec 2016).

Jacobs, David. 2015. Designing Financing Mechanisms for Electricity from Renewable Energy Sources: The Role of the European Commission as an Agenda Shaper. V *Energy Policy Making in the EU – Building the Agenda*, ur. Jale Tosun, Sophie Biesenbender in Kai Schulze, 107–128. London: Springer-Verlag.

Jamasb, Tooraj in Michael Pollitt. 2005. Electricity Market Reform in the European Union: Review of Progress toward Liberalization & Integration. *The Energy Journal*, Vol. XXVI, Special Edition, Massachusetts: 11–41.

Jegen, Maya. 2014. Energy policy in the European Union: the power and limits of discourse. *Les Cahiers europeens de Sciences Po*, No. 02. Dostopno prek: <http://www.cee.sciences-po.fr/en/publications/les-cahiers-europeens/2014.html> (1. december 2015).

Juncker, Jean-Claude. 2014a. Nov začetek za Evropo: moj načrt za delovna mesta, rast, pravičnost in demokratične spremembe; Politične usmeritve naslednje Evropske komisije. *Uvodna izjava na plenarnem zasedanju Evropskega parlamenta, Strasbourg, 15. julij 2014*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/priorities/docs/pg_sl.pdf (1. december 2015).

--- 2014b. *Mission letter to Maroš Šefčovič, Vice-President for Energy Union*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/commission/sites/cwt/files/commissioner_mission_letters/sefcovic_en.pdf (1. december 2015).

Kingdon, John W. 1995. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. New York: HarperCollins College Publishers.

Kroes, Neelie. 2007. Improving Competition in European Energy Markets Through Effective Unbundling. *Fordham International Law Journal*, Volume 31, Issue 5: 1387–1441.

Leal-Arcas, dr. Rafael in Andrew Filis, 2013. Conceptualizing EU energy security through an EU constitutional law perspective. *Fordham International Law Journal* Vol. 36: 1224–1300.

Lefebvre, Maxime. 2009. An Evaluation of the French EU Presidency. Real Instituto Elcano Ari, *ARI* 43/2009. Dostopno prek: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/ae0838004f018b9ebae4fe3170baead1/ARI43-2009_Lefebvre_France_EU_Presidency.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ae0838004f018b9ebae4fe3170baead1 (25. marec 2016).

Lehmann, Paul, Felix Creutzig in Melf-Hinrich Ehlers. 2012. Carbon Lock-Out: Advancing Renewable Energy Policy in Europe. *Energies* 2012, 5: 323–354.

Lenschow, Andrea. 2015. Environmental Policy: Contending Dynamics of Policy Change. V *Policy-Making in the European Union*, ur. Helen Wallace, Mark A. Pollack in Alasdair R. Young, 319–343. Oxford: Oxford University Press.

Lequesne Christian in Olivier Rozenberg. 2008. The French Presidency of 2008: The Unexpected Agenda. Swedish Institute for European Policy Studies, *SIEPS* 2008:3op. Dostopno prek: <http://spire.sciencespo.fr/hdl:/2441/f0uohitsgqh8dhk97i64n0407/resources/422-20083op.pdf> (25. marec 2016).

Liliestam, Johan in Anthony Patt. 2012. Conceptualising Energy Security in the European Context, A policy–perspective bottom–up approach to the cases of the EU, UK and Sweden. *SEFEP working paper* 2012–4. Dostopno prek: <http://www.sefep.eu/activities/publications-1/conceptualising%20energy%20security%20in%20Europe.pdf> (1. december 2015).

Linklaters. 2014. *Capacity mechanisms. Reigniting Europe's energy markets*. Dostopno prek: http://www.linklaters.com/pdfs/mkt/london/6883_LIN_Capacity_Markets_Global_Web_Spreads_Final_1.pdf (25. marec 2016).

Lizbonska pogodba. 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=SL> (4. marec 2016).

Maltby, Tomas. 2013. European Union energy policy integration: A case of European Commission policy entrepreneurship and increasing supranationalism. *Energy policy* 55, april 2013: 435–444.

Memorandum o soglasju o okreptvi Načrta o povezljivosti baltskega energetskega trga z dne 8. junija 2015. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/BEMIP%20Memorandum%20of%20Understanding_2015.pdf (25. marec 2016).

Meritet, Sophie. 2011. French Energy Policy within the EU Framework: From Black Sheep to Model? V *Towards a Common European Union Energy Policy – Problems, Progress, and Prospects*, ur. Vicki L. Birchfield in John S. Duffield, 145–167. New York: Palgrave Macmillan.

Metais, Raphael. 2013. Ensuring Energy Security in Europe: The EU between a Market–based and a Geopolitical Approach. College of Europe, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies, *EU Diplomacy Papers* 3/2013. Dostopno prek: <https://www.coleurope.eu/website/study/eu-international-relations-and-diplomacy-studies/research-activities/eu-diplomacy> (21. september 2015).

Morata, Francesc in Israel Solorio Sandoval. 2012. Conclusions: bridging over environmental and energy policies. V *European Energy Policy: An Environmental Approach*, ur. Francesc Morata in Israel Solorio Sandoval, 210–224. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Natorski, Michal in Anna Herranz Surralles. 2008. Securitizing Moves to Nowhere? The Framing of the European Union Energy Policy. *Journal of Contemporary European research*, 4 (2): 71–89. Dostopno prek: <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/88> (24. november 2015).

Nemčija. 2014. *German non-paper on the »Energy union«*. Dostopno prek: <http://stollmeyer.eu/?p=86> (25. marec 2016).

Nilsson, Mans. 2011. EU Renewable Electricity Policy: Mixed Emotions towards Harmonisation. V *Towards a Common European Union Energy Policy – Problems, Progress, and Prospects*, ur. Vicki L. Birchfield in John S. Duffield, 113–130. New York: Palgrave Macmillan.

Nizozemska. 2016. *Programme of the Netherlands Presidency of the Council of the European Union 1 January – 30 June 2016*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/presidency-council-eu/> (26. marec 2016).

Odločba 406/2009/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o prizadevanju držav članic za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, da do leta 2020 izpolnijo zavezo Skupnosti za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Dostopno prek <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009D0406&from=EN> (11. marec 2016).

Pariška pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo. 1951. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT> (4. marec 2016).

Pogodba o delovanju Evropske unije, prečiščena različica. 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=celex:12012E/TXT> (4. marec 2016).

Pogodba o Evropski uniji. 1993. Dostopno prek: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/pdf/treaty_on_european_union/treaty_on_european_union_en.pdf (4. marec 2016).

Pollack, Mark A. 2015. Theorizing EU Policy-Making. V *Policy-Making in the European Union*, ur. Helen Wallace, Mark A. Pollack in Alasdair R. Young, 12–45. Oxford: Oxford University Press.

Ragwitz, Mario, Anne Held, Max Rathmann in Corinna Klessmann. 2011. *Review report on support schemes for renewable electricity and heating in Europe*. A report compiled within

the European research project RE-Shaping. Dostopno prek: https://ec.europa.eu/energy/intelligent/projects/sites/iee-projects/files/projects/documents/re-shaping_review_on_support_schmes_for_rese_and_resch_in_eu_en.pdf (8. december 2015).

Richert, Jörn. 2015. A Single Voice and Beyond – Energy Policy Making in the EU, the Influence of External Development, and the Development of an External Dimension. *Working paper prepared in relation to the conference: "The 2020 Strategy Experience: Lessons for Regional Cooperation, EU Governance and Investment"*, Berlin, 17 June 2015. Dostopno prek:

https://www.diw.de/documents/dokumentenarchiv/17/diw_01.c.514876.de/richert.pdf (12. december 2015).

Rimska pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo. 1957. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:11957A/TXT> (4. marec 2016).

Rutten, Daan. 2015. *CIEP Briefing Paper on the Energy union*. Clingendael International Energy Programme. Dostopno prek: <http://www.clingendaelenergy.com/files.cfm?event=files.download&ui=42FE5EA3-5254-00CF-FD03AAA4F96AAE74> (25. marec 2016).

Ryckman, Charlotte. 2014. Court Allows Discriminatory Green Energy Support Schemes. *Covington Inside Energy & Environment Developments in law and policy of energy, commodities and environment*, 8. avgust. Dostopno prek: <https://www.insideenergyandenvironment.com/2014/08/eu-court-allows-discriminatory-green-energy-support-schemes/> (16. marec 2016).

Sandoval, Israel Solorio in Francesc Morata. 2012. Introduction: the re-evolution of energy policy in Europe. V *European Energy Policy: An Environmental Approach*, ur. Francesc Morata in Israel Solorio Sandoval, 1–22. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Siddi, Marco. 2015. The EU's Energy Union – Towards an integrated European energy market? The Finnish Institute of International Affairs. *FIIA Briefing paper* 172. Dostopno prek: http://www.fiia.fi/en/publication/496/the_eu_s_energy_union/ (12. december 2015).

Sodišče Evropske unije. 2014. *Sodba Sodišča z dne 1. julija 2014 v primeru C-573/12*. Dostopno prek: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d0f130debe87e9655851469c8933e3d84a2a0680.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Ob38Oe0?text=&docid=154403&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3568> (16. marec 2016).

Solorio Sandival, Israel in Francesc Morata. 2012. Introduction: the re-evolution of energy policy in Europe. V *European Energy Policy: An Environmental Approach*, ur. Francesc Morata in Israel Solorio Sandoval, 1–22. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Steinbach, Armin in Robert Brückmann. 2015. Renewable Energy and the Free Movement of Goods. *Journal of Environmental Law*, Oxford Journals, 2015, 0: 1–16.

Svet EU. 2007. *Sklep Sveta z dne 1. januarja 2007 o določitvi vrstnega reda predsedovanja Svetu* (2007/5/ES, Euratom). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/sl/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007D0005&qid=1403619778146&from=EN> (23. marec 2016).

--- 2011. *Sporočilo za javnost, Transport, telekomunikacije in energija, 28. februar 2011*, 6950/11, PRESSE 35, PR CO 10. Dostopno prek: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/trans/119531.pdf (17. marec 2016).

--- 2012a. *Sporočilo za javnost, 9. marec 2012*, 7478/12, PRESSE 99, PR CO 13. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/envir/128883.pdf (15. marec 2016).

--- 2012b. *Osnutek sklepov, 8. junij 2012*, 10733/12, ENER 237, ENV 451, POLGEN 99. Dostopno prek: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010733%202012%20INIT> (15. marec 2016).

--- 2012c. *Sporočilo za javnost, Transport, telekomunikacije in energija, 15. junij 2012*, 11135/12, PRESSE 259, PR CO 37. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/trans/131017.pdf (15. marec 2016).

--- 2014. *Sporočilo za javnost, Transport, telekomunikacije in energija, 4. marec 2014*, 7195/14, PRESSE 113, PR CO 12. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/trans/141312.pdf (18. marec 2016).

--- 2015. *Transport, telekomunikacije in energija, Sistem upravljanja energetske unije, Sklepi sveta, 26. november 2015*. Dostopno prek: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14459-2015-INIT/sl/pdf> (24. marec 2016).

Šefčovič, Maroš. 2014. *Opening speech VP-designate for Energy Union Maroš Šefčovič Hearing*, Strasburg, 20. oktober. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/>

archives/commission_2010–2014/sefcovic/documents/speeches/2014_10_20_hearing_opening_energy_union_en.pdf (22. marec 2016).

Tagliapietra, Simone. 2014. Towards a European Energy Union The Need to Focus on Security of Energy Supply. *Fondazione Eni Enrico Mattei Working Paper Series*, 95.2014. Dostopno prek: <http://www.feem.it/userfiles/attach/201411121015264NDL2014–095.pdf> (1. december 2015).

Termini, Valeria. 2014. The Time Has Come for a European Energy Union. Istituto Affari Internazionali, *Documenti IAI* 14/10, november 2014. Dostopno prek: <http://www.iai.it/sites/default/files/iai1410.pdf> (1. december 2015).

The European House – Ambrosetti. 2015. *Building the European Energy Union – Proposals and policy recommendations to power European competitiveness*. Dostopno prek: http://www.ambrosetti.eu/wp-content/uploads/Building-the-European-Energy-Union_Full-Report_ENG1.pdf (25. marec 2016).

The Polish Information and Foreign Investment Agency. 2012. *Energy sector in Poland*. Dostopno prek: http://www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=19610 (23. marec 2016).

Tiskovna konferenca na neformalnem vrhu EU v Hampton Courtu, 27. oktober 2005. Dostopno prek: http://www.le.ac.uk/eg/hvdc/Link%20pages/News%20Items/Press%20conference_PM_%20Hampton%20Court.doc (11. marec 2016).

Tusk, Donald. 2014a. *Roadmap towards an Energy Union for Europe – Non-paper addressing the EU's energy dependency challenges*. Dostopno prek: <https://www.msz.gov.pl/resource/34efc44a–3b67–4f5e–b360–ad7c71082604:JCR> (22. marec 2016).

--- 2014b. A united Europe can end Russia's energy stranglehold. *Financial Times*, 21. april. Dostopno prek: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/91508464–c661–11e3–ba0e–00144feabdc0.html#axzz43cQyBdoc> (22. marec 2016).

Uredba 1228/2003 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. junija 2003 o pogojih za dostop do omrežja za čezmejne izmenjave električne energije. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R1228&from=en> (11. marec 2016).

Uredba 713/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. julija 2009 o ustanovitvi Agencije za sodelovanje energetske regulatorjev. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0001:0014:SL:PDF> (11. marec 2016).

Uredba 714/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. julija 2009 o pogojih za dostop do omrežja za čezmejne izmenjave električne energije in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1228/2003. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0015:0035:SL:PDF> (11. marec 2016).

Uredba 715/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. julija 2009 o pogojih za dostop do prenosnih omrežij zemeljskega plina in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1775/2005. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0036:0054:SL:PDF> (11. marec 2016).

Van Ondarza, Nicolai. 2013. Strengthening the Core or Splitting Europe? Prospects and Pitfalls of a Strategy of Differentiated Integration. Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs, *SWP Research Paper*, RP 2 March 2013. Dostopno prek: https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2013_RP02_orz.pdf (25. marec 2016).

Van Renssen, Sonja. 2014. EU deeply divided over 2030 climate and energy policy, *Energy post*, 5. marec. Dostopno prek: <http://www.energypost.eu/eu-divided-2030-climate-energy-policy/> (18. marec 2016).

Van Vooren, Bart. 2011. Legal and Institutional Obstacles to an EU External EU Energy Policy post-Lisbon: Managing the Vertical and Horizontal Axes. *Paper for ECPR Reykjavik*. Dostopno prek: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/9167c3ef-000b-43ac-b76a-2d29c9dfc867.pdf> (25. marec 2016).

Velika Britanija in Češka. 2014. *UK and Czech Republic non-paper: European governance of EU energy policy goals*. Dostopno prek: <http://stollmeyer.eu/?p=59> (25. marec 2016).

Zachmann, Georg. 2015. *The European Energy Union: Slogan or an Important Step towards Integration?* Friedrich-Ebert-Stiftung, Good society-social democracy project. Dostopno prek: <http://library.fes.de/pdf-files/wiso/11495.pdf> (5. november 2015).

Zgajewski, Tania. 2015. The rise of capacity mechanisms: are they inevitable in the European Union? Egmont – The Royal Institute for International Relations, *Egmont paper* 80. Dostopno prek: <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/10/ep80.pdf> (6. oktober 2015).

Wallace, Helen, Mark A. Pollack in Alasdair R. Young (ur.). 2015. *Policy-Making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.

Winzer, Christian. 2011. Conceptualizing Energy Security. *EPRG Working Paper* 1123, *Cambridge Working Paper in Economics* 1151.

Wyns, Tomas, Arianna Khatchadourian in Sebastian Oberthür. 2014. EU Governance of Renewable Energy post-2020 – risks and options. *A report for the Heinrich-Böll-Stiftung European Union, Institute for European Studies – Vrije Universiteit Brussel*. Dostopno prek: http://www.ies.be/files/eu_renewable_energy_governance_post_2020.pdf (25. marec 2016).

Youngs, Richard. 2009. *Energy Security Europe's new foreign policy challenge*. New York: Routledge.

